COMPLEX
INSTITUTT FOR
RETTSINFORMATIKK

JON BING

DATABASE FOR OFFENTLIGE PUBLIKASJONER (DOP):

FREMTIDIG ORGANISERING NORIS (87)

TANO

8/88

Hovedkontor: Rosenholmvn. 25, 1410 Kolbotn, tlf. (021) 99 80 00
Bergen: Dreggsalmenningen 10/12, tlf. (05) 31 65 00
Stavanger: Auglendadalen 81, tlf. (04) 58 85 00
Trondheim: Kongensgt. 60, tlf. (07) 53 06 14

FORLAG
GRAFISK INDUSTRI

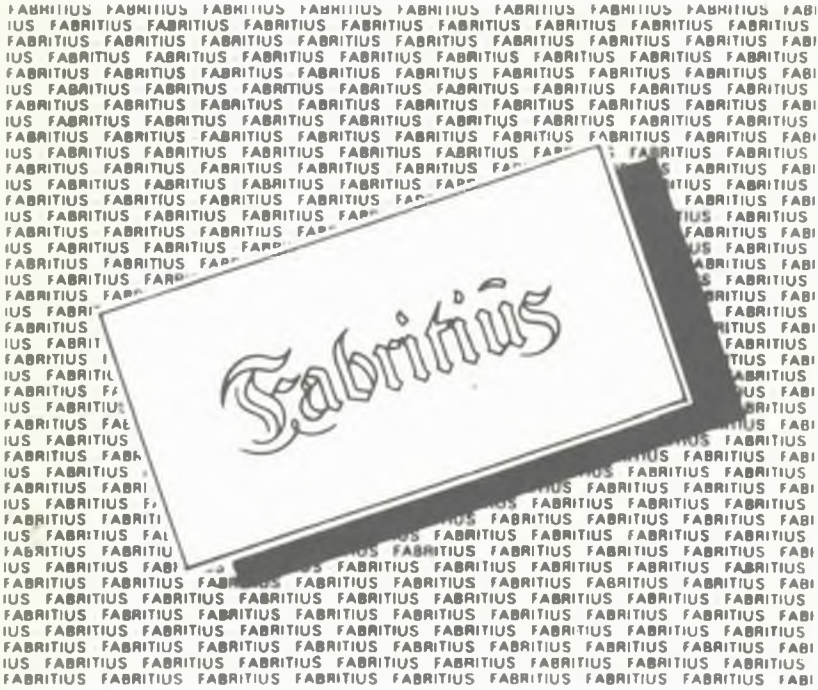

DATASATS
ELEKTRONISK TRYKKING
INFORMASJONSDISTRIBUSJON

FABRITIUS A.S
BROBEKKVN 80
P BOKS 1156 SENTRUM
0107 OSLO 1

TELEFON (02) 64 08 88
TELEX 18 137 fabrin
TELEFAX (02) 64 32 83

A D V O K A T F I R M A E T F Ø Y E N & C O

EDB- OG TELEKOMMUNIKASJONSRETT

SKATTERETT. SKATTEPLANLEGGING

GENERASJONS- OG EIERSKIFTE

ALMINNELIG FORRETNINGSJUS

UTENLANDSETABLERING

EIENDOMSOMSETNING

UTBYGGINGSSAKER

ENTREPRISERETT

SJØRETT

INKASSO

0258 OSLO 2
OSCARSGT. 52
TEL. 02/44 46 40
TELEX 72613 FOGMA N
TELEFAX 02/44 89 27

6500 KRISTIANSUND N
STORGT. 3
TEL. 073/76944
TELEX 55479

3550 GOL
DBC-SENTERET
TEL. 067/74544

ASKER
1360 NESBRU
POSTBOKS 126
NESBRU SENTER
TEL. 02/98 09 35
TELEFAX 02/84 85 88

LONDON SW1Y 5NE
20 PALL MALL
TEL. 01/839 7307
TELEX 265635
TELEFAX 01/839 4180

NEW YORK, NY 10017
341 MADISON AVENUE
TEL. 212 972-3955
TELEX 669265
TELEFAX 212 370-5906

S-103 89 STOCKHOLM
REGJERINGSGATAN 67
POB. 7269
TEL. 08/24 94 50
TELEX 12242 TRNSEC S
TELEFAX 08/20 09 21

EAST SUSSEX TN6 1AB
2 THE WHITE HOUSE
BEACON ROAD
CROWBOROUGH
TEL. 08/926-65088
TELEFAX 08/926-65257

NEW JERSEY NJ 07041
SCHOOL HOUSE PLAZA
347 MILLBURN AVENUE
TEL. 201/564-6116

Norsk forening for JUS og EDB

Postboks 7557, Skillebekk, OSLO 2
Postgiro 5 13 96 54 Bankgiro 8200 42 49727
Postgiro ComPlex 2 12 16 63

Foreningen står bl.a. for salget av ComPlex-heftene og vedlikeholder abonnements-ordningene for serien.

SamvirkendeDataSystemerSamvirkendeDataSystemer
DataSystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkende
SystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkendeData
SamvirkendeDataSystemerSamvirkendeDataSystemer
DataSystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkende
SystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkendeData
SamvirkendeDataSystemerSamvirkendeDataSystemer
DataSystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkende
SystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkendeData
SamvirkendeDataSystemerSamvirkendeDataSystemer
DataSystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkende
SystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkendeData
SamvirkendeDataSystemerSamvirkendeDataSystemer
DataSystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkende
SystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkendeData
SamvirkendeDataSystemerSamvirkendeDataSystemer
DataSystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkende
SystemerSamvirkendeDataSystemerSamvirkendeData

Samvirkende
Data
Systemer

Statens DataSentral a.s

CompLex nr. 8/88

Institutt for rettsinformatikk
Universitetet i Oslo
Niels Juels gate 16
0272 OSLO 2

Jon Bing

DATABASE FOR OFFENTLIGE PUBLIKASJONER (DOP):

Fremtidig organisering

Rapporten er utarbeidet på oppdrag av
Statskonsult

TANO

ISBN 82-518-2549-0

Den norske Advokatforening
Den norske Bankforening
Digital Equipment Corporation A/S
Ericsson Information Systems A/S
IDA, Integrert Databehandling a.s
Industriforbundets Servicekontor
K-link, Kreditkassen
Lovdata
Norges Forsikringsforbund
Norges Statsautoriserte Revisorers Forening
Televerket
Wikborg, Rein & Co

Fotografisk opptrykk ved
Engers Boktrykkeri A/S, Otta

INNHOLD

1. Innledning. Prosjekthistorikk

På grunnlag av en henvendelse fra Styringsgruppen for DOP utarbeidet Institutt for rettsinformatikk et prosjektnotat om en mulig utredning av den fremtidige organisasjon av Database for offentlige publikasjoner (DOP) datert 4.4.1987. Etter kontakt og diskusjon om ramme for utredningen - som førte til et revidert prosjektnotat - ble det inngått avtale mellom Statskonsult (tidligere Statens rasjonaliseringsdirektorat) og IRI om gjennomføring av prosjektet.

Arbeidet ble organisert som et prosjekt innenfor Institutt for rettsinformatikks forsknings- og utredningsprogram for informasjons- og beslutningssystemer med betegnelse NORIS (87). Som prosjektansvarlig ble oppnevnt professor Jon Bing.

Det ble oppnevnt en referansegruppe for prosjektet som bestod av Marta Prerovska (Statskonsult), Arne Fougner (Statens DataSentral), Johan Breien (Forvaltningstjenestene) og Per Ongstad (Statens bibliotekhøgskole). Per Ongstad har senere trukket seg fra referansegruppen av årsaker det ble gjort rede for i brev av 25.11.1987 til utredningen.

Gruppen hadde sitt første møte 20.11.1987, hvor opplegget for utredningen ble diskutert.

I forbindelse med utredningen ble det sendt en skriftlig henvendelse til en rekke organisasjoner man antok kunne være interessert i de spørsmål utredningen berørte:

- Akademika
- JW Cappelens forlag a·s
- A/L KommuneData
- Lovdata
- Riksarkivet
- Riksbibliotektjenesten

- Statens DataSentral A/S
- Universitetsbiblioteket i Oslo
- Universitetsforlaget A/S

Av disse har JW Cappelens forlag A/S og Lovdata svart skriftlig, mens Statens DataSentral A/S, Riksarkivet og Universitetsbiblioteket i Oslo har bedt om adgang til å kommentere utkast til sluttrapport. Man har også hatt samtaler med representanter for Riksbibliotektjenesten og A/L KommuneData, jfr nedenfor.

I forbindelse med utredningen er det også tatt kontakt med en rekke personer eller institusjoner. I disse møtene er de spørsmål utredningen tar opp, diskutert. Dette har gitt verdifullt materiale for utredningen og er utnyttet hvor det er naturlig. Det bør imidlertid presiseres at alle uttalelser og vurderinger står for forfatterens regning.

De personer man har hatt møte med, har vært:

- Gunnar J Borrevik, Institutt for Journalistikk
- Arvid Brundtland, Statens trykningskontor, Forvaltningstjenestene
- Rolf Dahlo, Riksbibliotektjenesten
- Bjørn Trygve Grydeland, Statsministerens kontor
- Arne Erik Hilmen, KommuneData
- Viktor Lillengen, KommuneData
- Per Y Mjelva, Statens trykningskontor, Forvaltningstjenestene
- Kari Mjøvik, Dokumentasjonstenesten, Forvaltningstjenestene
- Sissel Motzfeld, Statens informasjonstjeneste
- Per Ongstand, Statens bibliotekhøgskole
- Helga M Stromme, Forvaltningstjenestene
- Olav Tjugen, Forvaltningstjenestene

Et ufullstendig utkast til rapporten ble også presentert på et møte i Styringsgruppen for DOP 28.1.1988 og i referansegruppen 25.2.1988, og kommentarer fra disse møtene er innarbeidet i de senere utkast. Utkastet ble også utsendt til alle de personer man hadde hatt samtaler med. Flere av disse har gjort sine kommentarer tilgjengelig, som det er tatt hensyn til ved revisjonen av rapporten.

Kommentarene har vært stimulerende og ofte av prinsipiell natur. Denne endelige versjon av rapporten adskiller seg derfor på enkelte vesentlige punkter fra utkastet, bl a i diskusjonen av driftsmodeller for

DOP. Forfatteren vil gjerne takk for det engasjement og den positive holdning han har mott i arbeidet med rapporten, og understreke at den knapt ville vært mulig å utarbeide uten alle de bidrag han har fått fra andre. Dette forhindrer ikke at ansvar for feil og ufullstendigheter er hans alene.

Vitenskapelig assistent Stein Martin Helland har lest korrektur på utkastet. Han har også kommet med mange verdifulle kommentarer og ellers bistått underveis.

I denne rapporten har det fremstått som naturlig å velge en terminologi som er utviklet for beskrivelse og analyse av informasjonssystemer og kommunikasjonsprosesser. Man har imidlertid avstått fra terminologiske diskusjoner på de fleste punkter, selv om man bruker uttrykk som "kilde", "dokument", "dokumentasjonsområde", "dokumentutforming", "utvelgelse" osv i en teknisk betydning. Denne terminologiske diskusjon synes ikke som hovedregel å ha betydning for drøftelsene i rapporten, og hvor den synes å ha en slik betydning, er ordbruken kort diskutert. For en nærmere diskusjon av ordvalget, jfr Jon Bing *Rettslige kommunikasjonsprosesser*, Universitetsforlaget, Oslo 1984.

2. Litt om DOP - initiativ og status.

2.1 Bakgrunn

Rasjonaliseringsdirektoratet (nå Statskonsult) tok i 1982 initiativ til en undersøkelse av noen eksisterende systemer for offentlige publikasjoner med tanke på å effektivisere disse ved hjelp av datamaskinbaserte systemer. Prosjektet ble avsluttet juli 1984, jfr rapporten *Databaser for offentlige publikasjoner*. I denne ble det foreslått et samarbeidsprosjekt med sikte på å tilrettelegge etablering av datamaskinbaserte informasjonssystemer for offentlige publikasjoner.

En fremdriftsplan for dette prosjektet ble utarbeidet av Forbruker- og administrasjonsdepartementets planseksjon (nå Plan- og dataavdelingen), Statskonsult og Forvaltningstjenestene. Arbeidet ble delt i tre etapper. Målsetningen for etappe I var[1]

"- legge opp et samarbeid mellom noen av institusjonene som formidler informasjon om og fra offentlige publikasjoner

De aktuelle institusjoner var
- Statens informasjonstjeneste
- Forvaltningstjenestene
- Universitetsbiblioteket i Oslo
- Stortinget

- utarbeide kravspesifikasjoner til et EDB-basert registerings- og gjenfinningssystem for offentlige publikasjoner, og bygge opp en prøvebase som skal registere et utvalg av offentlige publikasjoner."

---

1. Jfr DOP 1986:14-15.

Det er blitt fremhevet at en målsetning ved arbeidet i første etappe var behovet for samordning - med sikte på å høste rasjonaliserinsgevinster - ved registeringsarbeidet i offentlige institusjoner. Produksjon og vedlikehold av databaser var noe mer et tilleggsaspekt i den initielle fase.

Rapporten fra etappe I (januar 1985 - juni 1986) ble lagt frem i juni 1986, og siteres i denne utredningen som DOP 1986.

Hovedmålsetningen for etappe II var[2]

> "Effektivisere registering og formidling av informasjon vedrørende offentlige publikasjoner til brukerne."

Det ble definert fire delmål:

- Sørge for samordning av de registrerte data om sentrale offentlige publikasjoner til en felles database
- Bidra til at informasjon om offentlige publikasjoner blir mest mulig komplett
- Bidra til at et utvalgt materiale fra Storting og forvaltning gjøres tilgjengelig i fulltekst
- Øke informasjonens tilgjengelighet ved hjelp av databasene

Etappe II er antatt å skulle strekke seg over to år, fra mars 1987 til mars 1989. Nærværende rapport er en del av arbeidet i etappe II.

2.2 Databasene

Som del av prosjektet er det etablert databaser over et utvalg offentlige publikasjoner. Disse drives av stiftelsen Lovdata som del av institusjonens informasjonssystem, som forøvrig inneholder rettskildemateriale (lover, forskrifter, rettsavgjørelser mv). I januar 1988 var følgende baser tilgjengelige

- Register over publikasjoner fra Regjering og Storting, NOUer fra 1972, annet fra 1984-85 (vil være à jour fra 1972 innen 1.4.1988).

---

2. Jfr prosjektplanutkast av 13.3.1987 fra Statskonsult.

- Register over saker til behandling i Stortinget i inneværende sesjon, oppdateres ukentlig.
- Sporsmål fra Stortingets sporretimer 1986-87, kommer med 1987-88 supplert med svarene, og vil da oppdateres ukentlig.
- Utredninger i autentisk tekst - diverse vanskelig tilgjengelig materiale fra utvalgte departementer, produsert etter 1.1.1986, oppdateres etter behov.
- *Samfunnsboka* (Statens informasjonstjeneste) i autentisk tekst.
- Oversikt over stortingsrepresentantene (fra *Samfunnsboka.)*
- Adresseregister for staten (fra *Samfunnsboka.)*

Som eksempler skal gjengis dokumenter fra alle basene:

Register over publikasjoner fra Storting og Regjering

DOKTYPE	:NOU 1985:31
UTGIVER	:Justis- og politidepartementet
REGDATO	:861028
TITTEL	:Datakriminalitet
DOKDATO	:850528
TIL	:Justis- og politidepartementet
UTVLEDER	:Andenæs Johs
UTVNAVN	:Straffelovrådet
OPPNEVNT	:830310
AV	:Justis- og politidepartementet
ISBN	:82-00-71016-5
SIDETALL	:35
EMNEORD	:datakriminialitet kriminalitet
SAKSNR	:1310259

DOKTYPE	:Ot.prp.nr.35 (1986-87)
UTGIVER	:Justis- og politidepartementet
REGDATO	:870721
TITTEL	:Om endringer i straffeloven (DATAKRIMINALITET)
DOKDATO	:870320
SIDETALL	: 27
EMNEORD	:DATAKRIMINALITET ; kriminalitet ; straffeloven ;
SAKSNR	:1310259
LENKING	:NOU 1985:31

DOKTYPE	:Innst.O.nr.65 (1986-87)
REGDATO	:870721
TITTEL	:Om endringer i straffeloven (DATAKRIMINALITET)
DOKDATO	:870521
KOMITE	:Justiskomiteen
ORDFØRER	:Restad Gudmund
BEHANDL.	:870527
DEBATTS.	:395-397
SIDETALL	: 5
EMNEORD	:DATAKRIMINALITET ; kriminalitet ; straffeloven ;
SAKSNR	:1310259
LENKING	:Ot.prp.nr.35 (1986-87)

DOKTYPE	:Besl.O.nr.70 (1986-87)
REGDATO	:870721
TITTEL	:Om endringer i Almindelig borgerlig Straffelov 22 mai 1902 nr 10
DOKDATO	:870527
BEHANDL.	:870603
DEBATTS.	:76
SIDETALL	: 1
EMNEORD	:DATAKRIMINALITET ; kriminalitet ; straffeloven ;
SANKSJON	:870612
SAKSNR	:1310259
LENKING	:Innst.O.nr.65 (1986-87)

I dette eksempelet ser man hvordan ulike dokumenttyper er lenket gjennom saksnummeret.

Register over saker til behandling i Stortinget

Ot.prp.nr-10 (1987-88)

Komite:	Finanskomiteen
Ordfører:	Jørgensen, Brit (A)
Sak:	Lov om endring i lov om dokumentavgift av 12. desember 1975 nr. 59.
Statsråd:	1987-10-30
Referert:	1987-11-02
Første beh.:	1987-12-16
Annen beh.:	1987-12-16
Sanksjon:	1987-12-18
Saksgang:	Innst.O.nr.10 (1987-88) Besl.O.nr.10 (1987-88)

Oppdatert: 26. jaunar 1988

Spørsmål fra Stortingets spørretimer

onsdag 20. mai 1987 kl. 11.00

Fra representanten Åge Hovengen til sosialministeren:

"Meg bekjent finnes det et såkalt psykoseregister hvor det fra 1916 og fram til dags dato er registrert nærmere 300 000 alvorlig sinnslidende. Det hevdes at feildiagonisteringsprosenten ligger et sted rundt 15-20. Dette manuelle registeret skal nå over på data.

Mener statsråden registeret har så stor medisinsk verdi at de registerte personers vern etter annen norsk lovgivning bør settes til side?"

Utredninger i autentisk tekst.

<KORT> :Edb-oppgaver i staten
TITTEL :Organisasjon av sentrale edb-oppgaver i staten
INSTIT :Forbruker- og administrasjonsdepartementet
NAVN :Arbeidsgruppe oppnevnt av Fad
LEDER :Hasle, Anne Kari Lande
UTGITT :Oslo 1987. 44 s.
Utredning om
ORGANISERING AV SENTRALE EDB-
OPPGAVER I STATEN.
Delinnstilling I:
PLASSERING AV ANSVAR OG ARBEID MED
FELLESSYSTEMER
Innholdsfortegnelse:
1. INNLEDNING
<så følger innholdsfortegnelse og hele den autentiske teksten til den 44 sider lange utredningen>

Samfunnsboka

SAMFUNNSBOKA
Kapittel 1. Individ og samfunn
1.11 Personregistre og personvern
Se også
1.8 Folkeregister og kirkebok
1.10 Offentlighetsprinsippet
16.8 Kredittopplysning
Personregistre er registre som inneholder personlige opplysninger, f.eks. bostedsadresse, fødselsdato og sivil status.
Man må søke om tillatelse til å føre personregistre
- som inneholder sensitive opplysninger, dvs. opplysninger som beskriver en person (f.eks. rase, politisk oppfatning, seksuell legning osv.)
- som føres ved hjelp av elektroniske hjelpemidler (EDB). Dette gjelder så vel statlige som kommunale organer som foreninger, næringsvirksomheter eller stiftelser.

Det er Datatilsyet som behandler og avgjør tillatelse til å føre personregister.
<så følger resten av dette punktet i autentisk tekst>

Oversikt over stortingsrepresentantene

SAMFUNNSBOKA
DET NORSKE STORTING 1985-1989
OSLO
Kåre Willoch (H)
Gro Harlem Brundtland (A)
Astrid Nokleby Heiberg (H)
Einar Førde (A)
Jan P. Syse (H)
Thorbjørn Berntsen (A)
Lars Roar Langslet (H)
Theo Koritzinsky (SV)
Sissel Rønnbeck (A)
Annelise Hoegh (H)
Kåre Kristiansen (KrF)
Per-Kristian Foss (H)
Knut Frydenlund (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Anders Sjaastad (H)

Adresseregister for staten

SAMFUNNSBOKA - ADRESSEREGISTER
4. SENTRALE MYNDIGHETER OG ORGANER
Datatilsynet
Niels Juels g. 16
Postboks 8177 Dep
0034 OSLO 1
Tlf. (02) 44 70 22

Man ser av eksemplene at det egentlig bare er to av basene som er i autentisk tekst, de andre inneholder enten opplysninger i stikkords form, eller bibliografiske opplysninger.

3. Dokumentasjonsområdet

3.1 Generelt om dokumentasjonsområdet

DOPs dokumentasjonsområde karakteriseres av prosjektets navn - "offentlige publikasjoner", eller - som det er formulert i prosjektets hovedmål:

> "Effektivisere registrering og formidling av informasjon vedrørende offentlige publikasjoner til brukere."

Dette er imidlertid en vag karakteristikk, og omfatter mange og forskjelligartede publikasjoner eller dokumenter. I prøvefasen er materialet begrenset til det som er kalt "sentrale offentlige publikasjoner".[3] I praksis omfatter det følgende publikasjonstyper:

Norges offentlige utredninger (NOU)

Regjeringspublikasjoner
Stortingsproposisjoner
Stortingsmeldinger
Odelstingsproposisjoner
Odelstingsmeldinger

Stortingspublikasjoner
Innstilling S
Budsjettinnstilling S
Innstilling O

---

3. Jfr DOP 1986:103-104.

Beslutning O
Beslutning L
Dokument O

DOP 1986:104 indikerer visse typer publikasjoner som man gjerne ville innlemme, men som man av kapasitetsgrunner utelot:

Finansministerens redegjørelse
Utenriksministerens redegjørelse
Interpellasjoner
Grunngitte spørsmål
Spørretimespørsmål
Private lovforslag
Trontalen (bibliografiske opplysninger registreres, autentisk tekst er utelatt)

Dette vil si at DOPs dokumentasjonsområde, slik det fremgår i rapporten DOP 1986, nokså nøye svarer til dokumentasjonsområdet for Publikasjonslisten, som tilrettelegges av Dokumentasjonstjenesten innen Forvaltningstjenestene. DOPs dokumentasjonsområde i dag er imidlertid i større utstrekning begrunnet av hva som det har vært praktisk mulig å få til innen prosjektets tids- og ressursrammer enn av prinsipielle vurderingen av hva som ville være ønskelig.

Dokumentasjonsområde kan skissemessig gjengis i tråd med den beskrivelse som Publikasjonslisten selv inneholder:

SAKSGANGEN I STORTING OG REGJERING

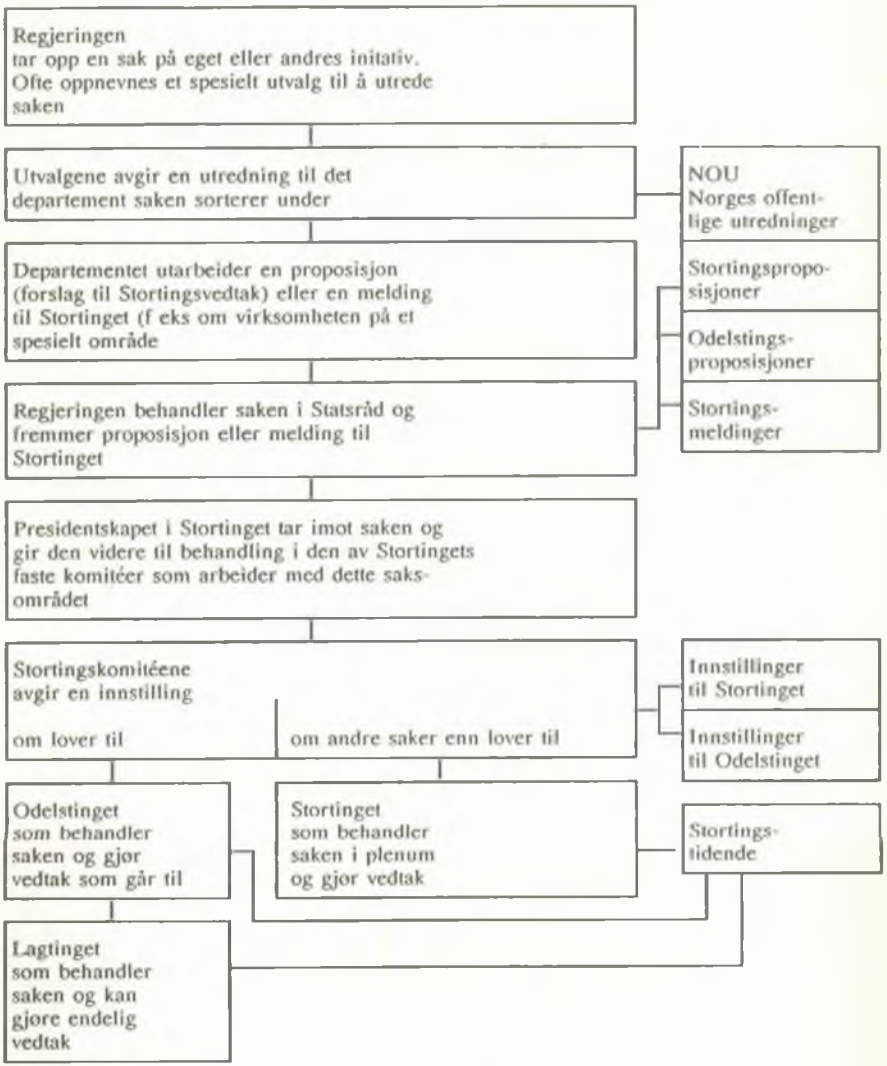

DOP har imidlertid ambisjoner utover dette. I forbindelse med fase II har man stilt opp som delmål at prosjektet skal bidra til "registrering av offentlige publikasjoner som ikke registreres idag - grått materiale".[4] Dette er presisert til å omfatte:

"1. Alt som kommer fra utvalg regnet opp i St. meld. nr. 7, og som ikke offentliggjores i serien NOU.
2. Utredninger fra interdepartementale utvalg, for eksempel statssekretærutvalg.
3. En manns utredninger: et eller flere departement i fellesskap gir en person et utredningsoppdrag som resulterer i en betenkning, rapport eller lignende publikasjon.
4 Alle utredninger, rapporter eller lignende som delvis gjengis i pressen, både på grunnlag av offisielle pressemeldinger, og på eget initiativ fra mediene.

Dokumenter som er gradert i henhold til sikkerhetsinstruksen og beskyttelsesinstruksen omfattes ikke av begrepet 'grått materiale'."

Det kan være grunn til å peke på at man ved utvidelsen til grått materiale fjerner seg fra de dokumenter det kan være naturlig å kalle "publikasjoner". Uttrykket "publikasjon" vil normalt implisere at dokumentet er *utgitt*, og dette uttrykket er det naturlig å forstå i samsvar med åndsverklovens definisjon, jfr åndsverkloven § 8, 2.ledd: Et åndsverk er utgitt når "et rimelig antall eksemplar ... er brakt i handelen eller på annen måte spredt blant almenheten".

Åndsverkloven stiller ikke krav om at eksemplarene skal være utgitt på noen bestemt måte - et verk er utgitt selv om det er reprodusert ved hjelp av fotokopiering eller lignende reprografiske metoder, eller når det stilles til disposisjon utenfor det "private" området ved hjelp av datamaskinteknologi. Dokumenter vil etter denne forståelsen være "utgitt" selv om det ikke er gjenstand for en regulær mangfoldiggjorelse ved trykken eller systematisk spredning. De vil også være utgitt selv om de tilbys bare til en engere krets, hvis denne er såvidt vid at kretsen i åndsverklovens forstand omfatter en "almenhet" - noe som må antas ikke å være et strengt krav.

---

4. DOP 13.3.1987 s 3 jfr vedlegg 1. I det siterte avsnitt er rapportens ortografi beholdt.

Utgitte publikasjoner blir etter denne forståelsen et videre begrep enn de dokumenter som omfattes av avleveringsplikten etter lov av 2.6.1939 nr 2. Denne loven pålegger trykkeri eller forlag en avleveringsplikt til fordel for Universitetsbiblioteket og visse andre bibliotek, jfr lovens § 1 sml § 8 litra e. Plikten omfatter bare "hva her i riket trykkes eller på annen måte mangfoldiggjøres av bok-, avis-, billed-, kart- eller notetrykkerier eller andre grafiske reproduksjonssentraler".[5] Her er det altså en viss binding til reproduksjonsmåten eller den institusjon som forestår mangfoldiggjøringen. En utredning utarbeidet i én orginal og reprodusert ved fotokopiering e lign til medlemmene av et internt utvalg, vil åpenbart ikke falle inn under lovens regler om avleveringsplikt, men falle innenfor definisjonen av "grå publikasjoner" sitert ovenfor.[6]

I denne forbindelse kan det være av interesse å nevne retningslinjene for mangfoldiggjøring og offentliggjøring av utredninger.[7] Dette rundskrivet inneholder bl a retningslinjer for når en avgitt utredning *kan* trykkes i serien Norges offentlige utredninger, jfr pkt 2:

"- Oppnevningen av utvalget er foretatt enten ved kgl.res., av et departement eller av Stortinget.
- Oppnevnende instans mener utredningen har allmenn interesse."

---

5. Det finnes også en avleveringsplikt for offentlige publikasjoner fastslått i Kronprinsregentens resolusjon av 8.6.1956 til fordel for Universitetsbiblioteket i Oslo. Denne er nærmere omtalt nedenfor. - Det kan også nevnes at et utvalg har utredet ny pliktavleveringslov som også omfatter maskinlesbart materiale, jfr NOU 1984:3 *Fra informasjon til kulturarv*, Kultur- og vitenskapsdepartementet. Det ventes at det på grunnlag av denne utredningen vil fremmes forslag til ny pliktavlevringslov i nær fremtid.

6. Det er hevdet at det finnes flere eksempler på at siste versjon av en utredning kalles "foreløbig utkast til sluttrapport" med sikte på å begrense spredningen.

7. Jfr Forbruker- og administrasjonsdepartementets rundskriv P-16/84 av 13.11.1984.

Andre utredninger skal bare trykkes som NOU med "særskilt godkjenning fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet". Det er Statens trykningskontor som er teknisk redaktør for NOU-serien.

Andre utredninger - dvs bl a de som omfattes av DOPs definisjon av "grått materiale" - er det vedkommende fagdepartements ansvar å mangfoldiggjøre. Rundskrivet inneholder visse retningslinjer for spredning mv, bl a den regel at "50 eksemplarer anses tilstrekkelig for pressen",[8] men ingen regler som tar sikte på å sikre bibliografiske opplysninger mv, f eks ingen henvisning til kronprinsregentens resolusjon av 8.6.1956 som etablerer en viss avleveringplikt for offentlige publikasjoner.

Poenget med denne lille diskusjonen er bare å påpeke at kriteriene for avgrensning av dokumentasjonsområdet *ikke* uten videre kan løftes utfra pliktavleveringsloven eller andre regelverk. Dette har visse implikasjoner for DOPs fremtidige arbeidsoppgaver.

Slik jeg forstår dokumentasjonsområdet, kan dette i utgangspunktet defineres med utgangspunkt i kilden (dokumentprodusent). Det er dokumenter utarbeidet av eller på oppdrag for Storting, regjering og departementer som er rammen for dokumentasjonsområdet. Man har forstått det slik at denne avgrensningen ikke er prinsipiell, men bestemt av ressurssituasjonen i prosjektet. Dette betyr at man har sett et videre dokumentasjonsområde som potensielt aktuelt for DOP, og på et bestemt tidspunkt ble f eks fylkestingsforhandlinger vurdert.[9]

Innenfor denne vide avgrensningen gjøres det en ytterligere tredeling.

For det første har man regulære publikasjoner, dvs dokumenter som utgis ved trykken, mangfoldiggjøres og spres på en systematisk måte. Dette er dokumentasjonsområdet for Publikasjonslisten - men i tillegg vil det kunne omfatte andre publikasjoner som utgis av den sentrale statsforvaltning uten å fanges opp av Publikasjonslisten: Et trivielt eksempel er telefonlisten for sentralforvaltningen, et noe mer problematisk eksempel kan være ulike skjema. Selv om man altså også her møter visse avgrensningsproblemer, er disse rimelig overblikkbare.

---

8. Jfr pkt 3.1, 3.ledd.

9. Visse utvidelser er faktisk skjedd, f eks er *Samfunnsboka* del av basene til DOP fase II, en publikasjon som utgis av Statens informasjonstjeneste og Universitetsforlaget.

For det andre skjærer man bort det som åpenbart ikke har generell interesse. Det vil være alle dokumenter som inneholder enkeltvedtak, brev ol som produseres av Storting og sentralforvaltning.[10] Med i denne gruppen kommer også dokumenter som av en eller annen grunn er fortrolige - fordi de inneholder fortrolige opplysninger om enkeltpersoner, fordi de berorer forretnings- eller bedriftshemmeligheter, eller fordi de angår rikets sikkerhet.

Det vil være en flytende grense mellom denne gruppen og det som omfattes av DOPs begrep "grått materiale". Dette er materiale av mer generell interesse, typisk utredninger som ikke utgis på regulær måte. Grensen mot publiserte dokumenter vil sannsynligvis kunne trekkes nokså entydig, grensen mot dokumenter uten generell interesse vil være mer problematisk. Denne grensen vil imidlertid i praksis ikke skyte seg i forgrunnen, fordi man ikke har ambisjon om å ta med alt. Definisjonen av hva man har ønsker å dokumentere, baserer seg på to sett med kriterier.

For det første faste kriterier med utgangspunkt i (1) St meld 7 og (2) presseomtale. Dette siste er i og for seg et fast kriterium, men forutsetter jo en overvåking av aviser, tidsskrifter osv som er nokså ambisøs. Hadde man begrenset det til utredninger identifisert av "offisielle pressemeldinger", ville det vært betydelig mer overkommelig - når man også tar med utredninger omtalt av aviser "på eget initiativ" blir det nokså omfattende, og impliserer også vurderingen av hvorvidt det som faktisk omtales er en "utredning" eller noe annet, f eks et notat.

For det andre tar man utgangspunkt i hvordan dokumentene er blitt til - "en manns utredninger" og "interdepartementale utvalg". Her vil det sikkert også være rom for tvil om det faktisk foreligger en utredning, om det dreier seg om et "utvalg" (f eks i motsetning til en *ad hoc* arbeidsgruppe) osv.

Selv om man derfor forsøker å definere utvalget i denne gruppen på grunnlag av faste kriterier, vil det utvilsomt i praksis fremstå som såvidt vurderingsmettet at det kan være riktig å se på dem som *vurderingskriterier*, hvor det vil være naturlig at man legger vekt på hvorvidt dokumentet fremstår som "viktig" e lign. Det har overfor utredningen vært fremhevet at DOPs dokumentasjonsområde må ses i forhold til det offentliges plikt til å informere, og stille til disposisjon

---

10. For forvaltningen vil innsynsretten i journaler mv (som ikke e begrenset til en bestemt sak) supplere et system som DOP, jfr det som sies nedenfor om offentlighetsloven.

materiale som angår den enkelte. I dette perspektivet må åpenbart dokumentasjonsområdet utvides i forhold til det som har vært lagt til grunn i prosjektets tidlige utviklingstrinn.

Skjematisk kan man derfor kanskje antyde DOPS dokumentasjonsområde som antydet nedenfor:

	Storting	Sentralforvaltning	Andre
Publikasjoner	DOP	DOP	DOP
Utredninger	---	DOP	DOP
Brev, enkeltvedtak		Arkiv, journal	

Det faller utenfor rammen av denne utredningen nærmere å gå inn på en vurdering av hvorvidt dokumentasjonsområdet er hensiktsmessig definert, selv om det må være tillatt å antyde at kjerneområdet - publikasjoner fra Storting og Sentralforvaltning - må være svært ukontroversielt. Det faller også utenfor utredningen å vurdere den type kriterier som er brukt for å avgrense eller definere dokumentasjonsområdet. Men det er viktig å peke på at når man har definert sitt dokumentasjonsområde slik som i DOP fase II, så oppstår det avgrensningsproblemer - dels i forholdet mellom "utredninger" og "brev, enkeltvedtak", dels i forholdet mellom "sentralforvaltning" og "andre".[11]

Disse avgrensningsproblemene har klare konsekvenser for den faglige kompetanse som DOP (teknisk redaksjon) må besitte. Den må kunne foreta disse helt avgjørende vurderingene på en forsvarlig måte. Man kan ikke helt overlate slike vurderinger til den enkelte organisasjon som produserer dokumentene uten å supplere den med en aktiv innsats

---

11. Dette siste problemet oppstår bl a fordi det kan være uklart om en utredning skjer på anmodning eller oppdrag av et departement, eller om det f eks skjer i regi av et direktorat i forståelse med et departement. Som nevnt foran faller imidlertid også utredninger av "andre" inn under DOPS dokumentasjonsområde i prinsippet, selv om man av praktiske hensyn inntil videre har avgrenset mot dette.

fra den tekniske redaksjon, ellers vil man kunne risikere at det utvikler seg ulike holdninger på forskjellige områder. Riktignok vil etter forslaget som fremmes nedenfor, utgiver av DOP treffe prinsipielle beslutninger om omfang av dokumentasjonsområde og prioritert bruk av ressurser, men selve arbeidet i forbindelse med identifikasjon og utvelgelse av kilder for dokumentasjon vil falle på teknisk redaksjon.

For å kunne gjennomføre slike vurderinger må den selvsagt ha et apparat eller system for å fange opp den delen av det grå materialet som faller innenfor ytterrammene for dokumentasjonsområdet.

3.2 Enkelte andre informasjonssystemer for offentlige publikasjoner

Hvis man ser på DOPs dokumentasjonsområde, vil man finne at det allerede er etablert visse informasjonssystemer innenfor dette området, papir- eller datamaskinbaserte. Igjen vil det falle utenfor denne utredningens ramme systematisk å inventere de ordningene som finnes, men tre av de mer sentrale skal nevnes summarisk.

3.2.1 Stortingets informasjonssystemer

Stortinget dokumenterer tradisjonelt sine publikasjoner i form av trykte registre eller lister. Det mest fullstendige er Stortingsarkivets registre (Stortingsforhandlingenes 9. del). I tillegg trykkes ukentlig lister over "Saker til behandling", som delvis er informasjon av bibliografisk karakter. Disse publikasjonene omtales også nedenfor.

I forbindele med utredningen er det interessant å merke seg utviklingen av datamaskinbaserte informasjonssystemer i Stortinget, som er del av Stortingets bredt anlagte edb-prosjekt. Et av målene for dette arbeidet har vært å forbedre tilgang både til eget materiale og til eksterne informasjonstjenester.

I planene for dette utviklingsarbeidet er det bl a tatt sikte på å produsere både innstillinger og referater i maskinlesbar form og gjøre dem søkbare under et informasjonssystem. Dette er ennå ikke realisert, men det er klart at det i planleggingen av DOPs fremtidige tjenestetilbud vil være av vesentlig betydning i hvilke grad Stortinget selv vil produsere sine egne dokumenter i egnet, maskinlesbar form. I denne sammenheng vil det ha betydning at man finner frem til en løsning som sikrer at den maskinlesbare versjon er identisk med den trykte.

Omvendt må man kunne anta at det for Storinget vil ha betydning hvorvidt det blir etablert en organisasjon som kan ta ansvaret - redaksjonelt og teknisk - for vedlikehold av søkbare databaser basert på egenprodusert materiale. Alternativet vil for Stortinget være å løse dette innenfor rammen av sin egen organisasjon, noe som vil kreve betydelige ressurser.

I forhold til organiseringen av DOP, må man legge betydelig vekt på at organiseringen møter de krav som det er naturlig for Stortinget å stille. Dette får blant annet betydning for driftsmodeller og styringen av DOP.

3.2.2 Saks- og talerregisteret for Stortingets forhandlinger

Saksregisteret utgjør i dag del 9 av Stortingsforhandlingene, og dekker Stortingets forhandlinger og regjeringens publikasjoner - dvs et område som tilsvarer kjerneområdet for DOP (og svarer noenlunde til Publikasjonslistens). Det har tre hoveddeler - systematiske saksoversikter, saksregister og talerregister.

Saksregisteret foreligger først etter avslutning av stortingssesjonen, og tillater derfor bare retrospektiv søking. Talerregisteret trykkes først i del 7 (register til debattene i Stortinget) og 8 (register til debattene i Stortingets avdelinger). Fra 1985-86 trykkes talerregisteret også i del 9, som slik blir et felles søkesystem for Stortingsforhandlingene.

Registeret er bygget opp med ca 120 hovedsaksområder, og stikkordhenvisninger til saksområde. Ved oppslag på stikkord får man henvisning til grupper med saker, ikke direkte til selve saken. Det finnes ca 10 000 stikkord. Foruten å være plassert under ordinære saksområder, vil saker oversendt en fagkomité også plasseres under vedkommende komité. Det finnes egne saksområder for Kongelige proposisjoner og meldinger til Storting og Odelsting, interpellasjoner og spørsmål, regjeringen og departementene.

Talerregisteret er ordnet alfabetisk etter talerens navn, og saksinnførsel ordnet kronologisk under hver taler med sidehenvisning. I visse generelle debatter (trontale-, finans-, utenriks- og budsjettdebatter) og enkelte spesielle debatter (f eks NRK debatten, meldinger om skoleverket mv) er de områder eller emner taleren berører angitt i parentes. Dette gjelder også når sakens tittel er lite informativ (f eks tilleggsbevilgninger og lovsaker). Eneste søkekriterium er imidlertid talers navn, og man kan ikke søke på de angitte stikkord.

I tillegg finnes det et hovedregister som er en akkumulert utgave av de årlige saksregistrene, og som dekker 10 sesjoner. Her er hver sesjon ordnet kronologisk for de enkelte saksområder. Sist utgitte hovedregister dekker perioden 1970-71 - 1980-81.

På Stortinget er det under utarbeidelse et system for registering og produksjon av Saks- og talerregisteret. Systemet bygger på den forutsetning at all informasjon bare registreres én gang, og at trykkegrunnlaget for de forskjellige deler av registeret - som i prinsippet reflekterer forskjellig organisering av de samme dataene - kan fremstilles automatisk. Det er i prinsippet fullt mulig å tilby denne informasjonen i sokbar form. Hvor interessant dette vil være, vil bl a bero på oppdateringsrespons.

Datagrunnlaget er det samme for Saksregisteret og DOP. I tillegg til å vise sammenheng mellom dokumentene, viser DOP også direkte til det enkelte dokument. I forhold til saksregisteret vil DOP oppdateres ukentlig, mens Saksregisteret først foreligger etter at sesjonen er avsluttet.

En nærmere omtale av dette systemet, og en diskusjon av svakheter og mulige endringer, er gjengitt i DOP 1986:77-84, hvor samordningsperspektivet var sentralt nettopp i forhold til denne publikasjonen.

3.2.3 Saker til behandling

Ekspedisjonskontoret ved Stortinget trykker hver uke en oversikt over de aktuelle saker Stortinget har til behandling. Oversikten er i hovedsak organisert etter fagkomitéene i Stortinget. Produksjonen av trykkegrunnlaget skjer fra et register etablert under sokesystemet FICS. DOPs database over saker til behandling, jfr pkt 2.2, bygger på informasjon fra dette registret.

3.2.4 Stortingets spørretime

Stortinget har vedlikeholdt en databsse over spørsmålstekstene i ca 1 ½ år. Fra og med inneværende sesjon vil man også kunne tilby den autentiske teksten i statsrådens svar sammen med replikkvekslingen. Dette er oppnådd ved avtale med det trykkeri som leverer teksten i maskinlesbar form, og med tilleggsinformasjon og i en struktur som gjør tekstene hensiktsmessige i forhold til gjenfinning ved hjelp av det aktuelle tekstsøkesystemet, SIFT.

3.2.5 Informasjonssystem ved Statsministerens kontor

Regjeringen besluttet 1.7.1987 å initiere et forprosjekt med sikte på å vurdere forutsetningene for å etablere et integrert datamaskinbasert informasjonssystem for virksomheten i departementene. Det er etablert en prosjektgruppe med representanter for 6 departementer: Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Finansdepartementet, Sosialdepartementet, Utenriksdepartementet, Justis- og politidepartementet og Landbruksdepartementet. I vår sammenheng kan det ha interesse å nevne at Justisdepartementet er tatt med bl a fordi det representerer et stort departement i DOP-sammenheng.

Bakgrunnen er den etablerte rutine der Statsministerens kontor en til to ganger årlig har møter med departementene med sikte på å få informasjon om de politisk viktigste sakene. Forprosjektet tar sikte på å avklare om denne typen opplysninger kan organiseres som et informasjonssystem. Det er overfor utredningen understreket at formålet med et slikt system måtte være å formidle informasjon, ikke å øve kontroll over departementers virksomhet. Forprosjektet tar også sikte på å vurdere rutiner for vedlikehold av et slikt system.

Statsministerens kontors behov for et informasjonssystem av denne type er ikke så stort at man vil etablere et system utelukkende for Statsministerens kontor. Man vil derfor se muligheten i et bredere perspektiv, se på departementenes bruk av tekstbehandling og arkivering av dokumenter i maskinlesbar form, og se på eksempler hvor departementer allerede i dag har utviklet interne informasjonssystemer. Som eksempel på dette siste nevnes Finansdepartementets

Finansavdelings system for statsbudsjettet med regnskapstall - men også oljeplanen, helsestatistikken mv. Innføring av stamnettet (jfr nedenfor) vil forbedre kommunikasjonsmuligheter mellom departementer og andre deler av sentralforvaltningen, og gjøre det mulig lettere å utnytte og koordinere slike tilbud. Det fremheves at man i denne forbindelse bl a må løse spørsmålet om hvordan dokumenter som er unntatt fra offentlighet etter offentlighetsloven, skal behandles.

Forprosjektet er ikke klart avgrenset, men tar i første rekke sikte på å identifisere allerede eksisterende datamengder og vurdere hvordan disse kan utnyttes uten at det etableres nye systemer eller rutiner.

Arbeidet ble initiert høsten 1987, men progresjonen i arbeidet har ikke vært høy på grunn av at arbeidet ikke har hatt prioritet i forhold til andre aktiviteter. Man anser at det også av andre grunner kan være gunstig å vente til utvikling av stamnett og lokale nett for de enkelte departement er kommet lenger, ettersom slike nett er en forutsetning for etablering av det planlagte system.

3.2.6 Forvaltningstjenestene, Statens trykningskontor

Statens trykningskontor organiserer og forestår trykningen av offentlig dokumenter. Her blir altså en stor andel av de dokumenter som omfattes av DOPS dokumentasjonsområde faktisk produsert. I denne sammenheng er det ingen grunn til å gå inn på den praktiske organiseringen av arbeidet, men det kan være av en viss interesse å se litt på omfanget av denne produksjonen.

Det kan likevel være av interesse å merke seg at budsjettet for trykning av dokumenter for sentralforvaltningen er ca 16 millioner kroner årlig, som kan sammenholdes mot en total "omsetning" på 500 millioner - 1 milliard kroner årlig. I dette ligger det imidlertid store oppdrag som f eks *Telefonkatalogen* og *Norsk lysningsblad*. Man anslår "omsetningen" i forbindelse med *ad hoc* publikasjoner til ca 100 millioner kroner årlig.

Totalt regner man med at publikasjoner fra sentralforvaltningen årlig utgjør ca 20 000 sider.[12] I tillegg kommer publikasjoner fra

---

12. Trykning av proposisjoner og meldinger til Stortinget, reguleres av "Rundskriv og retningslinjer for behandling av saker som skal fremmes i statsråd", fastsatt av Statsministerens kontor 1979.

Stortinget med ca 10 000 sider. Det finnes veiledende anslag av opplagenes størrelser for de ulike typene publikasjoner:

	Stortinget	Detaljist	"Runden"	Lager	Sum
Budsjett	400	200	1900	300	3100
Till prp	400	200	1900	300	3100
St prp	400	100	1900	300	3000
St meld	400	100	2300	300	3400
Ot prp	400	100	2250	300	4100
Ot meld	400	100	1300	300	2400
NOU	450	800	625	500	2825

I tabellen angir "detaljist" den bokhandel e lign som selger offentlige publikasjoner til publikum, og som til nå har vært Universitetsforlaget, et ansvar som går over til Akademika (tidligere Universitetsbokhandelen). "Runden" angir de publikasjoner som fordeles av Trykksakekspedisjonen, som har ansvaret for ekspedisjon fra trykkeri, fordeling til Stortinget og overholdelse av sperrefrister. Hvilke adressater som omfattes av "runden", har ikke vært tilgjengelig for utredningen.

Det finnes flere modifikasjoner i de anslagene som er gjengitt ovenfor, bl a trykkes et tillegg for alle skattesaker (1 500) og visse andre typer av saker (barne- og alderstrygd), og det trykkes ekstra eksemplarer for innbinding (i f eks *Lover med forarbeider)*. Som allerede fremhevet, er det imidlertid *ikke* de nøyaktige opplagstall som har interesse, med det *nivå* som disse antyder for så vidt gjelder interessen for offentlige publikasjoner. Dette har en klar interesse i DOP-sammenheng som en indikasjon på potensiell brukerinteresse. Som en supplering, kan man se på abonnementstallene. Det opplyses at stortingstrykksakene er fordelt på ca 15 forskjellige skrifter, i alt ca 750 000 eksemplarer pr år og i alt ca 15 000 abonnenter. Andre offentlige publikasjoner består av 4 forskjellige skrifter med ca 22 000 abonnenter. En mer detaljert oversikt gjengis nedenfor:

Stortingstidende	1 800
Odelstingstidende/ Lagtingstidende	1 800
Innstilling S	900
Saksregister	900
Lover	1 600
Dokumenter	500
St prp	800
St meld	1 000
Ot prp/meld	1 300
Publikasjonslisten	3 600
Skattedir AV-serie	1 700
Skattedir SK-serie	1 700
Toll & avg dir meld	2 100
Sos dept serie	1 300

Det er fascinerende å se hvordan de store totaltallene brytes ned på i og for seg beskjedne opplags- og abonnementstall. Og det er også interessant å se at det ikke er de politisk viktigste dokumentene som har den høyeste distribusjonen, men dels publikasjoner som Publikasjonslisten (som i virkeligheten er del av et papirbasert informasjonssystem), eller forholdsvis praktisk orienterte publikasjoner som meldingene fra Toll- og avgiftsdirektoratet. Dette er i og for seg ikke overraskende, men et speilbilde av situasjonen man finner i forhold

til andre sentrale, offentlige publikasjoner.[13] Men det sier noe om spenningen mellom den sentrale rolle slike publikasjoner spiller i politiske avgjørelser i forhold til den alminnelige interesse som primærpublikasjonene tiltrekker seg.

Det er også interessant å se opplagstallet for Publikasjonslisten, som blant de opplistede publikasjonene jo tjener en søkefunksjon, dvs det gir mulighet for brukeren til å identifisere mulig relevante eller interessante offentlige publikasjoner. Publikasjonslisten utgis fortløpende, og dens forholdsvis raske oppdateringsrespons kan være forklaringen på at Publikasjonslisten har såvidt mye større opplag enn Saksregisteret (større med en faktor på 4). I dette kan man kanskje avlese noe av behovet for et effektivt søkesystem orientert mot offentlige publikasjoner.

I vår sammenheng har det også en viss interesse at offentlige publikasjoner i stigende utstrekning gjøres tilgjengelig i maskinlesbar form.[14] Til Trykningskontoret kommer gjerne publikasjonene på diskett sammen med et manuskript. Manuskriptet tilrettelegges og oversendes trykkeriet,[15] som konverterer disketten til eget system, legger inn de nødvendige koder for satsproduksjon mv. Man forsøker å utvirke at alle endringer i korrekturomganger mv innarbeides i datagrunnlaget, slik at dette er identisk med den trykte versjonen. Dermed er forholdene lagt til rette for sekundær utnyttelse av datagrunnlaget, f eks i forbindelse med DOP.

Det understrekes at den politiske prosess ofte fører til at det skjer endringer i publikasjonen helt frem til den endelige trykning. Derfor er det hensiktsmessig at det er trykkeriet som vedlikeholder datagrunnlaget, og det gjør det også hensiktsmessig å vedlikeholde en eventuell data-

---

13. Distribusjon av Lovtidend og Retstidende viser samme tendens.

14. For ordens skyld nevnes at Trykningskontoret ikke har ansvar for utgivelsen av Stortingets publikasjoner.

15. Statens trykningskontor har etablert samarbeid med et forholdsvis lite antall trykkerier.

base[16] på grunnlag av trykkerienes datagrunnlag snarere enn å etablere et datagrunnlag som vedlikeholdes av en teknisk redaksjon, og oversendes trykkeriet når det er klarert for trykking: Det vil erfaringsmessig skje endringer også etter en slik oversendelse.[17]

Det faller utenfor utredningens ramme å ta stilling til denne vurderingen, men det kan være naturlig å nevne at endringene på grunn av politiske beslutninger først og fremst retter seg mot statsbudsjettet, selv om det også gjelder visse andre publikasjoner, kanskje særlig stortingsmeldinger og i noen grad odelstingsproposisjoner. Man synes det også er naturlig å nevne at Stortingets publikasjoner, som kanskje i enda større grad endres underveis på grunn av den politiske prosess i løpet av produksjonen, tilrettelegges for trykning av Stortinget selv og ekspederes til trykkeri først når de siste endringene er gjort. Dette tydeliggjør i og for seg at det kan tenkes avvikende produksjonsprosedyrer enn de som følges i Trykingskontoret.

---

16. I denne utredningen brukes uttrykket "database" også om maskinlesbare samlinger av dokumenter under et tekstsøkesystem mv, selv om det ofte nettopp sondres mellom database- og tekstsøkesystemer. I andre sammenhenger er uttrykket "dokumentsamling" eller "tekstbase" foretrukket, men i denne utredningen følger man for så vidt den terminologi som impliseres av akronymet DOP.

17. Utviklingen av nye løsninger for tekstbehandling og satsproduksjon vil gjøre det enklere å fange opp endringer i et maskinlesbart trykkegrunnlag helt frem til satsproduksjon. Også innen offentlig forvaltning vil lokale publiseringssystemer ("Desk-top publishing", post-script laserskrivere mv) flytte utarbeidelse av en rapport stadig nærmere produsenten, og gjøre føre til at skillet mellom tekstbehandling og publiseringssystemer blir utvisket. Dette kan føre til at det blir lettere å innhente tekstene i en maskinlesbar form identisk med publikasjonen. Dette er et forhold som også vil få betydning for diskusjonen av omfanget av kvalitetskontroll ved overføring av trykkgrunnlaget for inkorpoering i et datamaskinbasert informasjonssystem. Spredning av utstyr (laserskrivere med tilhørende programutstyr) som kan produsere utskrifter av høy kvalitet med flere typesnitt og med en utforming i satsspeil som svarer til bøker, er en forutsetning for publisering på forespørsel lokalt.

I enkeltstående tilfelle har man også etablert databaser for enkelte publikasjoner.

Ett eksempel er Stortingsmelding nr 7 om offentlige utvalg mv. Denne planlegges vedlikeholdt som en database basert på programvare fra Norsk Data[18] av Forvaltningstjenestene på grunnlag av skjema innsendt fra departementene. Man vurderer mulige tiltak for effektivisering av vedlikeholdet ved å få overført data på maskinlesbart medium fra de departementer som har flest utvalg, og utelukker ikke at dette kan være interessant som en åpen database, f eks for Stortinget. Prosjektet har vært i kontakt med Forvaltningstjenetene og Norsk Data med sikte på å legge inn Stortingsmelding nr 7 (vedleggene) i prosjektperioden. Dersom det lar seg gjøre å konvertere materialet, vil dette bli gjennomført.

I dag oppdateres imidlertid trykningsgrunnlaget bare årlig i forbindelse med trykning av stortingsmeldingen. Fra sesjonen 1988-89 skal Stortingsmelding 7 med vedlegg kun komme hver 4. år. Åpenbart har man her et materiale hvor oppdateringsresponsen ikke bør være avhengig av trykningen, men hvor det synes å være et realisert behov for å gjøre den tilgjengelig som database med løpende oppdatering uavhenging av publisering i trykt form.

Et annet eksempel er *Norges statskalender*, som man har tatt skritt til å etablere som en tilsvarende database.

Et tredje mulig eksempel er *Personalhåndboken*, som vedlikeholdes av Personaldirektoratet, men som produseres av Forvaltningstjenestene. Denne er i dag i maskinlesbar form under et tekstbehandlingssystem (NOTIS), men er ikke etablert som database. Det er imidlertid alminnelig antatt at denne har relativt stor interesse, ikke bare innen statsforvaltningen, men også utenfor - ettersom mange andre organisasjoner bruker statens regulativ for egne formål.

Et siste eksempel av en noe annen karakter er Finansdepartementets database over statsbudsjettet mm. Særbudsjettene ligger som en database, men ikke statsbudsjettet ("gul bok"), som man imidlertid har registrert at det kunne være behov for å gjøre tilgjengelig på en slik måte. Finansdepartementet har utfra hensyn til datakvalitet mv unnlatt å gjøre denne tilgjengelig for andre, og man har også visse særløsninger for Samferdselsdepartementet (hvis budsjett omfatter store, forretningsdrivende organisasjoner som Norges statsbaner og Postverket),

---

18. Systemløsningen er visstnok under implementering, og det er ikke aktuelle planer om å gjøre den generelt tilgjengelig.

for Sosialdepartementet og for Kirke- og undervisningsdepartementet. Det virker i dag ikke som om det arbeides frem for en samordnet losning, men man synes likevel at de antydninger som er kommet frem i lopet av utredningen, peker frem mot en datamaskinbasert losning for statsbudsjettet og særbudsjettene.[19]

Endelig kan det være av interesse å merke seg at Statens trykningskontor er gitt spesiell myndighet til å koordinere utforelse av trykningsarbeider, herunder forlags- og byråtjenester.[20] Disse er først og fremst innfort for at man skal kunne utnytte Trykningskontorets faglige kompetanse i forbindelse med forhandling av oppdrag, og det fremgår at alle trykningsarbeider som må antas å overstige 150 000 kr "skal utfores i samarbeid med Trykningskontoret, fra planleggingen påbegynnes". Trykningskontoret har også myndighet til å foreta "løpende områdegjennomgang av statsinstitusjoners praksis ved bortsetting av trykningsarbeider". Dette gir en formell mulighet for å ta opp publikasjonsrutiner innen statsforvaltningen, en mulighet som også er interessant i det perspektiv DOP representerer.

3.2.7 Publikasjonslisten

Dokumentasjonstjenesten - som er del av Forvaltningstjenestene - utgir *Publikasjonsliste fra Storting og Regjering*. Opplaget er 12 500

---

19. I denne forbindelse kan det nevnes at KommuneData driver for Norske Kommuners Sentralforbud et kommunalokonomisk informasjonssystem, KOI, som omfatter regnskap fra kommuner og fylkeskommuner fra 1984. Regnskapet for 1987 ventes tilgjengelig *mars* 1988 sammen med budsjettene for 1988. Informasjonssystemet er tilrettelagt slik at brukerne kan gå inn lokalt og lage sine egne statistikker. I dag er systemet tilpasset fagokonomer, men utvikles for å tilpasses mer generelle brukere. Blant brukerne finner man også politiske partier. Systemet svarer funksjonelt til Statistisk sentralbyrås statistikkdatabaser.

20. Jfr kongelig resolusjon av 20.12.1985, jfr Forbruker- og administrasjonsdepartementets rundskriv P-5/86 av 21.2.1986..

eksemplarer, hvor mesteparten går til faste abonnenter.[21] Man regner med to brukergrupper, de som vil ha en nyhetstjeneste, og de som leter etter sak på stikkord. I stortingssesjonen skal Publikasjonslisten komme hver annen uke.

Denne inneholder bibliografiske opplysninger om "publikasjoner som foreligger trykt".[22] Listen inneholder opplysninger om de publikasjonene fra Storting og Regjering som er illustrert i oversikten ovenfor,[23] og er organisert i ulike serier:

Norges Offentlige Utredninger - NOU
Nordiske utredninger - NU
NORD-publikasjoner
Trontalen
Stortingsproposisjoner
Stortingsmeldinger
Odelstingsproposisjoner
Dokumenter
Budjsettinnstillinger
Innstillinger til Stortinget
Innstillinger til Odelstinget
Beslutninger i Stortinget
Beslutninger i Odelstinget
Beslutninger i Lagtinget
Forhandlinger i Stortinget (Stortingstidende)

For hver publikasjon registreres følgende opplysninger:

Type og løpenummer

---

21. Man peker på at det foran i forbindesle med abonnementstall på enkelte sentrale offentlige publikasjoner er opplyst at det er 3 600 abonnenter på publikasjonslisten. Man antar at forskjellen skyldes et forholdsvis stort antall abonnenter utenfor sentraladministrasjonen.

22. Jfr baksideteksten. Listen inneholder imidlertid også opplysninger om dokumenter før de er trykt.

23. Denne illustrasjonen bygger på illustrasjon i Publikasjonslisten, 3.omslagsside.

Tittel
Antall sider
Pris
Departement

I tillegg inneholder Publikasjonslisten et stikkordregister. Dette kumuleres slik at det inneholder henvisning til alle publikasjoner som er dokumentert i samme sesjon. Saksoversikten kumuleres også for hvert nummer, og i liste nr 7 og 18 er alle opplysninger kumulert.

Som et eksempel kan man refere en innstilling til Odelstinget med tilhørende oppslagsord:

Innst O.
nr.
10 Om lov om endring i lov om dokumentavgift av 12. desember 1975 nr. 59. (jfr. Ot.prp. nr. 10)
2 sider kr 4,50 *Finanskomiteen*

Dokumentavgiftsloven. Endring i dokumentsavgiftsloven.
Se Ot.prp. nr. 10

Publikasjonslisten gir også opplysninger om hvordan man kan abonnere på ulike publikasjonsserier, og hvordan disse kan skaffes som mikrofilm eller innbundne utgaver.

Datagrunnlaget for Publikasjonslisten og en av DOPs delbaser er felles. Opplysninger registreres fortløpende, og utskrift i maskinlesbar form overføres DOP ukentlig. Dette fører til at DOP har noe raskere oppdateringsrespons enn Publikasjonslisten.[24]

---

24. Det bør også nevnes at DOP tar sikte på å dokumentere publikasjoner tilbake til 1972 i den aktuelle delbasen, mens en slik retrospektiv dokumentasjon naturligvis ikke er aktuelt for dokumentasjonslisten.

3.2.8 *Nasjonalbibliografien*

Et fremtidig nasjonalbibliotek er for tiden planlagt utskilt fra Universitetsbiblioteket i Oslo, og det vil få ansvaret for flere relevante bibliografier, som utarbeides og trykkes med støtte fra Riksbibliotektjenesten.

Stammen i dette er den norske nasjonalbibliografien *Norsk bokfortegnelse*. Denne utarbeides ved Universitetsbiblioteket i Oslo, Norske avdeling, og skal omfatte bøker (del 1), periodika (del 2) og kart (del 3). Dokumentasjonsområdet for del 1 er "bøker, småtrykk, samlingsverk og seriepublikasjoner". Visse skrifter registreres ikke, bl a skolebøker, korrespondansekurs, AV-materiale, særtrykkserier osv.

I tillegg til de nevnte delene, inneholder årskatalogen også henvisninger til systematisk register og ISBN-lister.

Fortegnelsen utgis månedlig som bilag til *Bok og samfunn (Norsk bokhandlertidende)*, og som en årskatalog som fremkommer som en kumulering av disse bilagene.[25]

Enkelte offentlige publikasjoner - NOUer, NORD-publikasjoner og NUer - vil bli registrert i bokfortegnelsen. Publikasjoner som inngår i Stortingsforhandlingene inngår ikke i bokfortegnelsen.[26] Som eksempel kan gjengis noen oppslag for én publikasjon:

---

25. Både bilagene og årskatalogen utgis av Den norske Bokhandlerforening.

26. De inngår heller ikke i Bibliografi over offentlige publikasjoner som behandles nedenfor. Stortingsforhandlingene var med i bokfortegnelsen 1921-25, fra 1956 var de med i Bibliografi over offentlige publikasjoner, men gikk ut da Publikasjonslisten ble begynt utgitt (1969-70).

Norge. Justisdepartementet, se

...

Opphavsrett og EDB

...

Norges offentlige utredninger

...

NOU 1986:18. se Opphavsrett og EDB

...

Opphavsrett og EDB : delinnstilling 3 fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 21. januar 1977 : avgitt til Justisdepartementet i august 1986. - Oslo : Universitetsforl., 1986 (Orkanger : Kaare Grytting). - 37 s. ; 28 cm. - (Norges offentlige utredninger, ISSN 0333-2306 ; NOU 1986:18). - (346.048)
Utvalgets formann: Vera Holmøy
ISBN 82-00-71043-2 (rettet: h.) : Nkr 18.00

Nasjonalbiografien er naturligvis hjørnestenen i systemet av bibliografisk materiale i Norge, og det er med en viss bekymring man i utarbeidelsen av utredningen har merket at det er gitt uttrykk for at arbeidet mangler de ressurser som er nødvendig for å garantere fortsatt kvalitet i arbeidet. På grunn av manglende ressurser er det også et betydelig etterslep i bokfortegnelsen, oppdateringsresponsen er opptil to år. Dette reduserer bibliografiens verdi som søkesystem betraktelig, ettersom brukerbehov gjerne er størst ved og kort tid etter utgivelsen.

I dag er bokfortegnelsen søkbar ved hjelp av det informasjonssystem som Universitetsbiblioteket i Oslo driver under navnet UBO:BOK, og som baserer seg på det svenske tekstsøkesystemet TRIPP. I tillegg utgis den også på mikroform av Universitetsbiblioteket i Oslo med tittelen Norske trykk.

Av større betydning i forhold til DOP står *Bibliografi over Norges offentligg publikasjoner*, som utgis i to deler, bøker (del 1) og rundskriv (del 2).[27] Denne bibliografien bygger på Kronprinsregentens resolusjon av 8.6.1956, hvor det bl a heter:

"Med støtte i vedtak av Stortinget om at Universitetsbiblioteket i Oslo fra 1956 skal utgi en årlig bibliografi over offentlige

---

27. Denne delingen ble gjort i 1975.

publikasjoner, pålegges sentraladministrasjonen, embets- og tjenesteverk under sentraladministrasjonen, embetskontorer, statsbedrifter, institusjoner og organisasjoner med statsstotte å sende inn til Universitetsbiblioteket i Oslo, Norske Avdeling, til registrering 2 eksemplarer av alle skrifter som blir trykt (også periodika og stensiltrykk). Publikasjonene sendes inn umiddelbart etter utgivelsen og forsendelsen skal være merket: Offentlige publikasjoner. Det som ovenfor er bestemt gjelder for alle publikasjoner utgitt etter 1. januar 1956."

Det er knapt overraskende at erfaringene tyder på at denne avleveringsplikten er lite kjent, og at det er nodvendig med betydelig og kontinuerlig aktivitet for faktisk å indentifisere og få tilgang til de aktuelle publikasjonene.

Dokumentasjonsområdet for denne bibliografien er formelt langt videre enn for DOP: her er også med publikasjoner fra andre offentlige institusjoner enn fra Storting, Regjering og departementer. Heller ikke benytter man "utredning" som kriterium, men snarere det mer tradisjonelle "skrifter som blir trykt" (med den noe daterte presiseringen om "stensiltrykk", som burde implisere mangfoldiggjorelse ved fotokopiering og lignende reprografiske metoder).

Selv om man av den formelle beskrivelsen skulle kunne anta at dokumentasjonsområdene for DOP og denne bibliografien i stor utstrekning overlapper hverandre for så vidt gjelder "grått materiale", er det for utredningen blitt hevdet at avleveringsplikten fungerer såvidt lite tilfredsstillende at "grå utredninger" i praksis ikke blir registrert, slik at det - også i praksis - er liten eller ingen overlapping av det faktiske dokumentasjonsområdet for de to systemene.

Innforslene er sortert inn under institusjonene i alfabetisk rekkefolge. Som eksempel på en innforsel fra del I "Boker" gjengis omtalen av en NOU under Justisdepartementet:

221 Om samenes rettsstilling / fra et utvalg oppnevnt ved Kronprinsregentens resolusjon av 10. oktober 1980 ; avgitt til Justisdepartementet 15. juni 1984. - Oslo, 1984. - 669 s. - (Norges offentlige utredninger ; NOU 1984:18)(342.08) Utvalgets navn: Samerettsutvalget. Utvalgets formann: Carsten Smith. - Bibliografi: s. 658-667.

ISBN 82-00-70897-7[28]

Del 2 inneholder bibliografiske opplysninger om *rundskriv*. Dette er - så vidt man kjenner til - det eneste forsøket på å gi en samlet oversikt over rundskriv. Mens det finnes faste publikasjonsordninger for lover og forskrifter,[29] finnes det ingen regler om samlet publikasjon av rundskriv. Denne bibliografien er derfor den eneste som forsøker å gi en samlet oversikt over rundskrivene. Imidlertid faller rundskriv klart utenfor det som er skissert som DOPs dokumentasjonsområde - selv om rundskrivene er viktige, har de sjelden preg av å være "utredninger". Her vil derfor ikke denne bibliografien bli omtalt nærmere.[30]

Også *Bibliografi over Norges offentlige publikasjoner* er søkbar over UBO:BOK fra 1983.

Man vil se at se at dokumentasjonsområdet for *Nasjonalbibliografien* og *Bibliografi over Norges offentlige publikasjoner* til dels overlapper dokumentasjonsområdene for Publikasjonslisten og DOP, selv om snittet er mindre i praksis enn de formelle beskrivelsene gir inntrykk av. Dette kan også signalisere et behov for en viss samordning, som for så vidt DOP kan representere. Man har forstått at av ressursmessige årsaker blir arbeidet med *Bibliografi over Norges offentlige publikasjoner* ikke prioritert, noe som vil ha som bi-effekt at behovet for DOP utfra en mer bibliografisk synsvinkel øker.

---

28. Eksempelet illustrerer i og for seg også et poeng fremhevet i DOP 1986:65, hvor det påpekes at ordet "om" med fordel kunne vært utelatt i tittelen, og hvor det vel er tvilsomt om den funksjonelle effektivitet av søkefunksjonen er tjent med at innførselen alfabetiseres under dette ordet i stedet for "samenes".

29. Jfr Lov om Norsk Lovtidend mv og forvaltningslovens § 38.

30. Universitetsbiblioteket i Oslo utgir også *Lovers standardtittel*, (3. utgave ved Tom Arbo Høeg 1986). Denne har en viss interesse i forhold til DOP, ettersom den gir en standard for henvisning til gjeldende lover der disse berøres i offentlige publikasjoner.

3.2.9 Lovdata

Lovdata er på mange måter et eksempel på en type tjeneste som i struktur og innhold svarer til det bildet planene for DOP danner, men med et avvikende dokumentasjonsområde. Lovdata ble opprinnelig (i 1979) dannet med sikte på å effektivisere utgivelsen av Lovsamlingen, men var helt fra begynnelsen av planlagt å bli grunnlaget for et nasjonalt, rettslig informasjonssystem. I dag er Lovdata en selveiende stiftelse som etter sine statutter har ansvaret for rettslige informasjonssystemer i Norge.

Lovdata leverer direktekoblede tjenester basert på et stort antall databaser som vedlikeholdes av stiftelsen selv på et ND-anlegg, og under tekstsøkesystemet SIFT med det egenutviklede brukergrensesnittet STR. Det er den eldste direktekoblede informasjonstjeneste for almenheten i Norge, og også - i alle fall ennå - den mest omfangsrike. Databasene omfatter baser for gjeldende lover, sentrale forskrifter, lokale forskrifter, avgjørelser fra domstolene,[31] osv.

Dokumentasjonsområdet for Lovdata overlapper dokumentasjonsområdet for DOP - dette er særlig tydelig for den delen av offentlige publikasjoner (utredninger, proposisjoner og innstillinger) som representerer forarbeider til lover. Lovdatas dokumentasjonsområde er avgrenset ved henvisningen til at dokumentene skal være *rettslige*, dvs at de i praksis skal ha status som rettskildefaktorer. Imidlertid er en viktig andel av offentlige publikasjoner av denne karakter - det gjelder utredninger, proposisjoner, innstillinger og stortingsdebatter i tilknytning til lovsaker. Lovdata har derfor også innarbeidet bibliografiske referanser til lovforarbeider i sine databaser over lover.

De fleste av Lovdatas baser er ikke bibliografiske. Lover, forskrifter ol ligger i autentisk tekst, mens dommer ligger i sammendrag. For forarbeider, litteratur mv innholder basene bare bibliografiske opplysninger.

Lovdata leverer i dag informasjonstjenester til et forholdsvis stort antall brukere (ca 300 abonnenter, som svarer til et forholdsvis større antall brukere), deriblant sentralforvaltningen og - gjennom bl a tilknytning til Kommundatas nettverk, KD-nett - lokalforvaltningen.

---

31. Både Høyesterett og lagmanns-, by- og herredsretter, men med ulike utvalgskriterier.

Veksten i bruk av Lovdatas direktekoblede tjenester har ikke vært så rask som man antok ved etableringen. Bruken av direktekoblede tjenester har også vist seg å være vanskeligere - sett fra sluttbrukerenes perspektiv - enn forutsett. Enkelte har sett Lovdata som institusjon, eller Lovdatas valgte systemløsning, som årsak til disse problemene. Dette er knapt holdbart - alle rettslige informasjonstjenester i Europa synes å ha høstet de samme erfaringene.[32] Det er derfor egenskaper ved datamaskinbaserte informasjonssystemer mer generelt som er årsak til den bruk som gjøres av Lovdatas system, et forhold som i og for seg i dag er vel kjent og forholdsvis godt analysert og dokumentert.[33] Åpenbart vil man på grunnlag av slike analyser kunne stille *krav* til nasjonale informasjonstjenester.

Uten å gå nærmere inn på disse forholdene må man nøye seg med å konstatere at Lovdatas system har stabilisert seg, at bruken av det øker, og at kostnadene ved driften er forholdsvis lave sammenlignet med kostnadene ved drift av tilsvarende systemer i andre land. Man må imidlertid også konstatere at Lovdata har mott betydelige problemer ved å erobre det potensielle marked. Dette er vanskeligheter man må anta at

---

32. Det finnes kanskje et par unntak - det amerikanske systemet LEXIS, som også tilbys på det europeiske markedet, vurderes positivt av sine brukere, og det tyske systemet JURIS og det italienske systemet ITALGIURE hevdes å ha nådd "kritisk masse" i forhold til markedet, og indikerer at bruken av systemene øker eksponentielt.

33. Jfr f eks Michael EP Lloyd "The results of a study on access to legal data bases in Europe carried out on the behalf of the CEC", *Access to legal data bases in Europe*, Europarådet, Strasbourg 1986 og Jon Bing "Rettslige informasjonssystemer: Utviklingslinjer og utfordringer" i Olav Torvund og Cecilia Magnusson *Juridiske informasjonstjenester, Nordisk årbok i rettsinformatikk 1987*, Tano, Oslo 1987. Disse studiene konsenterer seg om rettslige informasjonssystemer, men de er eksponenter for den generelle tendensen, jfr for en fersk dokumentasjon David Worlock "The Actors, the Market and the Growth": innlegg på Databas 88, Stockholm 25.1.1988 (ms). Kort kan det hevdes at det er forhold som fysisk tilgjengelighet til kommuniserende utstyr, effektivitet og enkelhet i telekommunikasjon, brukergrensesnittet i den aktuelle tjeneste, hjelpefunksjoner og opplæringstiltak sammen med tilbudenes dekningsgrad som særlig er bestemmende for brukerenes vurdering av systemene.

enhver direktekoblet tjeneste vil møte og måtte løse, selv om den teknologiske utvikling av kommunikasjonsløsninger og i utstyr for sluttbruker gradvis legger forholdene bedre til rette.

I vår sammenheng er det også interessant å peke på at Lovdata produserer trykningsgrunnlaget for flere sentrale publikasjoner. Utgangspunktet for virksomheten var - som nevnt - effektivisering av produksjonen av Lovsamlingen, som utgis annethvert år av Lovsamlingsfondet. I tillegg utgir Lovdata selv serien Norges forskrifter, som inneholder sentrale[34] forskrifter i 17 departementsvise bind. Lovdata tilrettelegger også trykningsgrunnlaget for *Norsk Lovtidend*, som utgis av Statsministerens kontor. På oppdrag leveres også trykningsgrunnlaget for andre publikasjoner som inneholder lov- eller forskriftsmateriale.

Dette nevnes fordi det i Lovdatas system er lagt betydelig vekt på å effektivisere sammenhengen mellom søkbare databaser og konvensjonelle, papirbaserte systemer - bl a med hensyn til settekoder, formatering, verifikasjon osv.

Lovdata har også, særlig i forbindelse med etablering av databaser for forskrifter og arbeidet med *Norsk Lovtidend*, opparbeidet seg faglig kompetanse i forhold til å identifisere relevante dokumenter innen sentraladministrasjonen, og kontrollere formelle aspekter ved dokumentet for trykning eller innlemmelse i databaser.[35]

I fase II opereres også DOPS prøvebaser av Lovdata.

Det har kanskje en viss interesse å peke på at *Bibliografi over Norges offentlige publikasjoner Del 2 "Rundskriv"*(jfr ovenfor) faller direkte innenfor Lovdatas potensielle dokumentasjonsområde (men altså helt utenfor DOPS dokumentasjonsområde). Imidlertid har Lovdata ikke baser med *rundskriv*. Årsaken til dette er manglende økonomi for å dekke de forholdsvis store kostnader som impliseres av å registrere rundskriv i autentisk form. Etablering av slike baser forutsetter samarbeid med de forvaltningsinstitusjoner som vedlikeholder rundskrivsystemene.[36]

---

34. Med dette menes forskrifter som gjelder for hele landet.

35. Eksempel på slike kontroller er kontroll av hjemmel, henvisninger, ortografi osv.

36. Forholdsvis nylig (årsskiftet 1987-88) er det initiert et arbeid i forbindelse med Finansdepartementets og Skattedirektoratets rundskrivssystem. Forprosjektet vil vurdere hvorvidt dette skal legges

Fortsetter neste side

Av de systemer som er diskutert, er Lovdatas åpenbart det som har flest fellestrekk ved et fremtidig DOP. Tjenestene leveres på samme måte til sluttbruker, og typen av dokumenter har enkelte fellestrekk. Det finnes også likheter i forhold til de mer teknisk-redaksjonelle problemer ved identifisering og kontroll av dokumenter som skal innlemmes i systemet, og i sammenknytning av det datamaskinbaserte systemet med papirbaserte informasjonssystemer.

3.3 Enkelte aktuelle publikasjoner mv

Som nevnt ovenfor, faller det klart utenfor denne utredningen å innlate seg på en realitetsvurdering av DOPs dokumentasjonsområde. I arbeidet med utredningen har flere trukket frem visse informasjonstilbud man - på bakgrunn av forskjellige vurderinger - kunne ønske å disponere. Når enkelte av disse nevnes i dette avsnittet, er det fordi vi mener eksemplene kan være symptomatiske for de ønsker som vil bli stillet til DOP, og også symptomatisk for spørsmål man må ta stilling til ved vurdering av justeringer av dokumentasjonsområdet. Visse aspekter av disse spørsmålene vil man komme tilbake til nedenfor, og det kan derfor være hensiktsmessig å nevne enkelte eksempler som en bakgrunn.

Imidlertid må det sterkt fremheves at eksemplene er *tilfeldige* i den betydning at de ikke representerer et resultat av systematiske undersøkelser.

Flere fremhevet *Brosjyreoversikten* som utgis av Statens informasjonstjeneste. Dokumentasjonsområdet er brosjyrer utgitt av statlige etater (ca 2 000) og en del humanitære og ideelle organisasjoner (f eks Norges Røde Kors, Norsk Brannvernforening mv), totalt ca 3 000 referanser. Publikasjonen utgis årlig.

Det ligger altså vurderinger bak hvilke publikasjoner som kommer med i oversikten. Dels kan det være vanskelig å avgjøre hva som er en "brosjyre" - alt fra foldere (merket "fdl") til publikasjoner på 100 sider eller mer kan komme med. Imidlertid vil omfangsrike publikasjoner ofte bli kvalifisert som noe annet enn en brosjyre, og publikasjoner som har pris og er til salgs gjennom bokhandelen vil normalt ikke tas med.

Fortsatt fra forrige side
om til et datamaskinbasert system, og i den forbindelse også vurdere forholdet til Lovdata.

I publikasjonen er brosjyrene organisert i emnegrupper, og det er angitt stikkordmessige opplysninger om hver brosjyre. Et eksempel fra emnegruppe 4 "Offentlig forvaltning" kan gjengis:[37]

Utgiver: Datatilsynet
Tittel: Datatilsynet og personregisterloven, undervisningspersonell
Målgruppe: Lærere og øvrig undervisningspersonell
Bestilles fra: Datatilsynet
Kode nr:
Språk: Bok
Sider: fld
Utgitt: 1985
Pris kr:
Merknader:

Ved siden av å foreligge som publikasjon, ligger brosjyreoversikten også til grunnlag for en database som opereres av Statens informasjonstjeneste under søkesystemet FICS. Brosjyrebasen er søkbar, men inneholder altså bare de bibliografiske referanser for hver brosjyre. Imidlertid er kildefunksjonen støttet av et bestillingssystem. Bestillinger over terminal blir skrevet ut hos Samfunnsseksjonens opplysningstjeneste, og ekspederes dels direkte av Statens informasjonstjeneste i de tilfeller brosjyren lagerføres, eller ved at bestillingen videreformidles til rette adressat. Brosjyren fremsendes til bestiller gjennom posten.

Statens informasjonstjeneste vedlikeholder også et historisk arkiv over brosjyrer som er gått ut. Dette er ikke tilgjengelig for abonnenter på Brosjyrebasen.

Brosjyrene henvender seg typisk til almenheten, eller deler av denne, i motsetning til sentralforvaltningen eller det politiske miljø. Imidlertid kan de være av nytte også for sentralforvaltningen når denne søker å løse sine informasjonsoppgaver i forhold til publikum. Det ligger som sagt ingen systematisk undersøkelse til grunn for at dette eksempelet nevnes, men det var påfallende mange som trakk frem dette eksempelet som en tjeneste det var naturlig å se i sammenheng med DOP.

En lignende publikasjon er *Undervisningsmateriell* som inneholder en oversikt over "en del av de bøker og brosjyrer som særlig er aktuelle

---

37. Av praktiske hensyn er eksempelet redigert forskjellig fra redaksjonen i publikasjonen.

for grunn-, videregående og folkehøgskoler".[38] Publikasjonene er stort sett inndelt etter fag eller emner, men en del serier er gruppert etter utgiver. Den inneholder opplysninger om andre kataloger, og adresser som brukerne kan henvende seg til. Opplysningene om det enkelte dokument er bibliografiske, og redigert noe avvikende fra innforingene i *Brosjyreoversikten*. Et eksempel kan hentes fra kapittel 4 "Realfag og edb", avsnittet om "Datateknologi og personvern":

DATATILSYNET OG PERSONREGISTERLOVEN, UNDERVISNINGSPERSONELL
Utgiver: DATAT
1986 Gratis. Språk: BOK
Best. fra: Datatilsynet

Statens informasjonstjeneste utgir i samarbeid med Universitetsforlaget *Samfunnsboka*,[39] som gir en generell oversikt over forvaltning og institusjoner, og tar sikte på å være en veiviser for publikum i moderne forvaltning og samfunnets ulike institusjoner. Boken er delt i tre deler - del 1 er hoveddelen med 23 kapitler konsentrert om emner, f eks bolig, funksjonshemmede, skatt mv. I hvert kapittel redgjores det for de viktigste bestemmelsene og henvises til offentlige kontorer. Hvert kapittel innledes med innholdsfortegnelse sortert på stikkord, liste over hvordan man finner de offentlige kontorene i lokalmiljoet og henvisninger til beslektede kapitler. Del 2 er et adresseregister for lokale og regionale institusjoner. Del 3 er et alfabetisk stikkordregister. *Samfunnsboka* har preg av å være en slags "encyklopedi", som både gir oversiktelige fremstillinger av emner, og som et oppslagsverk med utgangsspunkt i stikkord eller systematikk.

Som nevnt i forbindelse med DOPs dokumentasjonsområde, er *Samfunnsboka* i dag en del av basene i DOP fase II, selv om den strengt tatt faller utenfor DOPs dokumentasjonsområde slik dette er definert i prosjektperioden. *Samfunnsboka* gir derfor et godt eksempel på at det gjøres *ad hoc* tilpasninger av dokumentasjonsområde basert på brukerbehov, jfr nedenfor.

---

38. Jfr forordet.

39. 3. utgave 1986, redaksjonen består av Astrid de Vibe, Sissel Motzfeldt og Gaute Kolsberg.

En lignende funksjon har håndboken *Hvem svarer på hva i staten.*[40] *Samfunnsboka* og *Hvem svarer på hva i staten* utgis annethvert år.

En publikasjon av en annen karakter har *Pressekontakter i statsadministrasjonen*, som også utgis av Statens informasjonstjeneste to ganger i året. Denne gir opplysninger om de enkelte departementer og en del av de etater eller institusjoner som hører inn under departementene. Den fremstår til dels som et sammendrag av *Norges statskalender*, som gir en utførlig oversikt over saksområder for alle etater og institusjoner innen statsforvaltningen, og over embets- og tjenestemenn. Som et eksempel kan gjengis opplysningene om Datatilsynet, som er ført inn under Justis- og politidepartementet:

DATATILSYNET	Direktør Helge Seip
Niels Juelsg. 16	priv. tlf. 53 67 19
Tlf.: (02)44 70 22	Kontorsjef Eirik Djønne
Telefaks: 44 70 22, linje 47	priv. tlf. 30 84 54
Postadr.: Postboks 8177 Dep	
0034 OSLO 1	

Denne publikasjonen har også likhetspunkter med telefonlisten for departementene, utgitt og vedlikeholdt av Forvaltningstjenestene, og som inneholder opplysninger om adresser, telefoner (også interntelefoner) mv. Denne er imidlertid begrenset til departementene og forvaltningstjenesten, men er supplert med flere nyttige opplysninger - f eks et stikkordregister for tjenester og en rekke adresseopplysninger.

Telefonlisten er i tillegg etablert som database, men med sterkt begrenset tilgang - såvidt vites benyttes den bare ved sentralbord. Det er imidlertid uttrykt ønske om at denne blir gjort tilgjengelig for andre brukere.

Det er flere eksempler på publikasjoner som er etablert av sentraladministrasjonen, og som primært finner sine brukere innen denne. Et hovedeksempel er *Statens personalhåndbok*, utgitt av Personaldirektoratet, som inneholder opplysninger om lønnstabeller, regulativ mv som er nyttig i personaladministrasjon og for den enkelte ansatte. Denne vedlikeholdes som et løsbladsystem, og endringer av

---

40. DOP arbeider nå med konvertering av teksten til *Hvem svarer på hva i staten*, slik at denne i løpet av kort tid vil være sokbar som database for resten av prosjektperioden.

regulativ mv er praktisk viktig. Det er derfor forståelig at flere har pekt ut *Personalhåndboken* som kandidat for en database.[41]

Under utredningen er det blitt pekt på at tilgang til materiale fra Statistisk sentralbyrå vil være nyttig og viktig. I DOP-sammenheng er publikasjonene nevnt, og det er pekt på at byrået vil åpne tabell-databaser som vil være tilgjengelige gjennom nettverkene både knyttet til Statens DataSentral og KommuneData.

Man bør kanskje også peke på at innen den offentlige sektor har kommunene et tilsvarende informasjonssystem som staten, selv om mange spesielle forhold gjør seg gjeldende for kommunene. I fotnoter ovenfor er det et par steder nevnt det personaladministrative systemet for kommunene (PAI) og det kommuneøkonomiske systemet (KØI), og som svarer til baser produsert av Statistisk sentralbyrå. Dette er systemer som - i likhet med flere av de mulige systemene som er nevnt i dette avsnittet - faller utenfor DOPs dokumentasjonsområde.

Det er også for Rogaland fylkeskommune etablert et system som kan minne om DOP. Rogalandsdata (en av sentralene som eier KommuneData) har et informasjonssystem om fylkeskommunale saker, som også eksterne brukere - f eks *Stavanger aftenblad* - er knyttet til. Tilsvarende system planlegges i Nord-Trøndelag av KDM (KommuneDatasentalen Midt-Norge).

Et tredje av KommuneDatas systemer kan nevnes - *K-nytt*. Dette er en nyhetstjeneste utformet for kommuneforvaltere mv. Hver morgen kl 0900 blir det gjennom nettet formidlet redigerte nyheter for kommunesektoren. Nyhetene utformes av en redaktorgruppe innen Norske kommuners sentralforbund, som gir dem en form og en detaljgrad som svarer til brukernes behov. Tjenesten ble introdusert i 1987, og har i dag (januar 1988) 230 abonnenter.

Systemet er interessant eksempel på en "offentlig publikasjon". I DOP-sammenheng er det gjerne snakk om sekundær dokumentasjon av en primær publikasjon, som er utarbeidet for et annet formål enn kommunikasjon gjennom systemet. *K-nytt* er en publikasjon primært utviklet for spredning gjennom et datamaskinbasert informasjonssystem. Man kan kanskje i dette se en indikasjon på at *hvis* en hensiktsmessig infrastruktur basert på datamaskinsystemer og telekommunikasjon først er etablert, vil man kunne få informasjonstilbud som er spesielt utformet for dette, og som utnytter f eks muligheten for rask spredning over store geografiske områder.

---

41. I denne forbindelse kan det nevnes at KommuneData vedlikeholder et personaladministrativt informasjonssystem, PAI.

Disse antydningene om informasjonstilbud utenfor, men relatert til, DOPs dokumentasjonsområde bør suppleres med påpekningen av at det finnes en rekke tradisjonelle *databaser* som kan ha generell interesse for sentralforvaltningen. Dette kan være informasjonstilbud vedlikeholdt av Statistisk sentralbyrå, spesielle databaser som f eks AUTOSYS (opplysninger om motorvogner, førerkort mv), GAB-systemet (opplysninger om grunneiendom-adresse-bygning), kartverk mv. For tiden diskuteres aktuelle planer om å gjøre Brønnøysund-registrene[42] og andre statlige databaser mer tilgjengelig, noe som både må ses i sammenheng med DOP og med kommersiell utnyttelse av offentlig informasjon mer generelt, jfr nedenfor.

Det vil også finnes tilbud basert på tekstsøkesystemer i tillegg til DOP - Lovdatas system er nevnt ovenfor, innen det politiske miljø vil sikkert tilbud basert på avistekst eller nyhetsmeldinger interessere (Aftenpostens ATEKST eller NTBs database basert på egne telegrammer). Dette kan være viktig å ta hensyn til: Ønsket om å etablere systemer i sentralforvaltningen som kan nå eksterne informasjonstilbud vil åpenbart ikke alene være begrunnet av et eventuelt fremtidig DOP. Denne betraktningen fører naturlig over til en diskusjon av relevante forhold i brukermiljøet.

---

42. Jfr Peter Hidas og Thor Chr Rønning *Elektronisk distribusjon av data fra Brønnøysundregistrene*, utredning av Avenir for Justisdepartementet februar 1988.

4. Enkelte brukerrelaterte strukturer

4.1 Innledning: Litt generelt om utviklingen

I forbindelse med utredningen, har det vært naturlig å feste seg ved visse utviklingstrekk som synes å kunne få betydning for bruken av en fremtidig DOP. Det er ikke meningen systematisk og generelt å diskutere utviklingstrekk som kan ha betydning for bruk av direktekoblede informasjonstjenester i sin almindelighet, og heller ikke er det meningen systematisk å diskutere forhold som har betydning for DOP. Imidlertid kan det ha interesse å bringe i forgrunnen noen ganske få hensyn som synes å ha betydning for de vurderinger denne utredningen omfatter.

I forbindelse med diskusjonen av Lovdata foran, ble det ganske kort nevnt at erfaringene hostet ved bruk av Lovdatas informasjonssystem sannsynligvis var gyldige for andre direktekoblede informasjonstjenester. Det ble antydet at disse erfaringene kan summeres i enkelte hovedpunkter, bl a at utbredelse blant potensielle brukere, og abonnenters faktiske bruk av tjenesten, ikke har økt så raskt som man antok ved inngangen til 1980-årene. I dag er det tvilsomt om det er mange direktekoblede informasjonstjenester som henvender seg til almenheten som er lønnsomme i snever forstand i Europa.

Årsakene til dette er flere. Men i denne sammenheng kan det være riktig å peke på at man antar at årsakene til dels henger sammen med den *infrastruktur* man finner i sluttbrukermiljøene.

Det viktigste er kanskje hvordan brukeren knytter seg til tjenesten. Tradisjonelt ble dette gjort via en "dum" terminal. Utbredelse av edb-utstyr i sluttbrukermiljøer har vært drevet frem av tekstbehandling, og tekstbehandlingsenheter har hatt mulighet for oppringing av direktekoblede tjenester over datel. Dette skapte i prinsippet tilgjengelighet og et forholdsvis stort potensielt marked for direktekoblede tjenester, men det viste seg at sluttbrukere (av typen saksbehandlere eller

jurister) opplevde slike tjenester som mindre tilgjengelig. Dette kom til dels av at kommuniserende tekstbehandlingsutstyr var fysisk plassert hos sekretærer eller forværelsepersonale, ikke hos saksbehandlere, og at man ofte kviet seg dels for å forlate sin egen arbeidsplass, dels for å bruke utstyr som sto på en annens arbeidsplass. Dessuten opplevde man oppkoblings- og påloggingsprosedyrene som forholdsvis kompliserte.

Denne situasjonen er i ferd med å endre seg. Dels får saksbehandlere eget utstyr, og dels blir slikt utstyr integrert i lokale nett med utganger mot eksterne tjenester og forholdsvis enkle muligheter for å velge oppkobling mot en ekstern informasjonstjeneste. Dette er ennå under utvikling, spesielt i offentlig forvaltning. Men man må ha lov til å anta at dette vil skape en vesentlig bedre tilgjengelighet i sluttbrukermiljøer, og legge forholdene bedre til rette for bruk av eksterne, direktekoblede tjenester.

Dette skjer samtidig som kommunikasjonsløsningene blir bedre, dels gjennom opprustningen av offentlig datanett, dels gjennom at lokalt utstyr og lokale nett blir koblet mot verdiforøkende nett som også gir tilgang til direktekoblede informasjonstjenester.

Man må derfor kunne hevde at den infrastruktur som manglet i begynnelsen av 1980-årene nå er i ferd med å bli etablert, og at dette kan gi forventninger om at sluttbrukers tilgjengelighet blir bedre - noe som vil føre til øket bruk av direktekoblede tjenester.

Samtidig innfører også tjenesteyderne bedre brukergrensesnitt. Dette skjer dels ved at det sentrale brukergrensesnitt utvikles,[43] dels ved at leverandørene tilbyr såkalte "PC-broer" eller "PC-porter", programmer for sluttbrukerens utstyr som effektiviserer kommunikasjon med den sentrale tjeneste.[44] Dette er en utvikling som stimuleres av sterkere sluttbrukerutstyr med grensesnitt som MS-DOS Windows, MacIntosh osv karakterisert av rullegardinsmenyer, ikoner, bruk av mus mv.

Alt i alt skjer det altså en generell utvikling som forbedrer sluttbrukeres muligheter til å utnytte sentrale ressurser. Det knytter seg betydelig usikkerhet til hvilken praktisk virkning dette vil få på endringer i bruksmønster, hvor raskt endringene vil skje, osv - men det må være nokså klart at disse endringene favoriserer utnyttelse av informasjonstilbud som DOP.

---

43. Lovdatas brukergrensesnitt SIR er et klart eksempel på dette.

44. Aftenpostens ATEKST tilbyr brukere en enkel versjon av en slik bro.

4.2 Stamnettet i regjeringskvartalet mv

I forbindelse med nybyggingen i regjeringskvartalet, vil det i 1988 etableres et *stamnett* som tar sikte på å knytte sammen enkelte departementers lokale nettverk (DELFI-planen).

Dette er et konkret eksempel på den utviklingen som er skissert innledningsvis. Man vil få en situasjon hvor lokale nett eller lokalt utstyr er knyttet til stamnettet, og at det finnes visse felles ressurser i dette stamnettet. Stamnettet vil igjen være knyttet til eksterne tjenester, kommunikasjonsmuligheter som opprettes og vedlikeholdes i forbindelse med stamnettet, og som derfor vil være enkle å utnytte for den saksbehandler som har kontakt med stamnettet. Siktemålet er at all ekstern informasjon til eller fra departementene skal kunne kanaliseres gjennom stamnettet.

Stamnettet vil drives av Forvaltningstjenestene, og det er naturlig å vurdere hvilke felles ressurser som skal tilbys i den forbindelse - altså felles tjenester som vedlikeholdes av Forvaltningstjenestene som et tilbud til andre deler av sentralforvaltningen. På denne måten får man 4 nivåer i informasjonsnettene - et lokalt nivå, hvor den enkelte institusjon loser sine lokale behov, et stamnettnivå hvor felles behov for sentralforvaltningen kan loses, et nivå representert ved Statens DataSentral A/S, som loser tyngre fellesoppgaver og endelig et eksternt nivå som man får tilgang til gjennom stamnettet.

Dette utloser naturlig nok sporsmål om hvilke tjenester som skal tilbys, og på hvilket plan. Bl a har man reist sporsmål om hvilken type informasjon som finnes lokalt innen det enkelte departement, men som har interesse for andre departementer - et sporsmål som også ble reist i forbindelse med det informasjonssystemet som forberedes i regi av Statsministerens kontor, og som man onsket å se i sammenheng med en slike muligheter. Flere informasjonstilbud vurderes - Publikasjonslisten (som finnes i maskinlesbar form ved Forvaltningstjenestenes Dokumentasjonstjeneste), brosjyrebasen til Statens informasjonstjeneste, telefonkatalogen for regjeringskvartalet mv. Man vurderer også hvilke eksterne informasjonstjenester man vil etablere, av aktuelle muligheter kan nevnes Lovdata, NTBs nyhetsdatabase, Statistisk sentralbyrås statistikk, tjenestene som leveres av Statens DataSentral for statsforvaltningen og KommuneData for Norske kommuners sentralforbund (jfr ovenfor), Teledata, det britiske Prestel, Aftenpostens ATEKST, Kreditkassens K-link mv.

I denne forbindelse vurderer man også DOP, som enten kan drives på stamnettnivå i regi av Forvaltningstjenestene, eller som man kan åpne tilgang til gjennom stamnettet. For ordens skyld bør det imidlertid presiseres at utviklingen av stamnettet og DOP er to separate prosjekt uten annen faktisk sammenheng enn den mulighet for bedre utnyttelse av informasjonstjenester for sluttbrukere som stamnettet representerer - en mulighet som vil være til stede uavhengig av hvordan DOP ellers organiseres i fremtiden.

Det kan også være naturlig å nevne planene for etablering av et nytt kontor for Opplysningssenteret, som drives innenfor rammene av Statens informasjonsstjenestes samfunnsseksjon. Det blir også etablert et nytt pressesenter i Regjeringskvartalets 4. byggetrinn, hvor Statens informasjonstjeneste vil ha ansvar for oppfanging av innkomne saker. Man tar sikte på å gjøre journaler tilgjengelige, identifisere og gjøre tilgjengelig grått materiale mv. I forbindelse med denne tjenesten vil man bygge opp samlinger av journaler, sekundærlitteratur, gjøre databasen basert på NTBs nyhetsstoff tilgjengelig osv. Man vil altså her få en "mellombrukertjeneste" orientert mot offentlige publikasjoner (i vid forstand) for betjening av pressen.

I bygningsmessig sammenheng med dette senteret vil også Akademika etablere sitt senter for offentlige publikasjoner. Tilsammen vil Statens informasjonstjenestes virksomhet og Akademika - som formidler publikasjonene for salg - supplere hverandre.

Det er selvsagt åpenbart at dette har potensiale til å bli en "tung" bruker av DOP, og at det er naturlig å ta hensyn til denne utviklingen ved organiseringen.

4.3 Verdiforøkende nett

Med "verdiforøkende nett" siktes det til nettverk basert på telekommunikasjon og datamaskinbaserte løsninger som tilbyr mer enn ren kommunikasjon til brukerne. Det typiske er at det i slike nett tilbys informasjonstjenester, databehandlingstjenester (brukerens data behandles av programmer mv vedlikeholdt av operatøren), meldingsformidlingstjenester som "elektronisk post", forum-funksjoner mv. Hvilket tjenestespektrum som typisk vil bli tilbudt i verdiforøkende nett er utviklingen ennå kommet for kort til å bestemme helt nøyaktig, og forholdet mellom slike nett og Televerkets monopol og tjenester er heller ikke fullt ut avklaret ennå.

I forhold til stamnettet, diskutert like ovenfor, vil slike verdiforøkende nett være eksterne. I forhold til DOP vil det være av interesse å knytte seg til ett ellere flere slike verdiforøkende nett, slik at den tjeneste DOP tilbyr nettopp blir et tilskudd til "verdiforøkningen" i slike nett.

Det er i Norge flere nett som bygges opp grunnet på en slik filosofi. Slike nett etableres gjerne rundt en datamaskinsentral (eller flere samarbeidende sentraler). Dette har f eks skjedd rundt Statens DataSentral A/S og A/L KommuneData. Imidlertid er det hevdet at utviklingen i Norge er kommet forholdsvis kort, at at det i praksis ofte oppstår tekniske problemer når man forsøker å utnytte de prinsipielle mulighetene.

Utviklingen synes å favorisere at det verdiforøkende nettet skytes i forgrunnen, mens de tjenester som tradisjonelt forbindes med en datamaskinsentral trer i bakgrunnen og integreres som del av tjenestespekteret. Når det gjelder informasjonstjenester, vil disse dels drives i regi av nettet selv, dels vil de installasjoner nettet disponerer være vert for en database som bærer tjenesten, og dels vil nettet bare rute brukeren videre til den installasjon som gjør tjenesten tilgjengelig. Dette kan i og for seg være et samarbeidende nett, slik at strukturen kan bli svært kompleks.

Som et *eksempel* kan nevnes at KommuneData gjennom sitt nett selvsagt gir tilgang til sine datamaskinsentraler, som er regionalt lokalisert. Men de gir også tilgang til banktjenester (f eks BBS, Postgiro, FOKUS-telebank, DnC-Telebank), informasjonstjenester (f eks Lovdata, Aftenpostens AJOUR og ATEKST, BIBBI, Medinfo og Medline), flere databasetjenester (f eks Løsøre- og Foretaksregisteret, Tinglysningsdata, AUTOSYS, GAB, KØI).

På samme måte vil nettet rundt Statens DataSentral gi tilgang til et bredt spektrum av tjenester. I tillegg er det et systematisert samarbeid mellom KommuneData og Statens DataSentral - mens KommuneData på grunn av sin underliggende struktur sterkt har prioritert kommunikasjon til regionale og lokale brukere i kommunene, har Statens DataSentral kanskje først og fremst betjent statlige brukere. Også i forhold til Forvaltningstjenestenes tjenester på stamnettnivå vil det kunne skje en arbeidsfordeling med Statens Datasental.

Man ser tilsvarende utvikling i tilknytning til enkelte andre systemer. Kreditkassens K-Link har bygget opp et bredt spektrum av tjenester - ikke bare bank-relaterte - som deres abonnenter kan nå. Aftenposten har også som målsetning å tilby et større antall informasjonstjenester til abonnentene på ATEKST, bl a utenlandske, datamaskinbaserte nyhetstjenester.

I sammenheng med DOP har det mindre interesse å detaljere en beskrivelse av disse nettene, eller de tjenester som er tilgjengelig gjennom dem. Men det er viktig å understreke at disse nettene representerer investeringer i infrastrukturer. Sluttbrukere som har kontakt med slike nett, vil kunne velge mellom flere informasjonstjenester. Nettverksoperatøren vil administrere mange av de praktisk viktige funksjonene rundt tilgang til tjenestene, f eks sende samlet, spesifisert faktura til brukeren. Dette betyr bl a at en sluttbruker som gjennom avtale har tilgang til et verdiforøkende nett kan få tilgang til alle informasjonstjenester nettet har knyttet til seg uten å inngå særskilt avtale med disse informasjonsleverandørene. Det betyr at brukeren også har én vei inn mot alle sine informasjonstjenester, noe som åpenbart vil kunne bedre tilgjengeligheten. Det åpner også mulighet for integrerte brukerstøttesystemer, bl a brukergrensesnitt som reduserer problemene skapt av ulik organisering og ulike systemer for de enkelte informasjonstjenester.

Sett fra sluttbrukerens perspektiv er det derfor store fordeler at det nett vedkommende knytter seg til, gir tilgang til en størst mulig andel av de informasjonstjenester brukeren oppfatter som interessante. Åpenbart vil brukeren også gjerne velge hvilket nett som vedkommende skal knytte seg til utfra en vurdering av det totale tjenestespekteret.

Sett fra DOPs perspektiv, representerer disse nettene en enkel måte å komme i kontakt med brukerne på. Uansett organisasjonsform må det anses viktig at man utnytter denne muligheten, som øker antallet potensielle brukere radikalt. Det må også antas ønskelig at man velger en organisasjonsform som gjør det mulig å tilby DOP samtidig gjennom flere verdiforøkende nett.

4.4 Lokale informasjonssentra: Bibliotekenes rolle

I diskusjonen av "nett" kan det være riktig å minne om at man i det norske bibliotekvesen også har et system for spredning av informasjon, først og fremst papirbasert informasjon. Dette nettet er desentralisert, og bibliotekene er bemannet av personer med en faglig bakgrunn som skulle gjøre dem velegnet til å veilede brukere - både almenheten og spesialister - i spørsmål om hvor man finner bestemte opplysninger, og hvordan man skaffer seg tilgang til dem.

I Norge er bibliotekene organisert i to hovedstrukturer. For det første folke- og skolebibliotekene,[45] og de statlige oppgavene etter loven ivaretas av Statens bibliotektilsyn. I tillegg har man vitenskapelige og faglige bibliotek,[46] bl a universitetsbibliotek, bibliotek ved distriktshøyskoler og andre høyskoler og en rekke spesialbibliotek.[47] Til disse er Riksbibliotektjenesten knytttet som et planleggings-, utrednings. og koordineringsorgan.

Universitetsbiblioteket i Oslo har til nå hatt en dobbeltfunksjon som et universitetsbibliotek og som et nasjonalbibliotek. For tiden foreberedes en utskilling av de funksjoner som ligger til et nasjonalbibliotek. Enkelte har sterkt fremhevet at nettopp den typen tjenester som DOP representerer, naturlig horer hjemme i et nasjonalbibliotek.[48]

Det vil sprenge rammene for denne utredningen å gi en oversikt over norsk bibliotekvesen sentralt og lokalt. Men det er viktig å fremheve det potensial som ligger i norsk bibliotekvesen. Bibliotekene - både fagbibliotek og folkebibliotek - kan bli viktige for et system av DOPs karakter. Dels vil de kunne formidle forespørsler fra publikum, dels vil de kunne stille utstyr til disposisjon som publikum kan benytte for å utnytte tjenesten. I så måte vil de kunne bli viktige hvis man vurderer DOP i det perspektiv at det er del av en strategi for å gjøre offentlige publikasjoner mer tilgjengelige for publikum.

---

45. Jfr lov av 20.12.1985:108.

46. Enkelte av disse er regulert i særlige lover, eller i lover om den institusjon de er knyttet til, jfr f eks lov om Universitetet i Bergen av 9.7.1948 nr 2 § 39, lov om Universitetet i Oslo av 9.12.1955 nr 3 § 14 jfr § 16 og Landbrukshøgskoleloven av 20.7.1962 nr 1 § 13, 3.ledd.

47. En oversikt er gitt i Riksbibliotektjenestens håndbok *Norske vitenskapelige og faglige biblioteker*, (6. utgave) Oslo 1987.

48. Jfr f eks brev av 25.11.1987 fra Per Ongstad, Statens bibliotekhøgskole i forbindelse med nærværende utredning, hvor det bl a heter "Å tilgjengeliggjøre offentlige publikasjoner gjennom bibliografering i trykt og/eller datasøkbar form anser jeg for å være en av nasjonalbibliotekets mest selvfølgelige oppgaver.

Samtidig vil bibliotekenes egne samlinger og systemer kunne være et hensiksmessig supplement til DOP. Foran er enkelte av de sentrale bibliografiene nevnt, og det er vist til at disse i dag er tilgjengelig gjennom det system som vedlikeholdes av Universitetsbiblioteket i Oslo, UBO:BOK. BIBSYS - utviklet i miljøet rundt universitetsbibliotekene og RUNIT i Trondheim - vil også gi oversikt over den bokstamme som er disponibel ved fagbibliotekene, og vil kunne effektivisere interbiblioteklån hvis det blir utbygget til å omfatte de fleste eller mange bibliotek. I dag samler BIBSYS universitetsbibliotekene og enkelte høyskolebibliotek. KommuneData har utviklet et system for folkebibliotek - MEDIA, og systemet BIBLIOFIL II[49] er tatt i bruk i Trondheim. I bibliotekmiljøet virker det ikke som man ennå har avklart hvilken rolle som BIBSYS og MEDIA skal spille på den ene siden, og Norsk samkatalog på den andre siden som fellesnevner for alle fag-, forsknings- og fylkesbibliotek.

Man kan også anta at bibliotekene vil kunne ha tilgang til supplerende, direktekoblede informasjonstjenester - utenlandske bibliografiske systemer, norske systemer som Lovdata mv. Det er åpenbart at dette vil skape hensiktsmessige omgivelser lokalt, som en bruker vil kunne få nytte av, særlig når brukeren også kan få hjelp og veiledning om tilbudenes potensiale og hvordan de rent teknisk skal utnyttes av bibliotekets personale.

Men det er mange uavklarte forhold i den mulige rolle bibliotek vil kunne spille i fremtiden. Ovenfor er det skissert den utvikling som skjer i forhold til fagbibliotek - i forhold til folke- eller skolebibliotekene er en tilsvarende utvikling kommet svært mye kortere. Dette henger bl a sammen med at man ikke har tatt stilling til hvilken rolle bibliotek skal spille i forhold til det offentliges informasjonsformidling lokalt. Det opplyses at man har eksempler på samarbeid mellom folkebibliotek og formannsskap, som synes å gi en effektiv løsning. Men generelt er forholdet ikke avklart.[50]

---

49. Systemet leveres i dag av Alf G Johnsen, og er også under utproving i Larvik.

50. For noen år siden gjennomførte Statens informasjonstjeneste et prosjekt med det resultat av omkring 20 kommuner valgte folkebibliotek som "informasjonskontor", mens andre valgte å bygge ut egne kontor direkte under formannskap e lign. Det er imidlertid opplyst at alle folkebibliotek er aktive på dette området.

Dette henger sammen med holdningen til det såkalte "gratisprinsippet", dvs det prinsipp at publikum ikke skal betale for de tjenester man får ved et bibliotek, f eks for å låne bøker.[51] I forhold til folkebibliotekene står dette prinsippet sentralt, og bygger på verdifulle tradisjoner om folkeopplysning i sin alminnelighet. Det er imidlertid lett å se at et slikt prinsipp kan gjøre det vanskelig å åpne alminnelig adgang for publikum til direktekoblede tjenester som skaper direkte utgifter dels i form av telekommunikasjonskostnader, dels i form av avgifter til de systemer som man benytter. Slike utgifter vil det være vanskelig å dekke innenfor knappe bibliotekbudsjett uten at det i vesentlig grad går utover primære bibliotekoppgaver som f eks innkjøp av bøker.[52] En løsning kunne være at man bare gir tilgang til tjenester som tilbys vederlagsfritt til folkebibliotekene utfra ideelle vurderinger knyttet til folkeopplysning, statens ansvar for formidling av informasjon om egen virksomhet mv - et synspunkt som vil ha betydelige konsekvenser ikke minst for DOPs virksomhet og prispolitikk.

Her ser man også en tendens til avvikende vurderinger fra fagbibliotek og folkebibliotek, hvor fagbibliotek møter brukerbehov som bare kan tilfredsstilles gjennom direktekoblede tjenester, og hvor brukerne er villig til å betale for dette - enten direkte, eller ved økning av budjettene til fagbibliotekene.

Det er utvilsomt nødvendig med en avklaring av slike bibliotekpolitiske rammebetingelser - ikke bare i forhold til DOP, men i forhold til norsk informasjonspolitikk mer generelt. Flere instanser har engasjert seg i dette, bl a Statens bibliotektilsyn, Riksbibliotektjenesten og Datapolitisk råd. Usikkerheten gjør det vanskelig å vite hvordan man skal vurdere bibliotekene i forhold til et prosjekt som DOP.[53]

---

51. Et fremstøt fra NTUB høsten 1987 om å ta avgift på utlån er foreløbig stilt i bero i samråd med Kultur- og vitenskapsdepartementet.

52. Omkring 40 folkebibliotek, deriblant alle fylkesbibliotek, har i dag kontakt med de sentrale bibliografiske databasene og visse andre tjenester, f eks Lovdata (inklusive DOP) og Teledata. En undersøkelse høsten 1986 viste at 150 av bibliotekene hadde kort- eller langsiktige planer om å ta ibruk edb.

53. En avklaring ventes i forbindelse med den planlagte bibliotekutredningen, som man regner med vil kunne starte arbeidet i nær fremtid, og som ventes ferdig innen utgangen av 1989.

Usikkerheten har også gjort at man har kastet frem spørsmål om alternative distribusjonsnett, som også har en betydelig geografisk spredning.

Det har vært en viss kontakt med *Postverket* i forhold til spredning av informasjon om offentlige publikasjoner, og innføringen av skranketerminaler ved postkontorene vil også etablere en infrastruktur i form av nettverksløsninger som kanskje også kunne bære publikumsorienterte terminaler for tilknytning til visse informasjonssystemer.

Fra andre land er man kjent med at *banker* forsøker å bli lokale leverandører av informasjonstjenester. De har etablert en infrastruktur spesielt med sikte på betalingsformidling som kan utnyttes til andre formål. Også i Norge spiller banker en betydelig rolle i utvikling av direktekoblende, sluttbrukerorienterte informasjonstjenester, og de tilbyr også annet enn banktjenester og økonomisk informasjon gjennom sine nett.

Man har også sett den utradisjonelle antydningen om at *bensinstasjoner* kan ha en tilsvarende rolle.[54] Også her vil etablering av betalingsstedsterminaler kunne drive frem etableringen av nettverksløsninger som kunne bære publikumsorienterte terminaler.

Det må være tillatt å peke på at disse to siste forslagene ikke synes så attraktive som bibliotekene. De mangler det lokale miljø av supplerende materiale og systemer, og mangler personale med en utdannelse som gjør dem kompetente til å veilede publikum. Selv om det faller utenfor rammen av denne utredning, synes det naturlig å fremheve behovet for en raskere avklaring av den rollen bibliotekene skal spille i forhold til direktekoblede informasjonstjenester, ikke minst i forhold til den type tjenester som DOP er et eksempel på.

4.5 Fagbokhandlere og DOP

I arbeidet med denne utredningen er det lagt liten vekt på den nytte fagbokhandlere kan ha av DOP. I likhet med bibliotekene er fagbokhadlere en gruppe mellombrukere som kan bistå sluttbruker - kunden - med å identifisere og skaffe en offentlig publikasjon.

---

54. Disse fikk - i alle fall for en stund - en uventet rolle i spredningen av videogrammer.

I arbeidet med utredningen er det ikke systematisk innsamlet opplysninger om fagbokhandleres mulige nytte av DOP. Men prosjektlederen for etablering av Akademika i regjeringskvartalets 4. byggetrinn, Ottar Evensen, har fremmet visse synspunkter som bør ha mer almen interesse:[55]

"1) INNSPART TID: DOP vil utvilsomt spare søketid for oss. De seks ukene vi har drevet nå med manuelle rutiner og oppslagsbøker og utrenet personale har ført til en rekke problemer med å finne fram til riktig publikasjon. Det har i blant blitt nødvendig å ringe opp til Blinderen og få slått opp i DOP-basen for å finne svar på spørsmål. Det kan vanskelig måles i innspart søketid, fordi man slutter på et eller annet tidpunkt å HUSKE når en VET at opplysningene finnes i DOP allikevel! Dessuten er det et stort poeng at en slipper å ordne og rydde oppslagsbøker.

2) ERSTATTER EGNE KARTOTEKSYSTEM: Vi har fortsatt lister over UTSOLGTE offentlige publikasjoner, og de kunne kanskje innarbeides i DOP på en eller annen måte? Vi har også KARDEX-systemet som holder oss daglig ajour med hvor langt sakene er kommet i Stortinget. Og vurderer om vi skal fortsette med det, siden DOP bare blir ajourført en gang i uka. Men sannsynligvis vil vi basere oss helt og holdent på DOP i framtiden, fordi det tar tid (og koster dermed penger) å holde Kardex'en ajour.

3) HENTE INFORMASJON FRA DOP: Vi håper også på en mulighet til å 'dumpe' opplysninger fra DOP-basen som kan benyttes i eget dataanlegg for f.eks. våre faktureringsrutiner. Dvs. opplysninger som gjør det enkelt å få skrevet ut en faktura med riktig pris. Besparelsene vil, såvidt vi har oversikt over, kunne bety et halvt til tre kvart årsverk innspart ...

4) ENKLERE OPPLÆRING AV NYANSATTE: Vi opplever nå at vårt nye personale har større interesse for å lære å bruke DOP/EDB enn de gamle manuelle registerne. For oss vil det bety at vi lettere og raskere kan lære opp nytt personle til å finne fram."

---

55. Brev av 10.2.1988 til utredningen.

Flere av de synspunkter som fremmes kan man gå ut fra at generelt kan legges på arbeidet i fagbokhandelen, og kanskje også hos andre mellombrukere. Akademika vil selvsagt være noe av et spesialtilfelle med sitt særlige ansvar for offentlige publikasjoner, men man må kunne anta at også andre sentrale fagbokhandlere, f eks i tilknytning til universitets- eller høyskolemiljøer, vil kunne få tilsvarende fordeler.

Man merker seg den fordelen som redusert behov for føring av lokale systemer, både egne systemer og vedlikehold av konvensjonelle, papirbaserte systemer lokalt, antas å medføre. Man merker seg også behovet for kort oppdateringsrespons, kanskje kortere enn den er i dag. Man er usikker på om fordelene ved nedlasting for fakturering kan realiseres med det datagrunnlag DOP har i dag.

Endelig kan det pekes på at man ikke nevner muligheten for publisering på forespørsel av utredninger mv som er tilgjengelig i autentisk tekst, enten lokalt i bokhandelen ved nedlasting fra DOP eller ved bestilling fra teknisk redaksjon eller den som får ansvaret for slik virksomhet i tilknytning til DOP. Dette kan kanskje være en indikasjon på at det finnes flere fordeler enn de som er nevnt i sitatet ovenfor også for fagbokhandelen.

5. Enkelte viktige hensyn av mer prinsipiell karakter

I løpet av arbeidet med denne utredningen er det blitt klart at et informasjonssystem av DOPs karakter bygger på enkelte viktige vurderinger som er av prinsipiell karakter, og som er nært knyttet til de grunnleggende politiske målsetningene, eller det grunnleggende perspektiv for tjenesten. I dette avsnittet skal tre slike mer politiske tema skisseres. De to første har nærmest preg av å være dilemmaer: Skal DOP defineres ut fra avsenders eller brukers synsvinkel, utfra dokumentasjons- eller interesseområde? Skal DOP begrunnes på et ideal om det offentliges informasjonsplikt eller et ønske om forretningsmessig drift? Det tredje prinsipielle tema er nær knyttet til dette siste: Hvordan er forholdet mellom DOP og den mer generelle debatten om kommersiell utnyttelse av offentlig informasjon?

I denne sammenheng er det da også naturlig kort å skissere to andre tema av prinsipiell og mer juridisk karakter: DOPs forhold til offentlighetsprinsippet og personvernlovgivningen.

5.1 Avsender- eller brukerperspektiv?

I beskrivelse av informasjonssystemer, brukes ofte begrepene "dokumentasjonsområde" og "interesseområde".

Med dokumentasjonsområde siktes det til definisjonen av de dokumenter som dokumenteres, eller vurderes for dokumentasjon, i forhold til informasjonssystemet. En slik definisjon - eller kanskje snarere karakteristikk - er skissert ovenfor i forhold til DOP. Dokumentasjonsområdet fremkommer ved at det er dokumenter fra bestemte avsendere (Storting, regjering og departementer) og bestemte typer (publikasjoner og utredninger) som dokumenteres.

Med interesseområde siktes det til definisjonen av de dokumenter som en bruker eller brukergruppe antar at vil tjene til losning av brukerens fremtidige problemer, altså en *ex ante*-vurdering. I denne definisjonen brukes de samme typer av kriterier som for definisjon av dokumentasjonsområde.

Det er åpenbart at en bruker ved vurdering av hvorvidt et abonnement skal tegnes på en informasjonstjeneste - papirbasert som datamaskinbasert - vil sammenligne sitt interesseområde med den aktuelle informasjonstjenestes dokumentasjonsområde. Hvis ikke dokumentasjonsområdet i det minste overlapper interesseområdet, vil ikke informasjonssystemet bli nærmere vurdert. Hvis det imidlertid skjer en overlapping, vil brukeren prioritere denne tjenesten i forhold til andre aktuelle tjenester, en prioritering som i utgangspunktet bygger på en kostnads-nytte vurdering. Kostnadene er ofte lett å bestemme, nytten vanskeligere. Her vil informasjonstjenesten få relativt høyere prioritet (1) jo større andel av interesseområdet overlappes av dokumentasjonsområdet, (2) jo hyppigere det antas at brukeren vil finne disse dokumentene relevante, og (3) jo tyngre vekt argumenter fra dokumentene kan antas å ha.

Som en illustrasjon kan man se på Lovsamlingen i forhold til en skattrettsjurists brukersituasjon. Lovsamlingen har et generelt dokumentasjonsområde, bare få av lovene er skatterettslige - snittet med brukerens interesseområde er derfor forholdsvis lite. Man må imidlertid anta at skatterettsjuristen svært hyppig vil trenge å konsultere nettopp lovenes nøyaktige ordlyd. Og man kan fastslå at argumenter avledet av lovteksten vil kunne ha avgjørende vekt. Derfor gir skatterettsjuristen Lovsamlingen høy prioritet i forhold til andre aktuelle informasjonssystem. Men hvis det blant disse finnes en spesialisert skattelovsamling, som bare adskiller seg fra den generelle Lovsamling ved at dokumentasjons- og interesseområde faller bedre sammen, vil denne kunne gis høyere relativ prioritet forutsatt at prisen er den samme. Anskaffelsen av Lovsamlingen vil da bero på definisjonen av interesseområdet - i hvor stor grad dette er begrenset til "skatterett" i snever forstand.

Som et mål på sammenfall mellom dokumentasjons- og interesseområde kan man bruke "dekningsgrad".[56] Det er typisk for

---

56. "Coverage" - ofte definert avvikende, men da gjerne fordi visse forutsetninger underforstås, jfr kritikken hos Jon Bing *Rettslige kommunikasjonsprosesser;* Universitetsforlaget, Oslo 1984:106-118.

informasjonssystemer hvor dokumentasjonsområde defineres utfra dokumenttype at dekningsgraden i forhold til én bestemt bruker eller en brukergruppe er lav - for å velge andre eksempler fra rettslige informasjonssystemer er det åpenbart at dekningsgraden for Lovsamlingen (formelle lover), Retstidende (Høyesteretts avgjørelser) osv er lav: Brukeren må supplere disse med et vell av andre systemer, f eks juridisk litteratur, tidsskrifter, domssamlinger, forskriftssamlinger osv.

Enkelte informasjonssystemer utvikles imidlertid nettopp med sikte på å gi høy eller total dekningsgrad for en bestemt brukergruppe. Et typisk eksempel på et slikt globalt[57] informasjonssystem er et bibliotek - i vår sammenheng kan vi kanskje peke ut Dokumentasjonstjenesten ved Forvaltningstjenestene som et informasjonssystem som tar sikte på høy dekningsgrad i forhold til den brukergruppe som kan karakteriseres som "sentralforvaltningen". Det vil ofte kunne fremstå som lettere å argumentere for at brukere skal abonnere på globale enn på segmenterte informasjonssystemer.

Ved segmenterte informasjonssystemer er noe av forbindelsen mellom informasjonstilbudet og brukerbehovet skåret over. Man har ikke alltid lett for å se i hvilken sammenheng det segmenterte informasjonssystem inngår, og hvordan flere segmenterte systemer sammenstilles for å skape et sammensatt, globalt system for en typisk bruker eller en brukergruppe. For rettslige informasjonssystemer, som henvender seg til en profesjon som har lagt en viss vekt på å beskrive og analysere sitt eget informasjonsbehov, og som har utviklet en lære om kildebruk, er dette lettere. Og man ser da også at datamaskinbaserte informasjonssystemer føyer segmenter sammen i sitt tilbud, slik at f eks Lovdatas informasjonssystem dekker et vesentlig større segment av "juristers" interesseområde enn noe enkelt, papirbasert informasjonssystem.

DOP er åpenbart et system som *ikke* er globalt. Det kan oppleves som et system som leter etter sin tilhørighet, den typiske sammenheng *det skal* inngå i. Hvilke brukergrupper vil oppfatte DOP som et høyt prioritert informasjonssystem i forhold til sine typiske interesseområder?

Dette er et helt sentralt spørsmål for en vurdering av DOP og dets fremtidige organisering.

---

57. Med "globalt" informasjonssystem siktes det til et system som pretenderer å dekke en bestemt brukergruppes totale informasjonsbehov, dvs svært høy dekningsgrad.

Likevel må det presiseres at det ikke alltid er et relevant spørsmål hvis systemet er begrunnet av hensyn som er kvalitativt forskjellige fra brukerbehov. Det vil f eks være et spørsmål som ikke er helt meningsfylt i forhold til *Norsk lovtidend;* publisering av formelle lover og forskrifter er begrunnet av visse elementer i rettsikkerhetsidealet som oppfattes som grunnleggende - f eks *publicatio legis*, hensynet til doktrinen om rettsvillfarelse, sammenhengen med Grunnlovens forbud mot å gi lover tilbakevirkende kraft osv. Nedenfor reises da også spørsmålet om man kan finne en slik politisk eller ideologisk begrunnelse for DOP.

Men gitt at DOP helt eller delvis er begrunnet i brukerbehov, må man søke å finne systemets typiske brukere. Et slikt forsøk finner man i DOP 1986. Det snakkes forholdsvis løst om forholdet mellom "profesjonelle" brukere og "den enkelte", som vel må forstås som den interesserte borger, som oppfatter dokumentene som innenfor sitt personlige interesseområde som samfunnsinteressert og politisk bevisst medlem av samfunnet.[58] I fase I og II har man imidlertid bare konsentrert seg om det som kalles "profesjonelle brukere", noe som i stikkords form er nærmere spesifisert i 6 kategorier:[59]

- Informasjonsmedarbeidere
- Forskere
- Pressen
- Saksbehandlere i sentral[60] og kommunal administrasjon
- Politikere
- Næringslivet

Selv om dette kan være et naturlig utgangspunkt, sier dette forholdsvis lite om gruppenes interesseområder. Et noe annet forsøk ville være å anta at det finnes tre forholdsvis brede brukergrupper.

Jurister. En ikke uvesentlig delmengde av DOPs materiale har preg av å være forarbeider til lover. Dette gjelder en rekke NOUer, Odelstingsproposisjoner, instillinger til odelsting, og debatter som angår

---

58. DOP 1986:28-29.

59. Jfr DOP 1986:30.

60. Man antar at det med dette uttrykket siktes til "statsforvaltningen", slik at gruppen totalt omfatter saksbehandlere i hele den offentlige forvaltning.

lovsaker. Forarbeidene til lover er allerede i dag dokumenter av Lovdata, en indikasjon på den betydning jurister legger på dette. Som forarbeider vil de heller ikke tape sin interesse over tid, i motsetning til dokumenter som knytter seg til mange politiske spørsmål, og som nærmest bare vil ha historisk interesse når en avgjørelse er fattet.

En ikke uvesentlig delmengde av DOPs materiale kan klassifiseres som forarbeider til lover. Omtrent en tredjedel av innstillingene i Stortinget er knyttet til behandlingen av lovforslag.

I denne gruppen vil man finne en del forskere, saksbehandlere i offentlig forvaltning,[61] og jurister innen næringslivet.

Offentlig forvaltning. Offentlig forvaltning vil åpenbart ha interesse i offentlige publikasjoner og utredninger utover den interesse man har som "jurister". F eks vil Datatilsynet ha interesse av de dokumenter og den diskusjon som tilsynets årsmelding foranlediger som veiledning for egen virksomhets organisering og prioritering; kommuner vil ha interesse av dokumenter som omhandler lokaliseringsspørsmål, utbyggings- eller fredningssaker osv.

Her vil man finne at sannsynligvis hele dokumentasjonsområdet omfattes av brukernes interesseområde - selv om dekningsgraden for DOP er begrenset fordi disse brukerne også har behov for annen informasjon, finner man likevel her et sammenfall som peker denne store brukergruppen ut som sentral i forhold til DOP.

Denne gruppen er også indikert i DOP 1986:30 med stikkordet "saksbehandlere i sentral og kommunal forvaltning" - selv om i denne sammenheng "saksbehandlere" kan vekke noe snevre assosiasjoner - naturligvis vil også personer med ansvar for planlegging, styring osv ha et uttalt behov for den type informasjon DOP dokumenterer.

Det politiske system. Med denne svært lose karakteristikken siktes det til de personer og institusjoner som aktivt deltar i de politiske prosessene. I ytterste konsekvens omfatter dette almenheten, men hvis man begrenser seg til den mer formaliserte del av det politiske system, vil dette omfatte i alle fall tre viktige grupper.

---

61. "Jurister" må forstås i en funksjonell, ikke formell betydning, og omfatter altså samtlige som treffer juridiske avgjørelser, dvs avgjørelser som bygger på regler i lover, forskrifter mv. I denne betydning vil en forholdsvis stor andel av saksbehandlere i offentlig forvaltning være jurister.

For det første politikere, dvs valgte representanter til Storting, fylkesting, kommunestyrer og andre politiske organer, sammen med de politiske partier og de tilhørende sekretariater. Dette er den gruppen som i DOP 1986:30 er angitt med stikkordet "politikere", og det er klarligvis en forholdsvis stor gruppe med representanter over hele landet. For denne gruppen er dokumentene i DOP i stor utstrekning resultatet av og grunnlaget for deres arbeid, og hele dokumentasjonsområdet må antas å falle innenfor interesseområdet. Dette blir derfor - i likhet med den offentlige forvaltning - en sentral brukergruppe for DOP.

For det andre pressen, i den utstrekning den er opptatt av politiske spørsmål på riks- eller lokalplan. Politisk stoff utgjør en viktig del av stoffet i dagsaviser og mange tidsskrift, som nettopp bruker dette til å profilere seg for kjøperne, og det utgjør også viktige innslag i kringkasting, både radio og fjernsyn. De potensielle brukerne er ikke bare journalister som arbeider med politikk i snever forstand, men også de som arbeider med samfunnsorienterte reportasjer, som ofte vil ha grunnlag i eller påvirkes av politiske beslutninger. Hvor stor andel av journalistene som etter en slik forståelse vil oppfatte at DOPs materiale faller innenfor deres interesseområde, mangler man grunnlag for å antyde. Men alt tyder på at et slikt informasjonssystem lett vil få disse organisasjonene som abonnenter.

Som et eksempel på den interesse pressen har for offentlig publikasjoner, kan det refereres fra det brev JW Cappelens forlag a·s har sendt utredningen.[62]

> "Vårt behov er redaksjonelt, dvs. som utgivere av leksika og oppslagsbøker er vi avhengige av å kunne bruke oppdaterte kilder. Endringer innenfor statsadministrasjonen og etatene er viktige for oss, fordi vi ønsker å kunne presentere et mest mulig korrekt bilde for brukerne av våre oppslagsverker. Vi har også behov for å finne fram til nøkkelpersoner i de offentlige organene, for å kunne kontakte dem.
>
> Det betyr at DOP-materialet, i hvert fall slik det er i dag, for oss er en viktig referansekilde. Vi verken kan eller ønsker å bruke materialet direkte i våre egne utgivelser. Men vi trenger det for å kunne høyne og opprettholde kvaliteten og aktualiteten på de bøkene vi sjøl utgir."

---

62. Brev av 18.1.1988.

Denne gruppen er indikert ved stikkordet "pressen" i DOP 1986:30, og man har med dette selvsagt ikke bare siktet til trykte media.

For det tredje interesseorganisasjoner. Med dette siktes det til de mange organisasjoner som søker å påvirke det politiske system, eller er avhengig av dem. Her vil man fange opp organisasjonene for arbeidstagere og arbeidsgivere, næringsorganisasjoner, enkelte humanitære og religiøse organisasjoner og spesielle interesseorganisasjoner for miljøvern, kultur mv. Det kan også være naturlig å regne med en del store bedrifter som i sin virksomhet finner det verdifullt å orientere seg innenfor den informasjon offentlige publikasjoner representerer. Utredningen er kjent med at brukererfaringer kan tyde på at nettopp disse siste utgjør en viktig brukergruppe med forholdsvis stort behov for offentlig informasjon, og at de også utnytter datamaskinbaserte tilbud intensivt.

Dette er en vid gruppe, indikert av stikkordet "næringsliv" i DOP 1986:30. Men dette er en gruppe med et interesseområde hvor DOP bare dekker et nokså smalt segment. Det er derfor ikke selvfølgelig at disse brukerne vil velge å knytte seg til DOP i stedet for eller i tillegg til mer tradisjonelle løsninger.

I den utstrekning analysen er korrekt, antyder den at sentrale brukergrupper er "sentralforvaltning" og "det politiske system". DOP er - som understreket foran - et system som er definert utfra ønsket om å gjøre visse typer dokumenter tilgjengelig snarere enn utfra ønsket om å tilfredsstille en nærmere bestemt brukergruppes behov. Men det skjer likevel en vekselvirkning, det valgte dokumentasjonsområdet *impliserer* en brukergruppe. Og man kan da vente at denne gruppen kanaliserer behov mot DOP som ønsker basert på egne informasjonsbehov. Dette kan begrunne dokumentasjon av visse kilder i DOP, selv om kilden strengt tatt faller utenfor det dokumentasjonsområdet systemet har kvalifisert for seg selv.

Man kan derfor vente at systemet foretar pragmatiske tilpasninger av sitt tilbud basert på ettersporsel fra den brukergruppe som i praksis fremstår som mest sentral, og som det altså ovenfor er gjort forsøk på å forhåndsidentifisere. Denne ettersporselen vil muligens nettopp rette seg mot publikasjoner eksemplifisert ovenfor i avsnittet om "enkelte aktuelle publikasjoner". En av disse - *Samfunnsboka* - er allerede inkorporert. Det er vel først og fremst situasjonsbestemte hensyn som gjør at den er innlemmet så tidlig, men man kan heller ikke se bort ifra at den brukerorientering som er diskutert ovenfor, allerede nå gjør seg gjeldende.

Det har under arbeidet med utredningen fra flere hold vært fremmet ønske om at man skal identifisere den brukergruppe som "har størst behov" for DOP. Dette mangler man rett og slett tilstrekkelig grunnlag for å vurdere. Og man kan også peke på at det bak en slik problemstilling kan skjule se to nokså forskjellige presiseringer.

For det første kan man reise spørsmål om hvilken brukergruppe som *hyppigst* vil konsultere dokumentene i DOP. Dette vil da være den brukergruppe som er mest avhengig av informasjonen i den løpende saksbehandling. En gjetning ville her være at man vil finne disse brukerene blant journalister og informasjonsmedarbeidere (i og utenfor offentlig virksomhet) og i større, private organisasjoner, særlig større bedrifter og interesseorganisasjoner.

For det annet kan man reise spørsmål om hvilken brukergruppe som vil finne materialet *viktigst*, dvs som kanskje ikke konsulterer databasen så ofte, men som vil finne dokumentene av avgjørende betydning når behovet realiserte seg. Her vil en gjetning gå ut på at det for det første er brukere som er plassert nær sentrale, politiske funksjoner i offentlig forvaltning og i Stortinget; og for det andre jurister, som i vanskelige spørsmål vil finne det av avgjørende betydning og konsultere lovers forarbeider mv.

I nær fremtid må man dessuten kunne forutse at det ikke først og fremst er *brukerbehov* som styrer anvendelsen av DOP, men *tilgjengelighet*, det vil være de brukere som i sin arbeidssituasjon har lett tilgang til DOP som også er de som bruker DOP hyppigst. Ved organisasjonen må man selvsagt legge forholdene til rette for at de brukere man antar har det største behov (i en eller annen betydning av ordet) også får lettest tilgang, men man må kunne gå ut fra at en brukertilpasning vil ta tid. Dette betyr for så vidt også at man i svært liten grad kan bruke erfaringer fra forsøksdriften av DOP til å avlese hvilke brukere som potensielt er de "viktigste" - her vil bruksmønsteret i vesentlig grad være bestemt av tilgang til Lovdatas system.

5.2 Bibliografi eller elektronisk publisering?

DOP har som en del av sin bakgrunn arbeidet med Publikasjonslisten. Denne er et rent bibliografisk system som skal hjelpe identifikasjon av relevante dokumenter ved oppslag på ulike kritierier, deriblant stikkord.

Det er i denne sammenheng avgjørende å understreke at et bibliografisk system bare er et *delsystem* av et informasjonssystem. Et

bibliografisk system er først og fremst utformet med sikte på å ivareta en søkefunksjon, som i papirbaserte systemer er begrenset av den på forhånd oppstilte systematikk. Når det bibliografiske systemet er datamaskinbasert, vil man øke antallet mulige oppslagsord - i prinsippet blir stikkordregisteret utvidet til å omfatte alle "ord" (i betydningen tegnstrenger) som forekommer. Dette representerer en viss effektivisering av søkefunksjonen.

I beskjeden grad tjener også et bibliografisk system *relevansfunksjonen*, dvs at brukerne får hjelp til å fastslå om hvorvidt et dokument er relevant.[63] Det er først og fremst tittelen som hjelper til å avgjøre dette. Man har empirisk belegg for at en tittel er et ikke uegnet hjelpemiddel til å fastslå at et dokument *ikke* er relevant, det er mindre egnet til å fastslå hvorvidt dokumentet faktisk er relevant. Vanligvis vil man for å effektivisere relevansfunksjonen legge inn et sammendrag. Det er imidlertid kostnader forbundet med dette, særlig der hvor sammendraget må utarbeides spesielt for systemet. Der hvor dokumentet selv inneholder et sammendrag - som f eks i NOUer - er kostnadene først og fremst knyttet til registreringen.

Hvis dokumentet inneholder hele eller større utdrag av den autentiske tekst,[64] vil relevansfunksjonen også kunne effektiviseres ved hjelp av en fokuseringsmekanisme, som lar brukeren først lese den delen av dokumentet som inneholder søkeordene, og som dermed presumptivt er best egnet til å avgjøre hvorvidt dokumentet er relevant eller ikke.

Både søke- og relevansfunksjonen støttes av DOP i systemets aktuelle utforming. Imidlertid støttes *kildefunksjonen* i mindre grad.

I et bibliotek vil bibliografiske systemer brukes i en sammenheng hvor andre systemer ivaretar kildefunksjonen. Biblioteket har en bok- eller dokumentsamling - når kilden er identifisert, vil den kunne gjenfinnes på hyllene og gjøres tilgjengelig for brukeren. Selv om den

---

63. Begrepet "relevant" brukes her i en definert betydning, men kan forstås på samme måte som i vanlig språkbruk uten at det i denne sammenheng spiller noen særlig rolle.

64. Dette omtales ofte som "fulltekst", noe som imidlertid er flertydig: Selv om dokumentet bare er et sammendrag, vil dette sammendraget kunne være i løpende tekst, noe som ofte karakteriseres som "fulltekst" i motsetning til titler og stikkord, selv om "den fulle teksten" bare er et sammendrag eller utdrag av kildens autentiske tekst.

mangler i bibliotekets egen samling, er det rutiner for lån fra andre biblioteker, rutiner for akkvisisjon osv. Bibliotekene har altså supplerende rutiner for løsning av kildefunksjonen.

Derfor kan ikke tradisjonelle bibliografiske systemer forstås på en adekvat måte uten at man trekker inn *mer* enn de bibliografiske systemene. De bibliografiske systemene er delsystemer, som inngår i en større, organisert sammenheng. Bibliotekene som brukere vil stille krav til bibliografiene om at representativiteten er nær total innen det angitte dokumentasjonsområdet, nettopp fordi de har andre systemer for å fremskaffe kilden og gjøre denne tilgjengelig for brukeren.

Dette fremtrer som radikalt forskjellig fra den sammenheng hvor systemer som DOP inngår. Her vil brukeren sitte i en situasjon som mangler de ressurser som finnes i et bibliotek. Brukeren har en begrenset nytte av å bli gjort kjent med at det finnes et mulig relevant dokument hvis det ikke finnes enkle muligheter for fremskaffing av kilden. Dette betegnes som *kildefunksjonen* - systemet må stille kilden til disposisjon på en måte som brukeren kan utnytte.

Det må sterkt fremheves at man *aldri* kan komme utenom kildefunksjonen. Dette er ofte det svakeste ledd i informasjonssystemer - datamaskinbaserte som papirbaserte, og effektiviteten av det totale informasjonssystem bestemmes da av kildefunksjonen.

Man må derfor også organisere DOP slik at dette systemet kan ivareta kildefunksjonen. Derfor kan ikke systemet ses på som et bibliografisk system som først og fremst tar sikte på å assistere mellombrukere, f eks biblioteker, som disponerer supplerende informasjonssystemer for løsning av kildefunksjonen. Man må ta utgangspunkt i de antatte sluttbrukeres situasjon, og vil da måtte innse at man ikke kan basere seg på at sluttbrukere skal kunne utnytte aksessoriske informasjonssystemer. Kildefunksjonen må løses innenfor rammen av DOP for at systemet skal fremstå som et reelt informasjonssystem.

Det kunne være fristende å begrunne dette synspunktet nærmere, både teoretisk og med eksempler som inneholder erfaringsmateriale for at sluttbrukersystemer har mislyktes nettopp fordi man ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til kildefunksjonen. Dette vil lett sprenge rammene for fremstillingen. Det får være tilstrekkelig å fremheve konklusjonen, nemlig at man ved utvikling av datamaskinbaserte tekstsøkesystemer nok har hatt en tendens til å overdrive betydningen av en effektiv søkefunksjon i forhold til den betydning det har at systemene også tilfredsstiller kildefunksjonen. Hvis autentisk tekst er del av dokumentene, vil systemet også fungere som et *kommunikasjonssystem*,

relevansvurderingen effektiviseres og kildefunksjonen vil kunne tilfredsstilles. Dette synes å være et viktig forklaringselement i hvorfor visse systemer har blitt akseptert av sluttbrukere og fremstår som vellykkede.

Dette er også kommet frem i visse av uttalelsene i forbindelse med prøvebruk av DOP. I uttalelsen fra Institutt for journalistikk heter det bl a:

> "Den[65] er så helt klart bibliotekar-rettet og mangler de vesentligste av informasjoner en journalist ser etter.
>
> ...
>
> Dette tidspresset[66] betyr at de rene skjema-databasene som utelukkende forteller *hvor* informasjonen kan finnes, er lite interessante. Journalisters arbeidssituasjon er slik, at det er *fulltekst-basene* som virkelig er interessante. Der kan man ved søket få de relevante fakta direkte inn på skjermen uten noen mellomstasjon for å få fastslått hvor man kan begynne et nytt, manuelt søk."

Det må være tillatt å peke på at det er sjelden man finner uttalelser som så nøyaktig gir uttrykk for at erfaringer bekrefter en teoretisk analyse.

Hvis DOP skal tilfredsstille kildefunksjonen, kan dette skje på 3 ulike måter.

Autentisk tekst. Åpenbart vil kildefunksjonen være tilfredsstilt om autentisk tekst inkluderes i dokumentet. Dette er også målsetningen for flere av delbasene i DOP: Basen med "utredninger" som er vanskelig tilgjengelige ("grå utredninger") er i autentisk tekst, *Samfunnsboka* er i autentisk tekst (men er selv stort sett av bibliografisk natur), og Stortingets spørretime kommer med autentisk tekst. Det er vudere et mål å ta inn innstillinger fra Stortinget i autentisk tekst når dette er mulig. Men selv om man gjerne vil utforme dokumentene slik at hele den autentiske teksten blir tatt med, vil økonomiske hensyn til en viss grad gjøre dette vanskelig i praksis.

Man bør da vurdere hvorvidt deler av den autentiske teksten skal tas med. Her bør man se hen til at for mange brukergrupper er det kanskje ikke nødvendig med full autentisk tekst: Flere av dokumentene

---

65. Dvs DOP.

66. Som en journalist arbeider under.

inneholder et autentisk sammendrag (f eks NOUene), og for enkelte brukergrupper vil dette være tilstrekkelig til å tilfredsstille kildefunksjonen. Det vil for alle brukere effektivisere relevansfunksjonen betraktelig.

Likevel vil store deler av basen være av bibliografisk natur. Derfor må man i DOP selv bygge inn løsninger av kildefunksjonen. Det vil være to slike muligheter.

Bestillingssystemer. Når brukeren onsker kilden, bør DOP tillate at brukeren bestiller dette gjennom systemet - sml den løsningen Statens informasjonstjeneste har utarbeidet for sin brosjyrebase (jfr foran). DOP kan da ekspedere bestillingen videre til en annen instans, f eks Akademika, som fremsender den bestilte kilden gjennom posten mot faktura. Åpenbart er dette en løsning av kildefunksjonen som er *mindre* effektiv enn når systemet inneholder den autentiske teksten, men likevel må dette anses for å være en akseptabel mellomløsning.

Man kunne også vurdere samarbeid med bibliotek, som lånte ut kilden på bestilling. I prinsippet ville dette være like effektivt, men det kan være praktiske vanskeligheter og uoverblikkbare kostnader med å etablere en slik løsning - kilden vil allerede kunne være utlånt, noe som svekker muligheten for å sikre at brukeren får et eksemplar. Imidlertid finnes det mulighet for tiltak som kan gi interessante mellomløsninger - Statens bibliotektilsyn har f eks startet en kampanje for å få bibliotekene til å bruke telefax, enten ved å kjope eget utstyr eller bruke postfax.[67]

Hvis man begrenser til å satse på bibliotekene, vil integreringen med et system for publisering på forespørsel kunne reduseres. Det kan derfor være naturlig å se på bibliotekene som et alternativ til en bestilling gjennom DOP - brukere som har tilgang til bibliotek kan altså bruke identifikasjonen av dokumentet ved henvendelse til biblioteket, som utnytter sine vanlige kanaler for å få tilgang til kilden.

---

67. I denne forbindelse bør man peke på at *kopiering* også ved telefax (fjernkopiering) er en eksemplarfremstilling, som - i den utstrekning kilden er opphavsrettslig vernet, eller avtale med systemet begrenser adgang til eksemplarfremstilling - forutsetter en klarering. Man er kjent med at Opphavsrettsutvalget vil foreslå nye regler på dette området til avløsning av de gjeldende forskrifter i henhold til åndsverkloven § 17, 2.ledd. Disse forskriftene vil forovrig også berøre bibliotekenes adgang til overforing av materiale i egne samlinger til maskinlesbar form.

Publiseringssystemer. Åpenbart vil det kunne hende at brukeren bestiller en kilde som er gått ut av handelen. Hvis man skal løse kildefunksjonen, må da DOP kunne produsere et eksemplar av kilden på bestilling. Dette forutsetter at DOP enten selv vedlikeholder en samling av alle dokumenterte kilder, eller har avtale med en organisasjon som vedlikeholder en slik samling. På foresporsel produseres da et eksemplar ved hjelp av reprografi, som sendes brukeren.

Man kan peke på at en slik løsning kan bli nokså effektiv. Den vil ha kortere responstid enn et bestillingssystem, som forutsetter samarbeid mellom flere organisasjoner. Og fremsendelsen kan foregå ikke bare gjennom posten, men også ved f eks telefax.[68]

Dette er i og for seg en enkel løsning, men stiller klare krav til DOP som går utover det som folger av kravene til den datamaskinbaserte løsningen. Men med den betydning som det foran er lagt på kildefunksjonen, bør en slik løsning etableres.

Man bor faktisk kreve at DOP overfor sluttbrukere *ikke* dokumenterer kilder som ikke kan fremskaffes, eller i det minste klart merker de dokumenter hvor man ikke kan lose kildefunksjonen. Hvis ikke dette gjøres, vil systemet rett og slett være uegnet til å tilfredsstille sluttbrukeres behov.[69]

Aksepterer man denne argumentasjonen, ser man at DOP *ikke* fremstår som et bibliografisk system, men som et *publiseringssystem.* Denne utredningen bygger på det grunnsyn at man som hovedregel ikke kan tilby sluttbrukere et system som ikke tilfredsstillende loser kildefunksjonen, noe som impliserer at det er et publiseringssystem - og som også impliserer at DOP må ha tilgang til alle de kilder systemet dokumenterer.

---

68. I denne sammenheng er det et poeng at formidling med telefax ol ikke alltid vil stå åpen for et bibliotek, en detaljist e lign, ettersom dette vil representere en eksemplarfremstillig og forutsette at forholdet til en eventuell rettighetshaver er klarert.

69. Som diskutert foran, vil nok dette kunne være et brudd med bibliografiske prinsipper. Men poenget er nettopp at DOP ikke er et bibliografisk system som inngår i den sammenheng bibliotek er vant til å anvende slike, men må vurderes som et selvstendig tilbud til sluttbrukere. Etter min vurdering kan betydningen av en tilfredstillende losning av kildefunksjonen ikke understrekes sterkt nok.

5.3 Ideell begrunnelse eller forretningsdrift?

Det er ikke vanskelig å argumentere for at staten har en forpliktelse overfor borgerne å holde dem orientert om sin egen virksomhet og sine egne vedtak.

I enkelte tilfelle har dette fått uttrykk som lovfestede plikter, f eks for den typen vedtak som kommer til uttrykk i lover og forskrifter.[70] I andre tilfelle er det kommet til uttrykk på en mindre forpliktende måte, men som klart erkjente og aksepterte politiske målsetninger. Innenfor rammen av denne utredning synes det tilstrekkelig å konstatere tilstedeværelsen av et slikt ideal som en politisk realitet, et ideal som er beslektet med overordnede målsetninger gjerne assosiert med begreper som "rettssikkerhet" og "demokrati".

I dette perspektiv kunne man se DOP som et middel for realisering av dette idealet. Begrunnelsen for prosjektet ville man da først og fremst finne i statens forpliktelse til å orientere almenheten om sin egen virksomhet og sine egne vedtak. Dette kan man anse for å være høyt prioritert og forsvare bruk av betydelige ressurser selv om almenheten skulle vise seg å være mindre interessert i å utnytte tilbudet: DOP ville da ha preg av å være en garanti for rettssikkerhet og demokratisk debatt, en garanti som for så vidt unndrar seg økonomisk verdsettelse.

I annen omgang kan man også se DOP som et middel til å ivareta kommunikasjon innen den store organisasjon som Storting og forvaltning representerer: De politisk valgte får større muligheter til å gjøre seg kjent med den virksomheten forvaltningen driver, og ulike deler av forvaltningen - både sentralt og lokalt - får lettere tilgang til informasjon om virksomheten. Også dette kan ses som ivaretagelse av et ideal om at DOP skal styrke grunnverdier i vårt politiske system.

Imidlertid kan man også se DOP i det perspektiv som kommersiell utnyttelse av offentlig informasjon representerer. Riktignok erkjennes de idealer som er skissert ovenfor, men man ønsker å finansiere denne virksomheten ved inntekter generert av driften. DOP skal drives forretningsmessig og gi tilstrekkelige inntekter til å dekke utgiftene

---

70. Jfr Lov om Norsk Lovtidend mv og forvaltningsloven § 38.

knyttet til driften, kanskje også dekke investeringene for etablering av systemet.[71]

Man har mange eksempler på at statlige initiativ til å etablere informasjonssystemer er kommet i klemme mellom disse to idealene. Ved utviklingen av rettslige informasjonssystemer er begge modeller vel kjent. Det er imidlertid i Europa en generell tendens til å fristille slike systemer i den betydning at de ikke gjøres avhengig av offentlige budsjetter, men opererer som mer markedsorienterte organisasjoner. Dels er dette begrunnet i et ønske om at systemene skal kunne vurdere sine investeringer mer uavhengig av offentlige budsjetters rammer, dels er det begrunnet i antagelsen om at dette lettere fører til at brukerbehov blir fanget opp, og lagt til grunn for videre utvikling av systemene.

Det kan i og for seg være på sin plass å påpeke at dette ikke beror på hvorvidt systemene drives av en offentlig institusjon, men om hvorvidt man tar seg betalt for sine tjenester. Også en offentlig institusjon kan operere på forretningsmessige vilkår, hvor avregning i forhold til andre offentlige institusjoner så vel som private brukere vil kunne ha som konsekvens den ønskede frihet i forhold til budsjetter og brukerorientering. Den oppmykning som skjer i Norge vil kunne utnyttes nettopp for å gi de hensiktsmessige rammebetingelser for også et system av DOPS karakter hvis det ble drevet i regi av en offentlig institusjon.

Selv om man går inn for en virksomhet som i prinsippet drives på forretningsmessig basis, vil de idealene som er skissert ovenfor, på forskjellig måte kunne få betydning for *prissetting*. Det kan være ønske om å gjøre materialet tilgjengelig for lave priser til bestemte brukergrupper, f eks almenheten gjennom folkebibliotekene. Det kan være ønsket om at bestemte typer av publikasjoner mv skal være særlig billige for å sikre at økonomi spiller en helt underordnet betydning i brukeres mulighet til å anskaffe materialet.

JW Cappelens Forlag a·s berører dette i brev til utredningen.[72] Her heter det bl a:

---

71. Det ligger imidlertid også et samordningsaspekt bak prosjektet, og man må kunne forutsette at en slik samordning vil redusere kostnader, som igjen må trekkes inn ved vurderingen av totaløkonomien. Imidlertid vil dette gjerne være indirekte kostnader, som ikke er lett synlig og kan være vanskelige å kvantifisere.

72. Jfr brev av 18.1.1988.

"Vi er også opptatt av at offentlige institusjoner får flere og mer omfattende databaser til allment bruk for publikum. Det ville være svært betenkelig om private selskaper fikk monopolisere databasemarkedet. Derfor vil vi gjerne bidra til at slike offentlige baser 'kommer på lufta' ved å være med å prove dem ut og komme med kritikk og forslag, slik at disse basene blir best mulig. Vi tror at det er viktig at slike baser legger seg på en 'lavprislinje', for å gjøre det lettest mulig for flest mulig personer og institusjoner å benytte seg av dem."

Slike prinsipper vil også lett spille en rolle i utforming av prinsipper for andres tilgang til DOPs materiale for sekundær utnyttelse, f eks i egne informasjonssystemer eller publikasjoner. Dette berores nedenfor i forbindelse med kommersiell utnyttelse av offentlig informasjon.

Man kan også reise spørsmål om hvorvidt offentlige institusjoner bør betale for bruk av materiale som er produsert av andre, offentlige institusjoner. I den utstrekning offentlige institusjoner i dag "betaler" for tilgang til slike tjenester, skjer det ofte ved indirekte kostnader ved at saksbehandlere bruker tid til å finne frem til relevant materiale, at arkiv- eller kontorpersjonale arkiverer, systematiserer og bistår ved fremleting av materiale osv. Man vil måtte forholde seg til hvorvidt det er akseptabelt at slike indirekte kostnader konverteres til direkte kostnader hvor innsparingen kan være tvilsom og i alle fall vanskelig å måle.

Men også mer pragmatiske hensyn kan spille en rolle ved prissetting av tjenester, f eks at brukergrupper som har avgitt materiale til DOP, skal få tilgang til det samme materialet på ekstra gunstige vilkår, f eks utfra den betraktning at det ellers kan være vanskelig å etablere et hensiktsmessig samarbeid.

Selv om man altså velger en forretningsmessig basis, vil det på denne kunne skje en differensiering utfra prinsipielle eller mer situasjonsbestemte vurderinger.

Tilbake har man imidlertid spørsmålet om det i det hele er mulig å etablere en tjeneste som DOP på et forretningsmessig grunnlag: Vil man kunne få store nok inntekter av driften til å dekke løpende kostnader, eventuelt også gi bidrag til dekning av investeringene? Og man kan reise spørsmål om ikke etablering av et slikt system må ses i forhold til en dobbelt begrunnelse. Dels etableres databasene for det offentlige selv, for å koordinere og skape oversikt over egen virksomhet - disse utgiftene svares av det offentlige. Men når et slik system er etablert, bør man gjøre materialet tilgjengelig for andre, og disse må da

betale kostnadene for kommunikasjon og forbedret tilgjengelighet. En slik to-deling vil ikke fjerne spørsmålet om hvorvidt systemet kan drives forretningsmessig, men være avgjørende for vurderingen av når inntektene er tilstrekkelige for å dekke kostnadene.

I et brev fra Statens DataSentral A.S til prosjektet av 11.1.1988 gir institusjonen i og for seg uttrykk for et noe pessimistisk syn:

> "Tilslutt vil vi gjerne få nevne at såvidt vi har kjennskap til har salg av informasjon fra åpne databaser ikke fått det omfang en trodde for 2 - 3 år siden.
> En følge av dette er at samtlige databaseverter for denne type informasjon (som vi kjenner til) sliter med dårlig økonomi på tjenestene.
> Ut fra det vi kjenner til med arbeid omkring DOP tidligere vil det overraske oss positivt dersom salg av DOP-informasjon på kort sikt vil dekke utgiftene til redaktor, teknisk ajourhold og til distribusjon.

Etter det man vet om lønnsomheten av direktekoblede tjenester i Europa, er det få av disse som gir økonomisk overskudd.[73] Dette gir grunn til stor nøkternhet ved vurdering av potensialet for en tjeneste som DOP i Norge, og gjør det nødvendig å anta at det i alle fall vil gå flere år - et lavt anslag vil være fem år - før man kan vente at bruken får et så stort omfang at man kan håpe på at inntekter dekker løpende utgifter. Denne nøkternhet blir i noen grad også utdypet av de tallene for utgivelse og spredning av offentlige publikasjoner som er summert ovenfor i forbindelse med Statens trykningskontor, som antyder at tallet på abonnenter av papirbaserte tjenester er 1 000-3 500. Forutsatt jevn bruk, vil dette kunne gi et økonomisk interessant marked.

Lovdata har opplyst at bruken i proveperioden for DOP har vært forholdsvis stor, men at dette kan henge sammen med at den oppleves som gratis av brukerne:[74]

---

73. Det mest kjente eksempelet på en økonomisk vellykket tjeneste, er Reuters, som har funnet et marked i USA for sine økonomiske informasjonstjeneste.

74. Lovdatas brev til utredningen av 21.1.1988.

"Brukerne er stort sett offentlige biblioteker,[75] og av erfaring vet vi at disse er lite betalingsdyktige når det gjelder denne type tjeneste. Det potensielle markedet omfatter imidlertid også lokalforvaltningen og næringslivet, og totalt sett kan markedet være økonomisk interessant."

Man må her også understreke at de erfaringer som stemmer til nøkternhet, er gjort innenfor rammebetingelser som forandrer seg. Spredningen av arbeidsstasjoner til sluttbrukere forbedrer tilgjengeligheten dramatisk, nettverksløsningene gjør også at DOP blir en del av et mer samlet informasjonstilbud som brukerne etterhvert vil få erfaring i å utnytte. Det er ingen tvil om at utviklingen legger forholdene stadig bedre til rette for utnyttelse av direktekoblede informasjonstjenester, som det også er antydet ovenfor i kapittelet om brukerrelaterte strukturer.

Erfaringer stemmer til nøkternhet, utviklingstendensene kan begrunne en optimisme.

Imidlertid kan det reises spørsmål om den nokså snevre forretningsmessige synsvinkel er et riktig perspektiv for vurdering av en tjeneste som DOP. Man har fra utlandet eksempler på at det er gjort forsøk på å beregne den økonomiske gevinst ved innføring av bedre informasjonssystemer.[76] Disse er ikke alltid like overbevisende: Det er åpenbare fordeler som vinnes ved innføring av bedre informasjonssystemer som ikke lett lar seg måle i reduserte kostnader, men som det er almindelig akseptert at er virkelige nok. Eksempler på dette vil være økt kvalitet på saksbehandling, større grad av koordinering og reduksjon av dobbeltarbeid, bedre grunnlag for prioritering og bruk av ressurser mv. Dette er også sentrale målsetninger bak arbeidet med DOP sett ifra det offentliges side. Ofte vil slike kvalitative forbedringer også styrke de verdier som er nevnt innledningsvis i dette samfunnet, og som man er villig til å betale for.

Man får altså en situasjon hvor grunnlaget for en virksomhet av den type DOP representerer kan ses i et ideelt og et mer

---

75. Av de 50 prøvebrukerne er 13 biblioteker.

76. Enkelte erfaringer i forbindelse med rettslig informasjonssytemer er summert hos Jon Bing *Rettslige kommunikasjonsprosesser;* Universitetsforlaget, Oslo 1984:257-269.

forretningsmessig perspektiv, og de samme perspektiv kan legges på vurderingen av de fordeler tjenesten medfører. I denne utredningen kan man ikke komme særlig langt i en mer konkret diskusjon. Det får være tilstrekkelig at hvis man velger et rent forretningsmessig perspektiv, fremstår DOP - i alle fall for overskuelig fremtid - som ytterst tvilsom. Hvis man skal begrunne de kostnader som DOP vil medføre, må man derfor se systemet i et noe mer ideelt perspektiv, og være forberedt på at det delvis må finansieres ved overføringer fra staten selv om man tar seg betalt for de tjenester systemet leverer.

5.4 Kommersiell utnyttelse av offentlig informasjon

Beslektet med drøftelsen like ovenfor, er det perspektiv som den gryende debatten om kommersiell utnyttelse av offentlig informasjon representerer. Mange av de opplysninger som det offentlige innsamler og organiserer for eget formål, har også interesse i den private sektor. Dette kan utnyttes ved å selge informasjon til den pris som markedet er villig til å betale.

Det kan kanskje innledningsvis være av interesse å referere hvordan en studie av rammebetingelser for informasjonsmarkedet i De europeiske fellesskaper oppsummerer de interesser som krysser hverandre i dette spørsmålet:[77]

> "Public sector information varies in purpose, contents and format: it may be generated to directly contribute to the informational infrastructure in society; it may be a by-product in the normal course of public administration. The term comprises statistical data, as well as decisions produced by the legal system. It may be on magnetic tapes or in traditional files. Various interests are grouped around this information: the *public sector* itself acquires, processes, generates and distributes it to fulfill its public responsibilities, seeking at the same time to safeguard the flow and

---

77. Jfr Herbert Burkert *Rechtliche Rahmenbedingungen des Europäischen Infromationsmarkets: Thema I: Zugang zu Informationen im öffentlichen Sektor*, Gesellschaft für Mathematik und Datenverarbeitung, St Augustin 1987:177. I det følgende siteres det bare fra det engelske sammendraget.

the quality of the information by guaranteeing confidentiality; the public sector also holds a political interest in such information in as far it reflects the efficiency of public policies. The *citizen* needs public sector information to exercise his political rights and hold the public sector accountable for its activities. At the same time, the citizen, too, relies on the confidentiality of information relating to him, confidentiality to be exercised even within different segments of the public sector. The *general market* relies on public sector information, its neutrality and objectivity, to determine business strategies; the market participants, too, rely on the confidentiality of their data entrusted to the public sector. The *information market* finally regards it as a valuable potential market product to be obtained under favorable conditions and be sold without undue restrictions."

Det er mange eksempler på at det offentlige utnytter den informasjon man sitter med - f eks i tinglysningsvirksomhet, kredittopplysninger fra Løsøreregisteret osv. Selv om man mangler noen oversikt fra Norge, synes det imidlertid nokså klart at denne virksomheten har et forholdsvis lite omfang. Det er også gjort lite fra det offentliges side for å tilrettelegge informasjonstilbud eller markedsføre slike tilbud direkte for den private sektor. Unntakene representerer gjerne spesielle ordninger omgitt av eget regelverk.

Når man ikke har fått en sterkere kommersialisering, beror dette i en viss grad på at prinsippene ennå ikke er generelt avklarte. På den ene siden kan det ses på som positivt at det offentlige aktiviserer og utnytter de verdier som ligger i deres egne systemer og arkiver. På den annen side reagerer enkelte på at opplysninger innhentet i kraft av lovbestemt oppgaveplikt eller enkeltsaker senere skal kunne selges til markedspris tilbake til den krets med institusjoner eller personer som er oppgaveavgivere. Man har dessuten rettslige skranker, særlig i offentlighetsloven og personregisterloven, som begrenser adgangen til å utnytte offentlig informasjon på denne måten.

Man kan merke seg at Datatilsynet ved flere anledninger har kommentert forsøk på kommersiell utnyttelse av offentlig information. I årsmeldingen for 1985 har Datatilsynet en vurdering av bruken av forvaltningens registre til kommersiell virksomhet,[78] og har da særlig sett på utlevering av adresseopplysninger fra saksarkiv og avgiftsregistre. Om dette heter det i årsmeldingen:

---

78. Jfr *Årsmelding 1986*, CompLex 5/86:17, Universitetsforlaget, Oslo.

"Datatilsynet har i 1985 foretatt en generell vurdering av slik bruk av forvaltningens registre. Konklusjonen ble at Datatilsynet ville opprettholde den restriktive praksis som hittil har vært fulgt, og som går ut på at Tilsynet normalt *ikke* vil tillate utlevering av navn og adresse utover det offentlighetsloven gir krav på.

Vurderingen bygger på en drofting av offentlighetsprinsippet kontra personregisterlovgivningen."

Prinsippet om at offentlig informasjon skal være tilgjengelig vederlagsfritt eller til lave kostnader brytes mot det forretningsmessige potensiale utnyttelse av offentlig informasjon unektelig har. Det har vært antydet at en løsning kan ligge i å fokusere på den *bedre tilgjengelighet* som datamaskinbaserte løsninger mv vil representere, og at man må kunne forsvare å ta seg betalt for den merverdi denne økte tilgjengelighet vil representere. Samtidig kan man opprettholde konvensjonelle tilbud med lave kostnader for den som ønsker å utnytte disse.

I sammenheng med denne utredning får det være tilstrekkelig å påpeke at DOP representerer utnyttelse av offentlig informasjon, og at prispolitikk mv vil måtte passes inn i rammen for mer generelle retningslinjer for kommersiell utnyttelse av offentlig informasjon når - og hvis - disse blir utviklet. Man er kjent med at enkelte har bedt om at dette spørsmål blir utredet mer generelt, f eks Datapolitisk råd, men at man ennå ikke har funnet det hensiktsmessig å gjøre dette. I Sverige - hvor både de enkelte myndigheters virksomhet har vært betydelig, og hvor det sterke offentlighetsprinsippet danner andre rammebetingelser enn i Norge - har dette spørsmålet imidlertid de siste årene vært gjenstand for utredning og diskusjon.

En interessant side av dette spørsmålet er den holdning man vil ta til *sekundær* utnyttelse av det materiale som gjøres tilgjengelig gjennom DOP. Det siktes da særlig til private organisasjoner som ønsker å utnytte materialet for eget bruk. Man kan tenke seg en rekke ulike eksempler: Man ønsker nedlastning for bruk i egne informasjonssystemer, enten interne eller systemer som tilbys i markedet. F eks vil et system for oljeinformasjon ønske å nedlaste oljerelaterte, offentlige publikasjoner; en kommunal informasjonstjeneste ønsker å nedlaste kommunalpolitisk materiale osv. Man kan også tenke seg at det som trykningsgrunnlag for publikasjoner, f eks sammenstillinger av dokumenter, debattinnlegg mv om en bestemt sak som utgis som en regulær forlagsartikkel. Eller man kan tenke seg at materialet suppleres med egne tjenester, f eks oversettelser, kommentarer e lign.

I disse situasjonene må man ha holdninger til en slik sekundær utnyttelse. Man kan gå inn for å begrense slik virksomhet, i alle fall hvis den konkurrerer med DOP i markedet.[79] f eks ved regulering i abonnementskontrakter. Eller man kan se på en slik stimulering av sekundær utnyttelse som positiv.

Det er hevdet at man i Storbritannia og Frankrike har utviklet det som kalles "tradeable information policies" som "an incentive for the creation of new value-added information services in the private sector".[80] Tysklands reduksjon av informasjonsvirksomhet i statlig regi og prioritering av tjenester som støtter private initiativ kan ses som utslag av en lignende tendens. I en oppsummering av utviklingstendenser innen De europeiske fellesskaper, heter det bl a:[81]

> "Access to information legislation ... helps to create an information conscious climate both in the public and the private sector, slowly makes public sector information an integral part of private sector information strategies, and helps to prepare for more output oriented interfaces in the public sector by encouraging information resource management there as well. Whoever sizes these opportunities on the information market has to be aware, however, that with regard to such public sector information additional value has to be provided since the access principle precludes exclusivity.
>
> ... either by economic necessity or because of political intention or because of both we tend to see more arrangements in which private sector information providers contribute to 'electronic filing' concepts or elaborate data banks in the public sector. The

---

79. Lovdata har lagt seg på en forholdsvis restriktiv linje. I brev av 21.1.1988 til utredningen sier Lovdata at "I et system som skal finansieres av søkeinntekter og inntekter fra publisering, må man være restriktiv med å utlevere maskinlesbar tekst uten bindinger. Dekkes redaksjons- og innleggelsesutgiftene av staten, vil man kunne operere med lavere søkepriser og være liberal med utlevering av maskinlesbar tekst.

80. Jfr David Worlock "The Actors, the Market and the Growth", innlegg på Databas 88, Stockholm 25.1.1988 (ms).

81. Jfr Burkert 1987:178-179.

> terms of such arrangements have to be closely watched by the general public and the other participants in the information market ... in the context of our exploration it becomes obvious that with regard to such terms data protection and access to governmental information legislation grow into an additional role: they become minimum requirements for a non-commercialized information flow between the public sector, the citizen and other private sector parties and may well serve as an additional instrument against distortion of competition on the information market."

Det er derfor også mulig at man i Norge vil se DOP - og lignende tjenester - som en del av en nasjonal data- eller informasjonspolitikk med den overordnede målsetning å stimulere til vekst av informasjonstjenestene. Hvis man velger en slik politikk, vil det åpenbart ha konsekvenser for holdningen til kommersiell utnyttelse av offentlig informasjon generelt, og for DOPs politikk overfor sekundær utnyttelse av materialet mer spesielt.

5.5 *Offentlighetsloven*

Offentlighetsloven inneholder bestemmelser om almenhetens adgang til forvaltningens saksdokumenter. For man går over til å se på lovens enkelte bestemmelser, kan det være grunn til å understreke at den legislative begrunnelse for loven finnes i det syn at staten har plikt til å legge forholdene til rette slik at borgerne kan få innsyn i statens egen virksomhet, et syn som har utgangspunkt i statens *informasjonsplikt*. Dette er et prinsipielt syn, som begrunner loven nokså uavhengig av om det finnes noe ønske eller behov fra en nærmere definert "bruker-gruppe" til å utnytte den mulighet loven åpner. Et slikt syn vil også være relevant i forhold til vurdering av DOP.

Innsynsretten gjelder "saksdokumenter" som er nærmere definert i offentlighetsloven § 3:

> "Forvaltningens saksdokumenter er dokumenter som er utferdiget av et forvaltningsorgan, og dokumenter som er kommet inn til eller lagt frem for et slikt organ.
>
> Et dokument anses som utferdiget når det er avsendt, eller når dette ikke skjer, når saken er ferdigbehandlet av forvaltningsorganet."

I forhold til DOPs dokumentasjonsområde ser man at dokumenttypen "publikasjoner" direkte oppfanges av definisjonen. Det kan være liten tvil om at dette er dokumenter som er "utferdiget" av organet. Stortingets dokumenter fanges ikke opp av loven, som bare gjelder for organ for stat og kommune (jfr forvaltningsloven § 1, 1.ledd). DOP dokumenterer imidlertid bare "publikasjoner" fra Stortinget, og for disse foreligger det en beslutning om offentliggjøring, jfr også Grunnloven § 84.

Fullt så klart er ikke forholdet til "utredninger" som er del av det grå materiale. Her kan det i prinsippet oppstå avgrensningsspørsmål i forhold til interne dokumenter. Men det forutsettes at den tekniske redaksjonen avklarer dette i forbindelse med at en utredning dokumenteres i DOP, og at om utredningen ikke er ubetinget offentlig, vil dokumentasjonen i DOP anses som en beslutning om praktisering av meroffentlighet. Dette innebærer også at den tekniske redaksjonen må ta hensyn til begrensningene i offentlighetsprinsippet, noe som særlig har som konsekvens at utredninger som berører rikets sikkerhet ikke kan dokumenteres, og at hvis man velger å dokumentere utredninger som inneholder taushetsbelagte opplysninger (personlige opplysninger, eller opplysninger om forretnings- eller bedriftshemmeligheter), må disse opplysningene fjernes.

Det synes ikke å være nærliggende å gå mer detaljert inn på disse avgrensningsspørsmålene i forhold til DOP. I praksis antas det at man vil være tilbakeholden med å dokumentere utredninger som er problematiske i forhold til slike avgrensningskriterier.

Offentlighetsloven gjelder ikke direkte for "materiale som er utarbeidet, overført eller lagret ved hjelp av elektronisk databehandling" (offentlighetsloven § 3, 3.ledd). Man har imidlertid hjemmel til å utvide anvendelsen også til slikt materiale, og dette er gjort ved kongelig resolusjon av 19.12.1986.[82] Det er da naturlig å vurdere hvilke konsekvenser denne får i forhold til DOP.

Offentlighetsprinsippet er begrenset av bestemmelsen i offentlighetsloven § 2, 2.ledd - den enkelte kan "hos vedkommende forvaltningsorgan" kreve å gjøre seg kjent med "innholdet av dokumenter i en bestemt sak". Her er det to viktige begrensninger.

For det første gir ikke offentlighetsprinsippet en generell adgang til forvaltningens dokumenter, det er dokumenter i en *bestemt* sak man kan kreve innsyn i. Dette forutsetter at man kan identifisere saken før man

82. Forskriftene trådte i kraft 8.2.1987.

krever innsyn, noe som kan gjøres på flere måter. Man kan f eks kjenne saken fra pressen eller annen omtale. Men man har også adgang til *journaler*, jfr offentlighetsloven § 2, 2.ledd. Selve journalbegrepet kan være noe problematisk, men vil ikke bli nærmere diskutert her. Imidlertid bør
man peke på forskriftenes del I pkt 3:

> "Innsynsretten gjelder også journal ført ved hjelp av EDB. Dersom systemet ikke innebærer fortløpende registrering av inn- og utgående post, skal innsynsretten gjelde de opplysninger i systemet som tilsvarer en journal."

Det kan argumenteres for at bibliografiske systemer har "opplysninger ... som tilsvarerer en journal", og at de derfor i sin helhet er gjenstand for innsynsrett uten den begrensning som følger av "en bestemt sak". Personlig er jeg tilbøyelig til å tolke bestemmelsen dit hen, jfr foredragets kommentar til bestemmelsen, som henviser til forarbeidene på dette punkt.[83]

En viktig begrensning ligger også i at dokumentene - også edb-lagret materiale - skal være tilgjengelig *hos* et bestemt forvaltningsorgan. Dette er en svært problematisk bestemmelse i forhold til nettverksløsninger hvor ett organ har tilgang til systemer hos et annet organ. Det er da naturlig å se det slik at alt det materiale som er tilgjengelig "hos" et bestemt organ anses å være "hos" dette organet, selv om materialet finnes i et system opprettet og vedlikeholdt av et annet organ. Det kunne vært ønskelig i forskriftene å regulere dette nærmere, men loven mangler en direkte hjemmel for å løse spørsmålet.

Forskriftenes del II pkt 2 har imidlertid en bestemmelse som er relevant i denne forbindelse:

> "Dersom det begjæres innsyn i et EDB-register som drives av andre enn det organet vedkommende henvender seg til, kan organet henvise vedkommende til å bruke systemet slik det ordinært tilbys i markedet."

Det eksempel som ble diskutert i forarbeidene, er Lovdata, jfr kommentarene til bestemmelsen:

---

83. Forarbeidet foreligger som en rapport fra Institutt for rettsinformatikk - Jon Bing *Offentlighetsloven og edb*, CompLex 6/84, Universitetsforlaget.

"I *del II nr 2* foreslås det en adgang til å avvise begjæringer om innsyn i systemer som drives av andre og som forvaltningsorganet er tilknyttet. Hvis dette systemet er tilgjengelig i markedet, kan det være rimelig at privatpersoner blir henvist til selv å benytte systemet direkte framfor å nyte godt av det offentlige organets abonnement. Det gjelder enten systemet er offentlig eller privat. Man kan f eks tenke seg et rettslig informasjonssystem som Lovdata. Selv om privatpersoner bør kunne få adgang hos andre til opplysninger derfra, er det f eks ikke gitt at advokater og andre skal kunne basere seg på en slik bruk framfor selv å knytte seg til eller ta kontakt med Lovdata direkte. Man foreslår derfor en adgang til å avvise innsynsbegjæringer i slike tilfelle. Dette gjelder uavhengig av om man i det ordinære marked må betale for innsyn eller ikke. På den annen side bør det ikke kunne nektes innsyn i systemer som drives av forvaltningsorganet selv med den begrunnelse at opplysningene også er tilgjengelige på annen måte.

Forskriften antas å ha tilstrekkelig hjemmel i § 3 tredje ledd, idet dette kan ses som et spørsmål om angjeldende dokument kan sies å være 'hos' vedkommende forvaltningsorgan."

Ovenfor er det antydet at det kan reises spørsmål om hvorvidt man faktisk har den nødvendige hjemmel, men i denne forbindelse konstateres bare at man har ment at slik hjemmel finnes.

Bestemmelsen har klarligvis relevans for DOP.

Hvis DOP organiseres på en måte som svarer til Lovdata, dvs at tjenesten leveres av et organ som selv ikke er et forvaltningsorgan, vil man uten videre kunne anta at man kan nekte innsyn under henvisning til at systemet er tilgjengelig i markedet. Dette gjelder i alle fall i forhold til "advokater og andre", mens forarbeidene vel må forstås slik at forvaltningsorganet bør vise imøtekommenhet mot enkeltpersoner som leilighetsvis søker innsyn.

Hvis DOP organiseres innenfor forvaltningen, men på en slik måte at det gjøres tilgjenelig i markedet mot vederlag eller på annen måte, gir også forarbeidene holdepunkter for at krav om innsyn kan avvises - i kommentarene fremheves det nettopp at dette kan gjøres om systemet "er offentlig eller privat". Som hovedregel vil derfor det samme prinsipp kunne legges til grunn.

Imidlertid tar man forbehold i forhold til "systemer som drives av forvaltningsorganet selv". Hvis DOP derfor ble lokalisert til et

forvaltningsorgan, og krav om innsyn ble rettet mot dette organet, er det uklart om man da har hjemmel til å avvise kravet. Kommentarens bemerkning er nok først og fremst rettet mot de tilfeller at et organ driver et system for egen virksomhet. I de tilfeller hvor organet driver systemet som en generell tjeneste på vegne av andre, kan det kanskje argumenteres for at kommentarens forbehold ikke kommer direkte til anvendelse. Etter dette syn vil man altså si at hvis krav om innsyn i en utredning rettes mot et departement som har stått for utarbeidelsen av utredningen, skal departementet gi innsyn - eventuelt gjennom bruk av DOP. Hvis derimot det forvaltningsorgan som driver DOP mottar krav om innsyn, vil det kunne avvise kravet under (1) henvisning til at DOP er tilgjengelig i markedet, eller (2) at kravet skal rettes mot det organ som har utferdiget utredningen.

Det kan også nevnes at forskriftene ikke utnytter hjemmelen i offentlighetsloven § 8, 3.ledd om betaling for innsyn. Hvis man derfor finner at man har plikt til å gi innsyn, må dette gjøres vederlagsfritt selv om organet selv blir belastet, f eks hvis innsyn gis ved bruk av DOP og organet blir belastet for denne bruken.

Man kan konkludere med at offentlighetsloven ikke skaper store problemer i forhold til organiseringen av DOP. Det er flere latente spørsmål knyttet til anvendelse av offentlighetsprinsippet på edb-lagret materiale, men det synes ikke som om disse spørsmålene blir særlig mer utpregete i forhold til en løsning hvor DOP drives av en organisasjon innenfor eller utenfor forvaltningen.

5.6 Åndsverkloven

5.6.1 Rettigheter i kildene

Det materialet som lagres i DOP er litteratur. Litterære verk er et hovedeksempel på åndsverk, og det synes også naturlig innenfor rammen av denne utredningen kort å se på hvorvidt åndsverkloven skaper bestemte rammebetingelser.

Det er utvilsomt at offentlige publikasjoner og utredninger som hovedregel har åndsverkkvalitet etter vanlige kriterier.[84] Imidlertid er det i åndsverkloven § 9 gjort et unntak:[85]

> "Lover, administrative forskrifter,[86] rettsavgjorelser og andre offentlige saksdokumenter er uten vern efter denne lov."

Denne typen dokumenter er altså helt uten vern etter åndsverkloven. Dette betyr at slike dokumenter ikke nyter vern qua åndsverk, og heller ikke vern qua katalog, jfr åndsverkloven § 43. Problemene knytter seg nok her først og fremst til å nærmere bestemme hva som ligger i uttrykket "offentlige saksdokumenter". Sammenhengen i bestemmelsen taler for å begrense den til dokumenter utferdiget av offentlige organer.[87]

Bestemmelsen er for tiden i revisjon i Opphavsrettsutvalget, og utredningen ventes å foreligge forste halvår 1988. Det er intet som tyder på at utvalget vil foreslå en *utvidelse* av definisjonen av "offentlige saksdokumenter". Derimot er det ventet at utvalget vil løse den motstrid det i dag er mellom åndsverk- og offentlighetsloven. Det er alminnelig antatt at åndsverkloven ikke er til hinder for at den enkelte kan utove sin

---

84. Forbeholdet knytter seg til en del publikasjoner som har mer preg av å være sammenstillinger av opplysninger, f eks om offentlige utvalg og råd. Dette vil bli berort nedenfor.

85. Fremstillingen er på dette punkt bl a basert på Morten Holmboes utkast til diskusjon av forholdet mellom offentlighets- og åndsverkloven av mai 1987, og Henrik Bulls utkast til utredning av endring av åndsverkloven § 9 for Opphavsrettslovutvalget 1988. Ingen av disse er publisert.

86. Uttrykket "forskrifter" må antagelig tolkes utvidende i forhold til den noe yngre forvaltningsloven, men det spiller mindre rolle i sammenhengen. Man ser i dette unntaket hvorfor Lovdatas system ikke reiser synderlige problemer i forhold til åndsverkloven.

87. Jfr også Ot prp nr 26 (1959-60), som på s 28 uttaler at uttrykket dekker dokumenter som "nærmest selvsagt" ikke skal være gjenstand for opphavsrett.

innsynsrett etter offentlighetsloven. Men lenger viker heller ikke åndsverkloven, og det må være helt klart at selv om man har rett til å få innsyn i en opphavsrettet beskyttet utredning etter offentlighetsloven, vil man ikke ha rett til å innlemme den samme utredning i et informasjonssystem som DOP uten opphavsmannens samtykke. Dette vil selvsagt gjelde uansett om systemet "drives" av et organ innen forvaltningen eller et mer frittstående organ.

Man kan der gå ut fra at en mange utredninger *ikke* faller i gruppen "offentlige saksdokumenter", f eks vil normalt en utredning av et generelt spørsmål utført på oppdrag av forvaltningen av en privat person eller organisasjon, være beskyttet etter åndsverkloven. Her vil avtalen bestemme hvilken rett det offentlige organ har til å disponere over verket, f eks ved å gjøre det tilgjengelig i et datamaskinbasert informasjonssystem. Hvis avtalen ikke regulerer dette direkte, må man falle tilbake på en tolkning.

På samme måte kan man ikke utelukke at en del arbeider utført av ansatte i forvaltningen ikke har preg av å være "offentlige saksdokumenter". Hvilken rett det offentlige har til å disponere over utredningen, vil da avledes av ansettelsesavtalen, eller - hvor denne er taus - av de ulovfestede reglene om overgang av opphavsrett i ansettelsesforhold.

Både når det gjelder utredninger som *ikke* antas å være saksdokumenter, og hvor rettighetsspørsmålet ikke er regulert direkte i oppdragsavtale eller ansettelsesavtale, vil forvaltningen som hovedregel få den disposisjonsrett som er naturlig utfra oppdragets art og formål. Denne hovedregelen er så vag at den ofte kan etterlate tvil om hvilken disposisjonsrett man faktisk har erhvervet. Jeg går imidlertid utfra at man *ikke* vil anta at man har fått rett til å gjøre verket kommersielt tilgjengelig i et datamaskinbasert informasjonssystem som DOP, dette selv om man skulle komme til at man har fått rett til å offentliggjøre utredningen.

Jeg mangler bakgrunnsopplysninger om hvor ofte man vil finne utredninger som ikke vil kvalifiseres som saksdokumenter, og hvor det derfor er nødvendig å avklare rettighetsspørsmålet. Jeg ville imidlertid tro at dette er et spørsmål som slett ikke er uten aktualitet i forhold til det "grå" materialet, særlig i forhold til enmannsutredninger og i forhold til utredninger utført av tredjemann for det offentlige. Åpenbart må DOPs tekniske redaksjon ha sin oppmerksomhet rettet mot dette forholdet i forbindelse med dokumentasjon av utredninger. Det kan også være et spørsmål som vil komme opp i forhold til forhandlinger med organisasjoner for de ansatte i forvaltningen - i alle fall er dette spørsmål

man har sett er tatt opp av arbeidstagerorganisasjoner i kringkasting, presse oa.

I tillegg til den type arbeider som fullstendig mangler vern etter åndsverkloven, kvalifiserer åndsverkloven § 22 en gruppe arbeider som nyter et *redusert vern*.

> "Forhandlingene i Stortinget, i kommunestyrer, i møter av andre valgte offentlige myndigheter eller i rettssaker og på offentlige møter som holdes for å behandle almene spørsmål, kan enhver gjengi offentlig uten samtykke av opphavsmannen. En opphavsmann har likevel enerett til å utgi samlinger av sine egne innlegg.
>
> Bestemmelsen i forste ledd gjelder tilsvarende for ordskifteprogram i Norsk Rikskringkasting hvor almene spørsmål blir droftet."

Dette er også en bestemmelse av sentral interesse for DOP. Her finner man hjemmel for å dokumentere Stortingets forhandlinger uten å innhente opphavsmennenes (dvs stortingsrepresentantenes) tillatelse. Bestemmelsen må forstås slik at den gjelder alle debatter i Stortinget, også Lagting og Odelsting.

Man kan peke på den i og for seg interessante bestemmelsen om at en opphavsmann har enerett til å utgi "samlinger av sine egne innlegg". Hvis man tenker seg at DOP dokumenterer f eks spørretimen i autentisk tekst, vil jo denne databasen inneholde samtlige innlegg av én bestemt taler. Man kan imidlertid ikke forstå bestemmelsen slik at den er til hinder for at disse dokumenteres i en slik sammenheng, som jo svarer til den sammenheng som skapes av Stortingstidende. Men bestemmelsen vil være til hinder for at DOP produserer samlinger av innlegg av én person på bestilling eller av andre årsaker. Og den representerer en begrensning i den sekundære bruk som abonnenter av DOP kan gjøre av materialet: Man kan altså ikke lage samlinger av en enkelt representants innlegg ved nedlasting fra DOP og etterfølgende offentliggjørelse (ved datamaskin- eller papirbaserte systemer) uten samtykke fra vedkommende.

Konklusjonen synes derfor å være at det er få opphavsrettslige problemer knyttet til etableringen av DOP. De fleste kilder vil enten mangle vern etter åndsverkloven, eller ha et redusert vern som gjor det mulig å dokumentere dem uten samtykke fra den aktuelle forfatter eller taler. Erfaringer fra prosjektperioden synes også å tyde på at departementene selv kan være villige til å regulere rettighetene til

vernede verk gjennom avtaler med forfatterne. Rent generelt vil det være viktig at det offentliges adgang til utnyttelse av vernede verk klarlegges i avtalen om utarbeidelse av utredniger mv, ikke bare med hensyn på DOP, men også annen bruk av materialet.

Imidlertid vil det klebe visse avgrensningsspørsmål til utredningene som gjør det nødvendig for både utgiver og tekniske redaksjon å ha rettighetsspørsmålene for øyet ved utvelgelse av kilder for dokumentasjon.

5.6.2 *Rettigheter i* DOPs *baser*

Rettighetene som DOP har til sine baser vil være et viktig element for å vurdere hvilke muligheter man i prinsippet har til å sette betingelser for utnyttelsen av basene og materialet i dem. Innledningsvis kan det være riktig å påpeke at det ikke er det *eneste* grunnlaget. DOP vil inngå en abonnementsavtale med sine brukere, og i utgangspunktet kan man på fritt grunnlag fastsette vilkår for brukeres adgang til basene, f eks regulere brukerens rett til nedlasting og gjenbruk. Det vil likevel være den prinsipielle forskjell at hvis en bruker foretar seg noe i strid med avtalens bestemmelser, utløser dette vanlige misligholdsbeføyelser. Hvis dette imidlertid krenker DOPs rettigheter etter åndsverkloven, kan man også påberope seg de beføyelser som åndsverkloven stiller til disposisjon. Slike krenkelser kan også påtales overfor tredjemann, ikke bare overfor avtaleparten.

Det kan også være grunn til å peke på at det maskinlesbare materialet som DOP disponerer representerer et gode av betydelig økonomisk verdi. Selv om andre i prinsippet står fritt til selv å registrere offentlige dokumenter, f eks på grunnlag av publikasjoner, vil DOP kunne tilby dette i maskinlesbar form til lavere pris, og i forbindelse *med* avtale stille betingelser. Man skal derfor ikke overdrive den fordel som opphavs- eller katalogrettigheter gir.[88]

---

88. Lovdata mangler, som nevnt foran, rettigheter i størstedelen av det materiale deres baser inneholder, men kan likevel utnytte konkurransefordelen som ligger i at de kan levere dette i maskinlesbar form etter avtale. Såvidt man kjenner til, har dette gitt Lovdata tilstrekkelig forhandlingsplattform overfor andre interessenter.

Selv om DOP mangler rettigheter til kildene, vil det være en del materiale som *ikke* har preg av å være kilder. Dette gjelder kanskje særlig det bibliografiske materialet. Bibliografier utarbeides ved en betydelig innsats, og resultatet er en sammenstilling av opplysninger om publikasjoner mv. Dette representerer åpenbart en sammenstilling av "et større antall opplysninger". Det synes også klart at selv om opplysningene refererer seg til kilder som selv er uten vern, er sammenstillingen en katalog i åndsverklovens forstand, jfr åndsverkloven § 43.

Denne sammenstillingen er gjerne gjort utenfor DOP. For å ta Publikasjonslisten som et eksempel: Denne utarbeides i Dokumentasjonstjenesten innenfor Forvaltningstjenestene. Man må anta at det knytter seg katalogrett til Publikasjonslisten, slik at man kan motsette seg at andre "eftergjør" denne uten samtykke av rettighetshaver.

Det er noe mer problematisk å avgjøre hvem som er rettighetshaver. Opphavsrett oppstår alltid på hånden til den fysiske person som skaper verket. For kataloger antar man imidlertid at retten originært kan oppstå hos en juridisk person. I eksempelet med Publikasjonslisten synes det nærliggende å anta at det ikke er den enkelte medarbeider som får katalogrett, men den juridiske person som har organisert virksomheten. Hvorvidt man skal anta at denne juridiske person er Dokumentasjonstjenesten, Forvaltningstjenestene, Forbruker- og administrasjonsdepartementet eller staten som sådan, vil det ikke bli gått nærmere inn på i denne sammenheng.

Eksempelet med Publikasjonslisten synes tålelig klart. Noe mindre klart kan det være om man skal resonnere på samme måte f eks i forhold til Stortingsmeldinger om offentlige utvalg og lignende eksempler. Det synes som om utgangspunktet vil være at *hvis* det ikke dreier seg om et saksdokument, vil de generelle regler i åndsverkloven gjelde, og arbeidet vil da anses som å være en vernet katalog hvor rettighetene disponeres av det offentlige.

Selv når kildene dokumenteres i autentisk form vil det til hvert dokument knyttes bibliografiske opplysninger. Denne overbygningen av bibliografiske opplysninger - som ofte vil utarbeides av DOPs tekniske redaksjon - må man også anta at utgjør en katalog som nyter vern. Dette kan ses på under synsvinkelen "merverdi" - den merverdi i form av bibliografiske opplysninger, henvisninger, klassifisering mm som tilføres kildene i systemet, vil kunne anses som en samling av opplysninger som nyter vern qua katalog. Rettighetene vil disponeres av DOPs utgiver, eventuelt etter avtale med rettighetshaveren.

Man kan også reise spørsmål om hvorvidt basene som sådanne nyter vern. Selv om elementene i basen er uten vern, kan basen som sådan være åndsverk eller katalog.

For at basen skal anses som åndsverk, må *utvelgelsen* av elementer ha preg av en original, skapende innsats. Et eksempel på en slik situasjon antar man gjerne foreligger når en redaktør utarbeider en antologi, og hvor utvalget preges av redaktørens individuelle valg. For de fleste baser vil utvelgelsen skje etter faste kriterier - man får f eks håpe at ved dokumentasjon av NOUer utøver ikke den tekniske redaksjonen noen individuell, skapende innsats - men dokumenterer tvert imot alle de NOUer som blir publisert. Det synes derfor først og fremst som om dette er en mulighet som er aktuell i forbindelse med utvelgelse av "grå" utredninger. Man bør i utgangspunktet være tilbakeholden med å anta at DOPs baser representerer åndsverk.

For at basene skal anses som kataloger, må de "sammenstille et større antall opplysninger", jfr åndsverkloven § 43. Når man dokumenterer publikasjonsserier, skjer det knapt noen slik sammenstilling i DOPs tekniske redaksjon - man måtte da i tilfelle reise spørsmålet om redaksjonen for de enkelte publikasjonsserier foretar en slik sammenstilling. Men som regel skjer det ikke noen aktiv innhenting av opplysninger, man begrenser sin virksomhet til å publisere det materialet som faller innenfor rammene for virksomheten, og det synes ikke som om det er naturlig å anse dette som en sammenstilling av opplysninger i den betydning åndsverkloven § 43 bruker uttrykket.

I de situasjoner hvor den tekniske redaksjonen (eller andre som den tekniske redaksjonen har avtale med) aktivt går ut for å identifisere utredninger og kilder for dokumentasjon, synes det mer naturlig å betegne dette som en sammenstilling av opplysninger. I disse tilfellene vil det derfor kunne argumenteres for at databsene som sådanne er kataloger, og nyter et vern mot ettergjøring.

Man må derfor anta at enkelte av de baser DOP tilbyr vil ha *katalog*vern, dels fordi basene i seg selv er en sammenstilling av opplysninger, dels fordi de inneholder bibliografiske eller andre kataloger som, sett isolert, er en sammenstilling av opplysninger. Katalogregelen i åndsverkloven § 43 vil derfor ikke være et uvesentlig element for etablering av en vernet posisjon for DOP.

6. DOP: En funksjonell tilnærming

6.1 Innledning: Funksjoner knyttet til DOP

I den foregående diskusjon er det flere steder antydet at den organisasjon som driver DOP skal ivareta ulike funksjoner. Bakgrunnen for denne utredningen er også den mulighet at disse funksjonene fordeles på ulike organisasjoner. I dette hovedavsnittet vil de ulike funksjonene diskuteres, og det vil gjøres et forsøk på å utvikle kriterier i tilknytning til de enkelte funksjonene som kan tjene til å bestemme hvordan den organisasjon bør være som tilfredsstillende kan ivareta funksjonene.

Det er i og for seg ingen triviell oppgave å foreta en funksjonell oppsplitting. Man er ikke kjent med en generell teori som kan anvendes for å analysere denne typen systemer, og har derfor falt tilbake på en generalisering av rettslige kommunikasjonsprosesser.[89] Denne er imidlertid bare et utgangspunkt, og vil bli tilpasset formålet.

Hvis man ser på DOP som del av en kommunikasjonsprosess hvor materiale formidles på foresporsel til brukere, kan man svært skjematisk gjøre en inndeling i ulike elementer:

---

89. Jfr Jon Bing *Rettslige kommunikasjonsprosesser;* Universitetsforlaget, Oslo 1984, særlig del I-II.

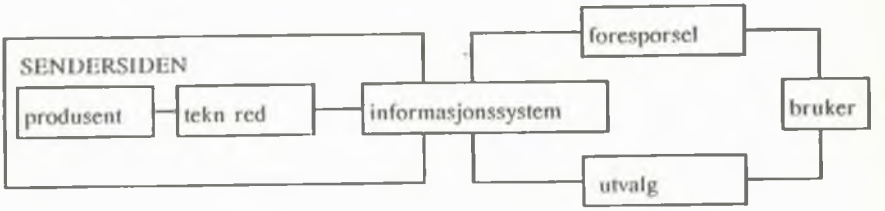

I denne enkle skissen, ser man at sendersiden består av to hovedelementer - produsent og teknisk redaksjon. Med "produsent" siktes det til de organer som faktisk utformer de kilder som skal dokumenteres i systemet - f eks Stortinget, et utvalg mv. Disse genererer et sett med upubliserte kilder, hvorfra det gjøres et utvalg av den tekniske redaksjon eller retningslinjer trukket opp av utgiver. Til materialet er det knyttet flere parallelle informasjonssystemer - f eks kan Publikasjonslisten beskrives i henhold til elementene ovenfor. Hvis man konsentererer seg om DOP, vil man se at den tekniske redaksjonen delvis vil ta utgangspunkt i resultatet av andre redaksjoners arbeid - dvs publikasjoner - dels gjøre en selvstendig innsats for å identifisere kilder og vurdere dem for publikasjon (typisk for "grått materiale"). I noen grad vil derfor den tekniske redaksjonens innsats være sekundær i forhold til andre redaksjoner - DOPs tekniske redaksjon nyter godt av det arbeid som allerede er foretatt, noe som gjør utvelgelsen enklere, men som ikke fører til prinsipielle endringer i skissen.

Når utvelgelse er foretatt, vil det skje en tilretteleggelse av DOP - en tilretteleggelse som også kan utnytte arbeid gjort av andre primærredaksjoner: Man utnytter f eks de samme bibliografiske opplysningene, de samme emneordene mv. Resultatet av dette arbeidet samordnes i et informasjonssystem, som blir broen over til brukersiden.

Brukersiden er i skissen svært forenklet. Man har ikke gjort forsøk på å åpne den svarte boksen som er merket "bruker", og hvor man kunne ha tegnet en modell for bruk av systemet. Noe forsøk på å generalisere de beslutningsprosesser[90] hvor en typisk DOP-bruker

---

90. "Beslutning" brukes da i svært vid forstand, f eks omfatter det også det arbeid en journalist gjør i forbindelse med utforming av en artikkel.

trenger DOPs materiale, vil ikke bli gjort. Men man kan påpeke at resultatet av en slik beslutning kan bli en utredning eller et annet dokument som i sin tur igjen blir innlemmet som dokumenter i DOPs baser. Koblingen mellom bruker og produsent er et vesentlig karakteristika ved DOP - forovrig i likhet med rettslige informasjonssystemer.

Det kan være hensiktsmessig å supplere bildet ovenfor med en like enkel skisse som antyder brukerens perspektiv.

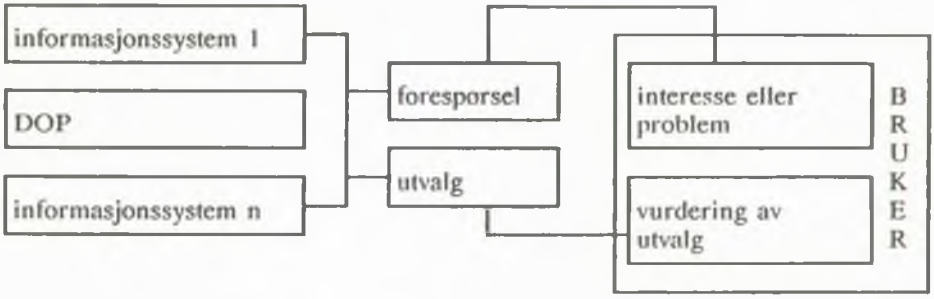

Denne lille skissen viser hovedsakelig to ting. For det første det forhold at DOP - sett fra brukerens side - vil være ett av flere potensielle informasjonssystemer. Som diskutert ovenfor, vil valget av det ene fremfor det andre bero på flere forhold, særlig tilgjengelighet og dekningsgrad. For det andre det forhold at det kan være to nokså forskjellige situasjoner som motiverer brukeren til å anvende et informasjonssystem. For det første den situasjon at brukeren har et "problem", dvs en aktualisert situasjon hvor brukeren skal trefte en "beslutning", lose en oppgave. For dette formål er DOP velegnet, ettersom det forutsettes at det informasjonssystem som DOP leveres gjennom, gir muligheter for fleksible foresporsler, effektiv søking og rask respons. Men man har også den situasjon som er karakterisert ved at brukeren har en "interesse", dvs at brukeren er seg bevisst en form for spesialisering med sikte på fremtidige problemsituasjoner, noe som skaper behov for å holde seg à jour innen området. Her vil brukeren trenge et system som minner brukeren på at det er skjedd endringer. De tradisjonelle publikasjonssystemer er her vel egnet for å oppfylle dette behovet - nye proposisjoner, meldinger mv kommer gjennom abonnement til brukeren, som kan bla dem gjennom og feste seg ved en relevant utvikling.

Disse to typene med bruk av informasjonssystemer har et viktig samvirke: Det er sannsynlig at det nettopp er den velinformerte bruker - brukeren med gode bakgrunnskunnskaper innen sitt interesseområde - som også vil være den bruker som kan anvende informasjonssystemer for problemløsning mest vellykket. I denne sammenheng kan det også være på sin plass å minne om at man ikke vet hva slags bruk av offentlige publikasjoner som i dag er den viktigste: Den passive bruk for vedlikehold av bakgrunnskunnskap, eller den aktive bruk for problemløsning. Mye tyder vel på at det er den passive bruk som dominerer.

Det er imidlertid hevdet at mange brukergrupper opplever det som svært problematisk å finne frem informasjon ved hjelp av de trykte registrene.[91] Dette har sammenheng med flere forhold, blant annet vet man at kunnskapen om den formelle beslutningsprosess i Storting og sentralforvaltning i mange tilfeller ikke er god nok til at brukerne kan nyttiggjøre seg den informasjon vedkommende får. Videre er tilgjengeligheten i vid forstand et viktig moment. Forhold som at man ofte må bla gjennom flere hefter av registrene, at de er vanskelige å finne frem i, og at man ofte må oppsøke arkiv eller bibliotek for å finne publikasjoneene, gjør at brukere oppfattewr tilgjengeligheten som lav. Kildefunksjonen er ofte ikke tilfredstillende ivaretatt, og det hender nok at brukeren står tilbake med en henvisning, uten å ha fått tak i det dokument som vedkommende var interessert i.

DOP vil altså betjene brukere med et aktualisert problem. For å nå dette formål, vil det etableres en database som gjores tilgjengelig ved et informasjonssystem. Flere egenskaper ved systemets kvalitet vil knytte seg til den funksjonelle effektiviteten av dette informasjonssystemet - hvordan søkefunksjon, relevansvurdering og kildefunksjon loses. I denne sammenheng vil imidlertid dette *ikke* bli diskutert. I stedet vil man konsentere seg om det arbeid som foregår i forbindelse med etablering av databasen, og hvordan denne skal stilles til disposisjon for brukerne.

Disse oppgavene er foran bare nokså løselig diskutert. Den tekniske redaksjonens oppgaver er karakterisert som "utvelgelse" og "tilretteleggelse" (eller "dokumentutforming"). Innen DOP er det utarbeidet en mer spesifisert oversikt over funksjoner,[92] som det kan være hensiktsmessig å gjengi innledningsvis. Enkelte kommentarer til

---

91. Sml opplysninger fra Akademika i brev av 10.2.1988, sitert foran.

92. Vedlegg 3a til ikke spesifisert notat.

denne oversikten vil innarbeides i de følgende avsnitt. Men i utgangspunktet kan det pekes på enkelte momenter som synes å være en svakhet.

For det første mangler det en beskrivelse eller gjennomgang av det sarbeidet som ligger forut for innlemmelse av dokumenter i databasen, det som i utredningen er omtalt som identifikasjon og utvelgelse av kilder. For det andre mangler en beskrivelse av kildefunksjonen (jfr pkt 10), noe som det ellers i utredningen er lagt stor vekt på.

Funksjonsoppdelingen er nok noe preget av at man er opptatt av praktiske og tekniske løsninger. Behovet for etablering av rutiner, standardisering mv er viktig, men vekteleggingen mellom tekniske beskrivelser på den ene side og vurderinger av mer organisatorisk pregede problemstillinger på den annen side, kan nok synes noe skjev i denne prosjektbeskrivelsen.

"1. Innsamling av materiale som skal legges inn i basen
- Opprette kanaler, rutiner, organisere mv. datafangsten for materiale det ikke finnes rutiner for.
- Oppfølging av rutiner administrativt og teknisk
- Motta materiale fra produsenter og leverandører

2. Kvalitetskontroll av det mottatte materialet

- Hovedansvaret for kvalitetskontroll ligger hos informasjonsprodusenten.
- Sørge for at materialet som legges inn i basene er identisk med det vi har mottatt.
- Lægge opp rutiner for kvalitetskontroll av materiale DOP henter fra produsenter i papirform (problemstilling på kort sikt).

3. Redigering
- Analysere informasjonens struktur og innhold slik at den kan legges inn i databasen.
- Redigere innsamlet materiale slik at det kan innlemmes i DOP-baser på en hensiktsmessig måte (programutvikling - automatisering).

4. Standardisering av utseende
- Utarbeide standarder for alt det materiale som skal inn i DOP. Standardene må omfatte: Maskintype (konvertibelt med ND),

hvilken informasjon, hvordan presenteres, ev. krav til koding, tekniske krav.
- Arbeide for å få gjennomslag for standarden på hvert enkelt område/overfor hver enkelt institutsjon for seg. Hvis man får til dette vil arbeidet i pkt. 3 reduseres betraktelig.

5. Ajourforing av informasjon i databasene
- Legge opp rutiner overfor produsentene og leverandorer med sikte på å fange opp endringer så raskt som mulig. Krav til tidsaspekt for de ulike typene informasjon må utarbeides.
- Legge opp et system for å foreta ajourforing av teksten/databasene. Hyppighet/omfang/kompleksitet henger sammen med materialets karakter, og vil variere ganske mye.

Praktisk gjennomforing av disse funksjonene se pkt. 7.

6. Retningslinjer for vedlikehold av databasene.
- Retningslinjer for vedlikehold av tekstmassen; skal noe ligge i basen en kort periode; hva skal ev. skje med teksten etterpå. Skal det kumuleres opp årganger, som så smeltes sammen til nye baser mv. Dette er også et sporsmål om den videre utvikling av DOP ut over det som er diskutert i dag.

7. Drift og oppdatering
- Vedlikehold av databasene, feilretting (i data eller basedefinisjon eller programmer)
- Rutiner for å oppdatere den enkelte database avhengig av retningslinjene og kravene under pkt. 5 for den enkelte type av materialet.
- Rutiner for å oppdatere andre steder enn der DOP-redaksjonen holder til (f.eks. SDS). Det må avklares hvor langt DOP sitt ansvar strekker seg i forhold til drift av databasene.
- Hvem skal stå ansvarlig for kvalitetskontroll av data hos distributor.
- Hvem skal stå ansvarlig for ajourforingen av baser som ligger hos en distributor.

- Oppgaven vil for DOP minimum innebære å utarbeide og folge opp rutiner for levering av data til en/flere andre institusjoner.

8. Avtale om spredning av basene
- Inngå og følge opp avtaler med etablerte distributorer/ev. avtale med nettverksorganisasjoner om spredning av basene til brukere.

9. Formidling av informasjon om databasene
- Inngå avtaler om hvor brukerstøtte/ opplæring/kurs/håndbøker skal utarbeides, mv.
- Eventuelt selv stå for slik brukerstøtte og opplæring, kurs mv.
- Innebærer formidling av informasjon om basene til brukere. Man kan velge sentral eller desentral modell.
- Opprettelse/oppfølging av informasjonsformidlere (lokalt) som skal fungere som i forrige avsnitt (Det vil her være et spørsmål om mye = mange eller lite = få).

10. Andre tjenester som kan foretas mot betaling
- Levere materiale i trykt form (grått særlig).
- Utgi lister eller trykte publikasjoner.
- Publishing on demand.
- Søketjeneste."

Notatet foretar selv en antydet oppdeling i "redaktør" og "driftsorganisasjon", og videre antydes at redaktørens funksjoner kan inndeles i "administrative" og "egne" oppgaver. I forhold til "driftsorganisasjon" antydes det at denne bør forenes med rolle som "distributor", og behovet for å avklare ansvarsforhold mellom redaksjon og "driftsorganisasjon" understrekes.

I det følgende vil funksjonene innen redaksjon og "driftsorganisasjon" diskuteres hver for seg. I stedet for "driftsorganisasjon" velges uttrykket "vert", et uttrykk som nok brukes noe upresist i forbindelse med datamaskinbaserte informasjonstjenester, men likevel synes å være noe mer treffende som samlebetegnelse enn "driftsorganisasjon". Etter disse to punktene, diskuteres forholdet mellom redaksjon og vert, hvor man bl a nettopp vil ta opp de ansvarsforhold som fremheves i notatet sitert ovenfor. Under dette punktet vil også det som er kalt "administrative funksjoner" i redaksjonen behandles.

6.2 Utgiver - teknisk redaksjon: ansvar, terminologi

I utredningen vil man ha lagt merke til at "redaksjon" fra tid til annet er kvalifisert som "teknisk" redaksjon. I diskusjonen omkring DOP, og i rapportene fra arbeidet, er det gjerne snakket generelt om en redaksjonsfunksjon. For denne utredningens formål er imidlertid denne terminologien noe vag.

Den vanlige forståelse av "redaktør" er "den som treffer avgjørelse om skriftets innhold eller om en del av dette".[93] Åpenbart er det *ikke* "redaktør" i denne betydningen av ordet man ofte snakker om i forbindelse med DOP. DOPs redaksjon antas å ha ansvaret for identifisering av kilder og tilretteleggelse for dokumentasjon, *ikke* primært for de prioriteringer eller prinsipper som skal gjelde for utvelgelsen.[94]

Jeg antar at den antydede uklarheten har rot i to forhold.

For det første vil det som i denne utredningen er kalt "teknisk redaksjon" måtte gjøre en betydelig og kvalifisert innsats ved identifisering av kilder, utforming og tilretteleggelse av dokumenter for DOP. Denne innsatsen fremstår som sentral for å sikre systemets kvalitet og funksjonelle effektivitet, og det kan være nærliggende å beskrive den som en "redigering" i betydningen "tilpasning". Denne innsatsen vil være løpende, og det er de som har ansvaret for den daglige drift som vil ha kontakt mot informasjonsleverandører, og som forespørsler om systemet i stor utstrekning vil bli rettet mot.

For det andre er DOP i stor utstrekning et sekundært publikasjonssystem som bygger på innsats fra en primærredaksjon, f eks dokumenteres NOUer og Stortingspublikasjoner, hvor det finnes primærprosedyrer for utvelgelse av de utredninger som skal publiseres i denne skriftserien. Tilsvarende primære redaksjonsfunksjoner finnes for andre utgivelesordninger for offentliger publikasjoner. Etter at det i

---

93. Definisjonen er hentet fra strl § 436, som peker ut hvem som er straffe- og sivilrettslig ansvarlig som redaktør for trykt skrift. Den antas derfor å svare til det innhold man vanligvis i norsk presse legger i uttrykket "redaktør".

94. Jfr strl § 254 som begrenser ansvaret for "den som har deltatt ved teknisk framstilling eller distribusjon".

forhold til DOP er truffet beslutning om at en slik serie skal dokumenteres, skjer det ikke noen selvstendig utvelgelse e lign ved DOPs tekniske redaksjon, men bare en tilretteleggelse.

Imidlertid finnes det også eksempler på at det i tilknytning til DOP gjøres en primær utvelgelse - dette gjelder f eks for "grå utredninger". Her vil det være nødvendig å identifisere ansvaret for slike primære beslutninger.

Ettersom DOP er et datamaskinbasert informasjonssystem, vil straffelovens regler om trykt skrift ikke direkte komme til anvendelse. Man er imidlertid kjent med at Straffelovkommisjonen for tiden reviderer legaldefinisjonen av "trykt skrift" i den alminnelige straffelov med sikte på at også datamaskinbaserte systemer skal omfattes av ansvarsreglene. Også av denne mer formelle årsak er det derfor nødvendig å organisere DOP slik at det formelle redaksjonsansvar forankres i et hensiktsmessig organ.

Man er tilbøyelig til å anse at dette må knyttes til et hensiktsmessig samarbeidsorgan med den nødvendige tilknytning til sentralforvaltning og Storting. DOP må gis en slik organisering at det dannes et egnet organ hvor ansvaret for utvelgelsesprinsipper og prioriteringer kan forankres, og hvor samarbeidssporsmål kan løses.

I en tidligere versjon av denne rapporten er dette organet kalt "formell redaksjon". Enkelte har reagert på terminologien, og hevdet at sondring mellom en "formell" og "teknisk" redaksjon er mer egent til å forvirre enn forklare. Noen festnet terminologi finnes det knapt heller på dette området. Et alternativ som har vært forslått, er *utgiver*, og dette er valgt i den endelige versjonen av rapporten. Denne ordbruken har den fordel at man med "utgiver" assosierer noen som har overordnet og økonomisk ansvar, men som ikke deltar i den daglige drift av virksomheten. Det har den ulempe at de publikasjoner som dokumenteres av DOP, vil ha sine separate utgivere. Men dette gir knapt opphav til misforståelser. Med DOPs utgiver tenker man seg derfor et formelt etablert organ med et overordnet ansvar for virksomheten av en art som vil nærmere bli beskrevet nedenfor.

Ansvaret vil bl a omfatte (1) beslutning om hvilke publikasjonsordninger (som hver har en primær redaksjon og utgiver knyttet til seg) som skal dokumenteres innen DOP, og (2) etter hvilke retningslinjer og i hvilket omfang annet materiale skal utvelges og dokumenteres. Den tekniske redaksjonen skal da på bakgrunn av disse oppdragene gjennomføre det praktiske arbeidet. Endelig vil den formelle redaksjon (3) måtte ta stilling til prinsippene for dokumentasjon av ulike publikasjonstyper - i hvilken utstrekning man skal utforme dokumentene

som bibliografiske opplysninger, supplere dem med autentisk tekst, dokumentere retrospektivt osv. Ansvarsfordelingen mellom utgiver og teknisk redaksjon kan sammenlignes med fordelingen mellom styre og administrasjon - selv om prinsippbeslutninger treffes av utgiver, som har ansvaret for virksomhetens økonomi, vil den tekniske redaksjon måtte forberede de saker som det skal treffes beslutning om, og selvsagt ha det løpende ansvaret for virksomheten. Den faglige kompetanse vil man først og fremst finne i den tekniske redaksjon.

Med en slik funksjonsfordeleing er det naturlig at også det økonomiske ansvaret for DOP forankres hos utgiver, som gjennom sine beslutninger vil bestemme de kostnader som påløper.

På denne bakgrunn er det naturlig å se en oppsplitting i utgiver og teknisk redaksjon:

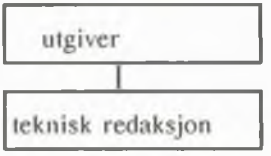

Det synes nærliggende å bruke utgiver som utgangspunkt for å forankre DOP i det politiske system. Man vil derfor vende tilbake til dette nedenfor under avsnittet om ansvar og styring.

6.3 Den tekniske redaksjonens funksjoner

Den tekniske redaksjonen har en rekke funksjoner. Ovenfor er gjengitt DOPs egen spesifikasjon av funksjonsoppdeling. I dette avsnittet vil en noe enklere oppdeling bli gjennomført, basert på tre hovedfunksjoner: Identifikasjon og tilrettelegging av dokumenter, kontroll av datakvalitet og publisering mv.

6.3.1 Identifikasjon og tilrettelegging av dokumenter

Det synes å være en sentral erfaring fra praktisk arbeid med datamaskinbaserte informasjonssystemer at identifikasjon og tilrettelegging av dokumenter er et essensielt element. Selv i systemer hvor identifikasjon av dokumenter i seg selv er triviell - som f eks Aftenpostens ATEKST system, basert på det redaksjonelle materialet i institusjonens egen avis - representerer identifikasjon av det materialet som skal dokumenteres, og tilretteleggelse av dette ved tilføring av systematiske koder, korrekturlesning mv, et betydelig arbeid.

I forhold til DOP er identifikasjon av dokumenter også for en stor del trivielt, nemlig i den utstrekning utvelgelsesprosedyrer er knyttet til innholdet av bestemte publikasjoner som utarbeides av andre primærredaksjoner. I så måte blir DOP en "elektronisk" kopi av slike publikasjoner, og selve det teknisk-redaksjonelle arbeidet blir knyttet til å tilføre den dokumentariske overbygning (bibliografiske opplysninger, systematiske koder mv) som kommer i tillegg, sammen med en kontroll av datakvalitet (jfr nedenfor).

For det "grå" materialet, dvs materiale som ikke publiseres gjennom et bestemt informasjonssystem, får imidlertid den tekniske redaksjonen et langt vanskeligere arbeid med å identifisere kildene etter de retningslinjer som er vedtatt av utgiver. Dette forutsetter at man søker å etablere rutiner for oversendelse av slikt materiale. Vi har imidlertid mange nok eksempler på at slike rutiner ikke fungerer av seg selv. Et nærliggende eksempel i vår sammenheng er Kronprinsregentens resolusjon av 8.6.1956 som pålegger forvaltningsinstitusjoner å gjøre rundskriv mv tilgjengelig for Universitetsbiblioteket i Oslo i forbindelse med bibliografien for offentlige publikasjoner. Det er på det rene at denne ikke fungerer automatisk, de ansvarlige for bibliografien har måttet utvise betydelig egenaktivitet for å finne frem til relevant materiale. Tilsvarende erfaringer har man fra Lovdata, og det selv i forhold til forskrifter, hvor det er lovfestede publikasjonsrutiner.

Det kan derfor ikke være noen tvil om at det i praksis vil kreve en ikke ubetydelig innsats fra den tekniske redaksjonens side å organisere denne datafangsten. Erfaringer fra tilsvarende systemer synes å innebære at man må etablere kontaktpersoner i de enkelte offentlige institusjonene man interesserer seg for, og vedlikeholde samarbeid med disse personene. Den tekniske redaksjonen må også opparbeide egen faglig

kompetanse om saksgang mv i offentlige organer, som man kan utnytte i innsatsen for å identifisere interessante kilder. Personlig er jeg av den oppfatning at de ressurser som må brukes på denne aktiviteten, er betydelige.

Arbeidet med identifikasjon av dokumenter rettes hovedsakelig mot den offentlige forvaltning. Den tekniske redaksjon må derfor pleie en kontakt med forvaltningen. I løpet av arbeidet med utredningen er det av flere blitt understreket den betydning det vil ha at forvaltningen ikke oppfatter den tekniske redaksjon som "utenforstående", men som en del av forvaltningens naturlige omgivelser. Dette kan eventuelt utlegges som en føring i retning av at den tekniske redaksjon blir organisert av forvaltningen selv. Jeg er personlig i tvil om dette er en overbevisende argumentasjon:[95] Den tekniske redaksjon vil ha ansvaret for en oppgave som er ny i forhold til dagens situasjon, og uansett om den tekniske redaksjon springer ut av sentralforvaltningen eller et annet miljø vil det være avstand mellom redaksjonen og de enkelte miljøer hvor man skal identifisere dokumenter mv. Personlig tror jeg derfor at den tekniske redaksjon under enhver omstendighet må skape sin egen plattform og troverdighet bygget på egen faglig kompetanse. Man bør også legge vekt på at DOP også skal dokumentere materiale som *ikke* kommer fra sentralforvaltningen, i første rekke Stortingets publikasjoner, noe som er trukket frem som et argument *mot* en lokalisering av den tekniske redaksjon innen sentralforvaltningen. I samme retning trekker hensynet til objektivitet og uavhengighet, som enkelte har hevdet har betydning for systemets troverdighet særlig overfor den private sektor, og som bl a i sin tid var et viktig argument for organisering av Lovdata utenfor sentralforvaltningen.

Selv om en formell avklaring av plikt til å avgi utredninger mv er ønskelig, må det likevel understrekes at hvorvidt systemet vil fungere i praksis vil bero på hvorvidt det faktisk kan etablere tilfredstillende samarbeid med de organisasjoner som utarbeider utredninger mv innen

---

95. Det er fristende i denne forbindelse å minne om at arbeidet med å konsolidere gjeldende forskrifter, et prosjekt som ble påbegynt ved Statsministerens kontor, er blitt løst av Lovdata, som i denne sammenheng ble bragt inn som en "utenforstående" organisasjon. Dette forutsatte samarbeid med departementet og andre offentlige myndigheter, og det kan vel hevdes at det i denne forbindelse fremsto som en fordel at arbeidet ble utført av en organisasjon som ikke selv var del av statsforvaltningen.

dokumentasjonsområdet, noe som igjen vil være avhengig av den tekniske redaksjons dyktighet og faglige kompetanse i forhold til identifikasjon og tilretteleggelse av dokumenter.

Jeg antar også at man på dette grunnlag må utlede det **kriterium** for organiseringen av DOP at det vil være ønskelig å knytte den tekniske redaksjonen til en organisasjon som allerede driver en slik virksomhet. Det vil ikke være synderlig praktisk i Norge å bygge opp denne faglige kompetansen parallelt i flere organer, og det vil dessuten representere en belastning på de organisasjoner man er i kontakt med, om disse skal forholde seg til flere organer.

I dag synes det som i alle fall tre organisasjoner i større eller mindre grad driver slik arbeid: Dokumentasjonstjenesten ved Forvaltningstjenestene, som søker å akkvisere utredninger av betydning for sentraladministrasjonen; Universitetsbiblioteket i Oslo i forbindelse med bibliografien over norske offentlige publikasjoner;[96] og Lovdata, som identifiserer forskrifter mv i forbindelse med rettslige informasjonstjenester.

Betydningen av dette momentet vil i stor utstrekning bero på i hvilken grad man antar at DOP vil dokumentere utredninger som ikke er del av publikasjonsserier, dvs hvor DOPs tekniske redaksjon selv må stå for den primære utvelgelsen i henhold til de retningslinjer utgiver har vedtatt. Dette er langt på vei et strategisk valg. Igjen vil det vel føre for langt å diskutere dette i full dybde. Men det kan påpekes at hvor DOP bare dokumenterer materiale som inngår i eksisterende publikasjonsserier, vil DOP bli et *alternativt* informasjonssystem. Brukerne vil da vurdere DOP mot de eksisterende, papirbaserte informasjonssystemene og bare bruke DOP hvis dette er lettere tilgjengelig, har større dekningsgrad eller løser kildefunksjonen bedre enn eksisterende systemer. Personlig vil jeg anta at dette vil gjøre DOP til en *supplerende* tjeneste, og at brukere primært vil anvende de etablerte, papirbaserte systemene. Dette vil kunne være et argument for å gi prioritet til en supplering av DOP med materiale som *ikke* inngår i eksisterende publikasjonssystemer - ikke til fortrengsel for, men i tillegg til en dokumentasjon av materiale i publikasjonsserienе. Slik får DOP en høyere dekningsgrad enn konkurrerende systemer, og får selvstendige argumenter for brukerens anvendelse av tjenesten.

---

96. Det er imidlertid opplyst at dette arbeidet ikke lenger kan gis høy prioritet.

Hvis dette er riktig, vil den aktivitet som DOPS tekniske redaksjon utviser for utvelgelse av utredninger mv for dokumentasjon over tid fremstå som helt essensiell, og berettiger at det legges betydelig vekt på en organisering av DOP som legger forholdene til rette for at redaksjonen får eller kan utvikle faglig kompetanse på dette området.

I *tilretteleggelse* ligger også det mer trivielle at den tekniske redaksjon skal kunne overføre mottatt materiale til et format som er akseptabelt for det system DOP baserer seg på. Det kan være grunn til å understreke at selv om dette fremstår som et trivielt moment, har man massiv erfaring for at deti praksis er problematisk. Det bør kanskje særlig fremheves at problemene ikke er løst ved å få materialet i maskinlesbar form. Et slikt materiale må for det første kunne leses inn i systemet, noe som ofte forutsetter konvertering av tegn og formater. For det andre må det struktureres slik at dokumentets struktur svarer til den struktur som den aktuelle dokumenttypen har i DOPS system. Dette forutsetter en tolkning av materialet som ikke nødvendigvis er triviell. [97]

Det bør derfor understrekes at tilretteleggelsen alltid representerer en kvalifisert innsats som må bygge på faglig kompetanse - det er ikke snakk om en "kopiering" fra en maskinlesbar form til en annen.

6.3.2 Kvalitetskontroll

I den utstrekning DOP dokumenterer materiale fra publikasjoner, kan man gå ut fra at det til de primære publikasjonene er knyttet betryggende kontrollprosedyrer, f eks for korrekturlesning, kontroll av henvisninger mv. I forhold til DOP vil derfor den tekniske redaksjonens oppgave først og fremst være en kontroll med at dokumentene i basene svarer til den trykte versjonen for så vidt som hele eller deler av den trykte versjonen gjøres til del av dokumentet.

Selv denne prinsipielt enkle prosessen kan være krevende nok. Hvis man mottar tekst i maskinlesbar form, skal denne gjøres til gjenstand for bearbeidelse for å tilfredsstille systemets formater. Statens

---

97. I et innlegg til *Dagens næringsliv* har professor Knut S Selmer forutsatt at man må kunne kreve at de som avgir materiale til DOP "organiserer sin informasjonsbehandling på en slik måte at det passer med systemet" - et krav som da må stilles av den utgiver, snarere enn av den tekniske redaksjon.

trykningskontor har opplyst at man arbeider med trykkeriene for å få dem til å gjøre alle endringer i teksten i trykningsgrunnlaget, slik at ikke korrekturfeil rettes ved å skjære linjer inn i en produsert film. Men selv om dette er rutinen, må åpenbart den tekniske redaksjonen føre kontroll med at rutinen er fulgt. Man får også bearbeidelse på andre måter - oppdeling i dokumenter, standardisering av visse opplysninger osv som kommer i tillegg til eller er del av arbeidet med å knytte en dokumentarisk overbygning til hvert enkelt dokument.

For kilder som ikke tidligere er publisert, kan man ikke uten videre gå ut fra at verifikasjonsprosedyrene er tilstrekkelige. Man må her sikkert foreta supplerende rettskrivningskontroll, og kanskje også kontroll og standardisering av henvisninger mv. Dette er et nitid og ressurskrevende arbeid, selv om det kan automatiseres i en viss utstrekning.[98]

I forhold til et datamaskinbasert informasjonssystem blir denne sikringen av datakvalitet viktig av minst to årsaker. For det første vil feil kunne føre til at søkefunksjonen svekkes: Brukeren finner ikke relevante dokumenter, ikke fordi brukeren inngir et utilfredsstillende søkeargument, men fordi dokumentene inneholder feilstavede ord, henvisninger med galt format ol. Men vel så viktig er den misnøye man genererer hos brukeren når man finner feil i et dokument, selv om dette altså ikke har gått utover funksjonell effektivitet. Det kan virke som om brukere stiller *høyere* krav til datakvalitet i et datamaskinbasert enn i et papirbasert system, kanskje fordi betydningen av ord mv som søkekriterier blir tydeliggjort for brukeren.

Dette implisererer også at når de feil som uunngåelig vil finnes blir identifisert, må man ha muligheter for rask feilretting.

Det er foran fremhevet at det er ressurskrevende å gjennomføre denne funksjonen. For å redusere ressursinnsatsen, må man i stor utstrekning satse på datamaskinassisterte løsninger for kontroll av rettskrivning, systematikk, formater, konsistens mv. Valg av manuelle løsninger vil lett bli enten for ressurskrevende, eller føre til at det oppstår vesentlig forsinkelse for klargjøring av dokumentene for

---

98. Det inntrykk jeg har fra USA, hvor enkelte forlag kontrollerer dommer før publisering, har gitt meg stor respekt for den kvalifiserte innsats som er nødvendig på dette punkt for å sikre datakvalitet, selv om kilden etter vanlig oppfatning har en høy kvalitet.

oppdatering - noe som går utover oppdateringsrespons.[99] Det synes klart at nettopp oppdateringsrespons vil være av stor betydning for et slikt systems bruk i praksis, og at det derfor har stor betydning å holde denne så lav som mulig.

Dette betyr ar DOPs tekniske redaksjon må ha to typer faglig kompetanse, dels kompetanse til å foreta den nødvendige kvalitetskontroll - noe som stiller krav om språklig og bibliografisk kompetanse. Men det stiller også krav til at man disponerer og kan utvikle programmer for effektivisering av kontrollen. Slike programmer finnes ikke alminnelig tilgjengelig for markedet, selv om det i dag skjer en viss vektlegging på utvikling av rutiner for "tung tekstbehandling". Det er kanskje flere miljøer i Norge som har slik faglig kompetanse, men av de som har vært aktuelle i forhold til DOP, synes det vel som om det bare er Lovdata som har lagt vekt på utvikling av slik programvare.

Under arbeidet med denne utredningen har det vært reist spørsmål om hvorvidt man må ha denne formen for faglig kompetanse i teknisk redaksjon, eller om man ikke kan skaffe seg tilgang til den på annen måte. I prinsippet kan det synes som om slik programmeringskompetanse kan kjøpes som konsulenttjenester. Personlig er imidlertid min klare vurdering, basert på det kjennskap jeg selv har fra virksomheten i organisasjoner som tilbyr direktekoblete tjenester basert på tekstsøking, at konsulentbistand knapt er noe realistisk alternativ. Man må ikke undervurdere den nøye sammenheng det er med selve informasjonstjenesten, brukerorienterte funksjoner og dokumentenes detaljerte struktur på den ene side og programmet på den annen side. Programmeringskompetanse kan faktisk oppfattes som en forutsetning for at den tekniske redaksjon skal ha mulighet for å vedlikeholde tjenestekvalitet. Dette er ikke en underkjennelse av at det utenfor teknisk redaksjon kan være vel så kvalifiserte miljøer, men bare en fremhevning av *sammenhengen* mellom dokumenter og programmer, en sammenheng som blir den informasjonstjeneste brukeren ser. Jeg er skeptisk til troen på at det er mulig å skjære over denne forbindelsen og tenke seg en teknisk redaksjon som er faglig kompetente til tilretteleggelse av dokumenter og utvikling og vedlikehold av

---

99. Dvs tid fra kilde er ferdigstilt fra "forfatters" side, til det er del av basen. Oppdateringsrespons vil aldri kunne bli lavere enn oppdateringsfrekvens, men bør ligge så nær denne som overhodet mulig.

tjenestekvalitet, men som *ikke* har kompetanse til å utvikle og vedlikeholde programmer.

Som **kriterium** for valg av organisasjon for DOPS tekniske redaksjon, må man kreve at den har språklig og bibliografisk kompetanse sammen med kompetanse for utvikling av programmer for kvalitetskontroll av tekster og tekststrukturer.

6.3.3 Publisering

Foran er det gjort rede for hvorfor et system av DOPS karakter må prioritere løsning av kildefunksjonen. Det er også antydet at kildefunksjonen kan løses på flere måter - dels ved at dokumentene finnes i full, autentisk tekst, dels ved at man kan bestille kildene gjennom dokumentene enten for kjøp gjennom en detaljist eller for utlån fra et bibliotek, dels ved at det skjer en eksemplarfremstilling, f eks basert på reprografering av et originaldokument.

Dette stiller visse krav til DOPS tekniske redaksjon. Først og fremst stiller det krav om samarbeid med de som kan effektuere bestillinger, dvs detaljist og bibliotek. I utgangspunktet skulle dette ikke være svært vanskelig å etablere, men det krever et sett med samarbeidsavtaler og tilhørende rutiner.

I den utstrekning det blir spørsmål om reprografisk eksemplarfremstilling, forutsettes det at man har tilgang til et arkiv av de kilder som ikke er dokumentert i full, autentisk form. Et slikt arkiv må etableres av DOPS tekniske redaksjon som grunnlag for arbeidet i forbindelse med kontroll av kvalitet og utforming av dokumenter (særlig den dokumentariske overbygningen).

En mulighet vil derfor være å la DOPS tekniske redaksjon også få ansvaret for reprografisk eksemplarfremstilling.

Hvis dette ikke velges, må et slikt ansvar gis en annen institusjon som har en samling med samtlige kilder som DOP ikke dokumenterer i autentisk form, f eks et bibliotek. Det synes som om dette lett kan føre til større problemer enn det løser, og at det i utgangspunktet må være mest praktisk å legge dette ansvaret til DOPS tekniske redaksjon.

I tillegg vil det kunne oppstå ettersporsel av registre, spesialsamlinger mv som naturlig gir grunnlaget for en publisering på forespørsel. I Lovdatas brev til utredningen av 20.1.1988 heter det bla a:

"DOP er som skreddersydd til 'on-demand publishing'. Dette gjelder særlig utredninger som ikke er trykt og som kan være svært vanskelig tilgjengelig. Som kjent har Lovdata et apparat for dette og etterspørselen er generelt svært økende.

Et rasjonelt opplegg og et brukervennlig produkt krever imidlertid at dokumentene er strukturkodet slik at de lett kan 'trykkes' som lasersats. 'On-demand publishing' er også et produkt som er en integrert del av redaksjonsfunksjonen."

Det kan være grunn til å understreke at nettopp slik publisering på forespørsel krever mer enn å ta ut eksemplarer av maskinlagrede dokumenter på skriver. Åpenbart er det behov for en tilretteleggelse for den enkelte publikasjon, produksjon av registre mv for denne publikasjonen osv som krever både utstyr og faglig kompetanse.

Mulighet for distribuering av kildetekst er vesentlig forbedret ved utbygging av teletjenester som telefax og teletex. Av disse tjenestene er det i dag telefax som er mest utbredt. Det eksisterer allerede på markedet løsninger som konverterer fra det dokumentformat som tekstsøkesystemet baserer seg på til telefax-format. Dette innebærer at man kan tenke seg bestillingssystemer som sender utskrift umiddelbart til brukerens telefax-utstyr. Dette kan ses som en form for "publisering på forespørsel".

Dette gir det **kriterium** at organisasjonen for DOPs tekniske redaksjon må ha kompetanse for produksjon av trykksaker, og den nødvendige maskin- og programutrustning for slik produksjon. Av de organisasjoner som er aktuelle i forbindelse med DOP, har altså Lovdata slik faglig kompetanse. Man må også anta at denne finnes i Forvaltningstjenestene, i tilknytning til Statens trykningskontor og Hustrykkeriet, selv om disse ikke har spesialisert seg direkte for produksjon av trykksaker basert på struktur-koding[100] av maskinlesbare tekster.

---

100. Dvs en universalkoding som kan tolkes forskjellig etter hva slags bruk som gjøres av dokumentet. Slik universalkoding er også utviklet i forbindelse med trykkerier for regulær bokproduksjon.

6.3.4 Kort oppsummering

Denne nokså summariske gjennomgangen av den tekniske redaksjonens funksjoner har gitt visse tentative kriterier for organiseringen av DOP.

Man har funnet at DOPs tekniske redaksjon må ha faglig kompetanse til aktivt samarbeid med forvaltningen med sikte på identifikasjon av interessante kilder, og at det vil være en fordel å legge den tekniske redaksjonen til en organisasjon som har en slik funksjon i andre sammenhenger.

Man har funnet at DOPs tekniske redaksjon må ha språklig og bibliografisk kompetanse for kvalitetskontroll av dokumentene, og ha kompetanse for programutvikling for å effektivisere denne aktiviteten.

Endelig har man funnet at DOPs tekniske redaksjon må ha faglig kompetanse og utstyr (både maskinutrustning i form av f eks laserskrivere med høy kvalitet og programutrustning for trykksakutforming) for publikasjon på forespørsel, og at den også må ha ansvaret for reprografisk eksemplarfremstilling på grunnlag av et lokalt vedlikeholdt arkiv over de kilder som ikke gjengis i full, autentisk form.

6.4 Vertsorganisasjon

Bruken av DOP vil først og fremst bestemmes av hvor lett tilgjengelig tjenesten er. Mye av tilgjengeligheten bestemmes av forhold hos sluttbruker, særlig sluttbrukers adgang til egnet utstyr. Men *forutsatt* at sluttbruker faktisk har enkel adgang til egnet utstyr, vil det ha betydning for tilgjengeligheten hvor lett det er å koble seg opp mot tjenesten, og hvor pålitelig tjenesten er.

På samme måte som man har erfaring for at brukere reagerer negativt på datakvalitet sterkere enn eksempler på feil egentlig berettiger, har man også erfaring for at brukere reagerer negativt på manglende tilgjengelighet på grunn av vanskeligheter med samband eller at systemet er nede. Man kan merke seg at en av de største leverandørene av direktekoblede informasjonstjenester i verden, Mead Data Central, har prioritert pålitelighet i denne betydningen.

I forbindelse med dette bør det også understrekes at man må ha tilfredsstillende datasikkerhetsrutiner. Selv om basene ikke inneholder

sensitive opplysninger som angår personer, statens sikkerhet eller bedrifts- eller forretningshemmeligheter, fører kravet til høy datakvalitet også til at man må kunne sikre seg mot at uautoriserte endrer, supplerer eller sletter opplysninger i systemet. Dette vil det normalt være enkelt å sikre seg mot i tekstsøkesystemer, hvor brukeren vanskelig kan få tilgang til oppdateringsprogrammer - men likefullt må man sørge for at kravet ivaretas. Som en noe mer underordnet del av datasikkerheten ligger kontrollen med at bare abonnenter med avtale får adgang til systemet.

Man kan derfor allerede innledningsvis avlede et elementært **kriterium** for vertsorganisasjonen: Den må kunne være pålitelig.

Dette må bety at den har et stabilt driftsmiljø med betydelig faglig kompetanse i forhold til de datamaskinsystemer den driver, kompetanse både om programutrustning og maskiner. Det betyr selvsagt også at den må ha tilstrekkelig kapasitet til en tjeneste av DOPs karakter. Bruksmønsteret for en datamaskinbasert informasjonstjeneste er annerledes enn for mange andre mer behandlings- eller transaksjonsorienterte tjenester, og konfigurasjonen av systemet må også være tilpasset DOPs behov.

I denne forbindelse kan man nevne det trivielle poenget som knytter seg til *prisstruktur*. For mange datasentraltjenester beregnes pris utfra en nokså sofistikert algoritme som belaster brukerne ut fra hvilke ressurser brukeren utnytter. For det første er slike algoritmer ofte tilpasset et annet bruksmønster enn tekstsøking vil representere, og derfor føre til "uriktig" prising.[101] For det andre krever brukerne gjerne en gjennomsiktig prisstruktur, gjerne knyttet til antall oppkoblede minutter eller lignende enkle kriterier. Man har erfaring for at nettopp prisstrukturens gjennomsiktbarhet spiller større rolle for brukerne enn selve prisnivået.

Dette må også bety at vertsorganisasjonen har tilstrekkelig faglig kompetanse til å levere tjenesten over telenettet. Hvis vertsorganisasjonen er integrert i ett eller flere verdiforøkende nett, vil dette være et udmerket miljø for levering av tjenesten.

Den *sammenheng* DOP inngår i, vil bli viktig for brukerne. Hvis tjenesten inngår som del av et spektrum med beslektede tjenester, vil disse gjensidig støtte hverandre som argumenter for at brukeren skal

---

101. Man har f eks sett at man har basert et element i algoritmen på antall plateaksesser, noe som "straffer" ut ved sterk bruk av synonymer eller trunkering ved tekstsøking, men som man ønsker å oppfordre brukerne til for å sikre et best mulig resultat.

knytte seg til tjenesten. Sett fra brukerens side, vil det derfor være viktig at man kan nå mange tjenester gjennom ett abonnement.

Dette innebærer ikke nødvendigvis at det er hos *vertsorganisasjonen* disse andre tjenestene skal drives, det må være tilstrekkelig at vertsorganisasjonen gir *tilgang* til disse andre tjenestene, f eks gjennom sammenkoblinger mellom flere verdiforøkende nett.

Man kan tenke seg at en vertsorganisasjon ser DOP som et markedstrategisk viktig element i sitt eget tjenestespektrum, og derfor avstår fra å inngå samarbeidsavtaler med andre nett. Sett ut fra et forretningsmessig synspunkt kan en slik strategi gi god mening. Men det synes vanskelig å forsvare dette ut fra de mer ideelle målsetninger som synes å ligge til grunn for DOP. Derfor vil det være naturlig at man forplikter en vertsorganisasjon til å stille seg imøtekommende i forhold til foresporsel om tilgang til DOP fra andre nett, selv om det også kunne kreves et realistisk, økonomisk vederlag for dette. Man ser her et eksempel på å balansere det forretningsmessige mot det idelle, og balansepunktet antydes å være at man ikke skal kunne *nekte* tilgang til DOP utfra markedsstrategiske vurderinger, men at man skal kunne ta et reelt vederlag for å åpne slik tilgang.

Utfra denne korte diskusjonen kan man antyde **to kriterier** for driftsorganisasjonen: Man bor legge vekt på at DOP tilbys sammen med beslektede tjenester, som faller innenfor det som antas å være den potensielle brukergruppes interesseområde; og man må stille krav om at de tekniske muligheter for å tilby DOP gjennom andre nett, må være til stede, og at disse utnyttes mot vederlag til vertsorganisasjonen.

Et siste krav til vertsorganisasjonen angår *brukerstøtte*. Hvorvidt det er den tekniske redaksjon eller vertsorganisasjon (eller for den saks skyld, andre og frittstående organisasjoner) som skal tilby brukeropplæring, vil være et nokså pragmatisk spørsmål. Det må stilles krav om at tilfredsstillende brukeropplæring tilbys, men det synes ikke viktig å ta stilling til hvem som skal tilby slik opplæring.

Imidlertid må det i vertsorganisasjonen være kapasitet til å fange opp alle de mer trivielle problemer som brukere vil ha - problemer med tilknytning, søkespråk osv. Erfaring viser at det er et stort behov hos brukere for slik støtte, og at det er helt avgjørende for at tjenesten blir akseptert, at brukerne faktisk finner en slik støtte. Støtten kan heller ikke bare være passiv, dvs svar på spørsmål - man må i noen grad overvåke bruken og aktivt oppsøke abonnenter som ikke viser aktivitet for å identifisere årsaken. Det kan være manglende interesse eller behov, men det kan også være problemer som brukeren mangler lokale ressurser for å løse.

Av denne diskusjonen kan man utlede det **kriterium** at vertsorganisasjonen må ha ressurser for å fange opp løpende problemer hos brukeren.

Oppsummeringsvis har denne korte diskusjonen vist at vertsorganisasjonen må kunne drive et pålitelig system med høy grad av teknisk tilgjengelighet, den bør kunne tilby DOP i en interessant sammenheng med andre tjenester, og kunne tilby tilknytning fra andre nett til DOP. Endelig må vertsorganisasjonen ha ressurser for nødvendig brukerstøtte.

Det finnes antagelig flere organisasjoner som tilfredsstiller disse kriterier enn de som tilfredsstiller kriteriene for den tekniske redaksjonen.[102] Dette er naturlig, ettersom vertsorganisasjonens oppgave er forholdsvis generell. Men det bør understrekes at det vil være utilfredsstillende å velge en vertsorganisasjon som begrenser seg til å la bli DOP én av et stort antall tjenester som tilbys fra samme anlegg. Et informasjonssystem som DOP vil stille krav til spesiell faglig kompetanse i forhold til søkesystem og kommunikasjon, og en orientering mot sluttbrukere som er saksbehandlere. Det vil lett fremstå som en fordel om vertsorganisasjonen har et dedisert anlegg for DOP og lignende tjenester, bl a fordi man her kan tilpasse prisstrukturen.

6.5 Samarbeid mellom teknisk redaksjon og vert

Foran er funksjoner innen den tekniske redaksjon og vert diskutert hver for seg. Det vanskeligste spørsmålet i denne utredningen har imidlertid vært å vurdere hvordan *samarbeidet* mellom disse to organisasjonene bør arte seg. Oppsplittingen impliserer lett at det også kan skje en like enkel funksjonell oppsplitting - den tekniske redaksjonen produserer og vedlikeholder en database, som vertsorganisasjonen tilbyr ved sitt program- og maskinutstyr.

---

102. I brev fra Statens DataSentral til Styringsgruppen for DOP antas det at "databasevertoppgaven" (som presiseres noe avvikende fra det som er gjort ovenfor, men som likevel er sammenlignbart) "bør kunne ivaretas av enhver bedrift med tilstrekkelig teknisk utstyr og kompetanse".

Dette er imidlertid en for enkel skisse. Det finnes flere driftsmodeller. F eks har KommuneData skissert tre ulike driftsmodeller.[103]

"Konseptuelt kan dette løses på ulike måter

- original versjon ligger hos dere med kopi i KD-nett
- originalen ligger hos KD-nett og ajourhold skjer fra redaksjonen hos dere via linjeforbindelse mot KD-nett
- det utplasseres en maskin i redaksjonen med linjeforbindelse mot KD-nett. Databasen ligger på denne maskin. KD-nett kan ta ansvaret for driften av denne maskin (facility management)."

Man får kanskje frem problemstillingen med å skissere tre ulike driftsmodeller som nedenfor:

Driftsmodell 1

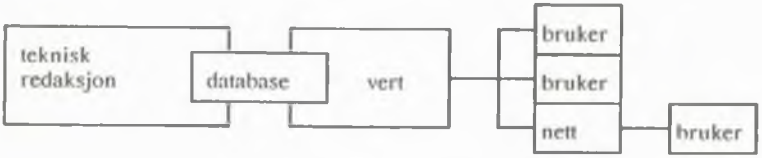

Denne skissen viser hvordan "databasen" vil være felles for den tekniske redaksjon og vert. Det kan hevdes at en slik skisse bygger på den forestilling at informasjonssystemet består dels av data (dokumenter), dels av programmer (tekstsøkesystemer e lign), og at disse er *uavhengige* av hverandre.

Man kan kanskje nevne en "driftsmodell 0" som går enda lenger i å separere den tekniske redaksjonen fra "driftsansvaret". Etter denne modellen ville den tekniske redaksjonen vedlikeholde et datagrunnlag i et standard format - en "moderversjon". Etter avtale med vertsorganisasjoner ble dette stilt til disposisjon.

---

103. Brev til Styringsgruppen for DOP av 21.10.1987.

Vertsorganisasjonen gjorde da materialet tilgjengelig gjennom egne systemer og maskiner. Den tekniske redaksjonens kontroll ville være begrenset til den man fikk gjennom avtale med vertsorganisasjonen, som kunne stille krav til oppdateringen, datakvaliteten, politkk overfor brukere mv.

Driftsmodell 0

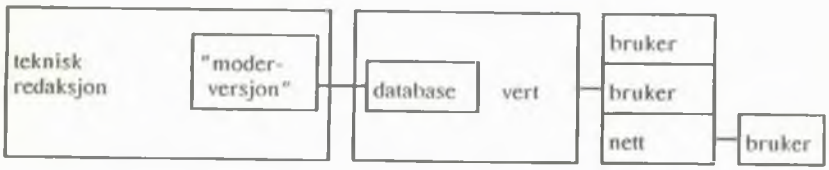

Denne modellen beskrives ofte ved at man "spiller over" en "kopi" av datagrunnlaget, som så stilles til disposisjon for brukere av vertsorganisasjonen. En slik beskrivelse vil ofte skjule at *selv om* teknisk redaksjon vedlikeholder datagrunnlaget i maskinlesbar form, så må dette grunnlaget reorganiseres av vertsorganisasjonen for at det kan utnyttes av det maskinutstyr og de programmer som vertsorganisasjonen må benytte for å tilby tjenestene til brukerne. Det er derfor snakk om noe helt annet enn en "kopi" av datagrunnlaget, man på identifisere felter og tilpasse dokumentene til de muligheter det aktuelle informasjonssystemet har.[104]

Det er ikke naturlig å diskutere denne modellen spesielt i forhold til DOP. En slik sekundær utnyttelse av materialet kan bedre ses på som en avtale om nedlasting fra DOPs databaser. Etter omstendighetene vil det kunne være aktuelt å inngå avtale om slik nedlastning, f eks for å supplere et informasjonssystem med et spesielt dokumentasjonsområde med offentlige publikasjoner. Man antar altså at slikt samarbeid mellom den tekniske redaksjon og

---

104. Dette aspekter er ofte lite problematisert i løsninger hvor man snakker om å kommersialisere forvaltningens datagrunnlag, hvor det i og for seg er på det rene at den "kopi" som vil bli tilbudt publikum, med god grunn vil basere seg på bruk av andre systemtekniske løsninger enn de som er valgt av det forvaltningsorgan som vedlikeholder datagrunnlaget.

"vertsorganisasjon" best ses under synsvinkelen nedlasting og sekundær utnyttelse av DOPS materiale, og styres av de retningslinjer som utvikles for slik bruk.

Det er åpenbart ikke riktig å anta at det finnes en klar sondring mellom data og programsystem. I informasjonssytemet vil mange funksjoner være bestemt av programmene, ikke av dokumentene. Et klassisk eksempel knytter seg til relevansvurderingen. Tradisjonelt vil man effektivisere relevansvurdering ved å utarbeide et sammendrag som del av dokumentet, og som brukeren kan basere en forelobig relevansvurdering på. Imidlertid er dette ikke tilstrekkelig for lange dokumenter, her vil det være mer effektivt med en fokuseringsfunksjon, som gjor det mulig for brukeren å slå opp i dokumentet på fritt valgte sokeord som karakteriserer det problem brukeren arbeider med. En slik funksjon stiller krav til program snarere enn dokument. I utforming og tilretteleggelse av tjenesten vil man derfor måtte ha kontroll med såvel dokumenter som programmer.

Dette forholdet er bl a berort i Lovdatas brev til utredningen.[105]

"Vi skal få lov til å belyse dette med et enkelt eksempel fra DOP. En grunntanke i DOP er at dokumentene skal være 'lenket', dvs at det skal være henvisninger mellom dokumenter som tilhorer samme 'sak', eller som kan ses i sammenheng. Det klassiske eksempel er: notater/utredninger - NOUer - innstillinger - lov - forskrifter - rettsavgjorelser. Det bor være mulighet for å 'bla' langs lenken.

En slik mulighet er ikke fullt utbygget i DOP, men dette er noe vi gjerne vil gjore. Som kjent krever dette et samspill mellom dokumentutforming og programutvikling - ikke bare i DOP-basene, men også i Lovdatas ovrige baser. For å kunne gjennomfore en utvikling av denne typen, må Lovdata ha tilgang til alle baser, samt ha kontroll over alle deler av 'produksjonen'."

Man har vært i tvil om hvor stor vekt man skal legge på dette synspunktet, men er kommet til at det bor tillegges meget stor vekt. Argumentasjonen i brevet går dels på at dokumentene i DOP har en så stor sammenheng med dokumenter som allerede er del av Lovdatas baser

105. Brev av 20.1.1988.

at det taler for en lokalisering av den tekniske redaksjonen til Lovdata. Det synes imidlertid klart at også innenfor DOPS dokumentasjonsområde vil slike "lenkinger" fremstå som uvanlig ønskelige sett fra en brukers synsvinkel. Nyere arbeid med såkalte *hypertekst*-løsninger tyder jo nettopp på at oppslag gjennom henvisningsstrukturer fra dokument til dokument, og mellom ulike baser, er et viktig funksjonelt trekk ved totalløsningen.[106]

Men mer generelt er det et argument for at en tilfredsstillende utvikling av DOP som informasjonstjeneste forutsetter et annet skille mellom den tekniske redaksjon og vertsorganisasjon enn den som er skissert ovenfor, en deling hvor den tekniske redaksjonen får større kontroll med databasen. En slik løsning kan skisseres som nedenfor:

---

106. "Hypertekst" brukes som betegnelse på datamaskinbaserte løsninger som tillater at man organiserer og leser tekster på annen måte enn den sekvensielle som teksten ordnes etter i paprirbaserte systemer. Hypertekst er kanskje spesielt kjent fra implementasjoner for mikromaskiner, gjerne med et objektorientert grensesnitt. Mer tradisjonelle og beslektede løsninger representeres av ulike "citation indexes" slik de er implementert i amerikanske rettslige informasjonssystemer.

Et enkelt eksempel på hypertekst vil man få hvis man tenker seg lesning i et rettskildemateriale med henvisninger til lover, dommer osv. Henvisningene kan utheves som "teksttaster" (*buttons*), og ved å "peke" på en slik teksttast med markøren, flyttes man straks til det tekstsegment det er henvist til. Slik kan man forfølge strukturer på kryss og tvers i materialet, uavhengig av den struktur som finnes i de trykte publikasjonene.

Faktisk vil DOPS lenking av forskjellige dokumenter av ulik type i "en sak" kunne oppfattes som en enkel implementering av en hypertekststruktur, og kan gi en indikasjon av hvor nyttig det kan være å organisere materialet med hypertekst som synsvinkel.

Driftsmodell II

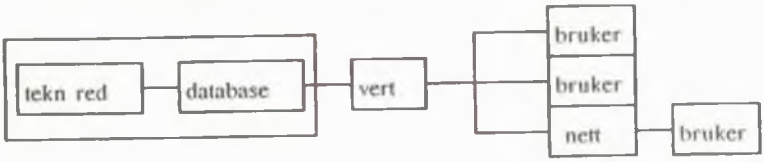

I denne modellen er vertsorganisasjonens ansvar først og fremst knyttet til grenseflaten mellom informasjonssystemet og brukerne, som man finner i to grupper - dels sluttbrukere, direkte knyttet til vertsorganisasjonen eller det verdiforøkende nett vertsorganisasjonen vedlikeholder; dels nett som i sin tur tilbyr tjenester til sluttbrukere knyttet til andre nett. Vertsorganisasjonen vil her kunne ta seg av en rekke brukerorienterte funksjoner, bl a håndtering av kontrakter og fakturering, sikkerhetsklarering mv.

Forbindelsen mellom den tekniske redaksjon og vert blir da mer av kommunikasjonsmessig art. Vertsorganisasjonen må stille krav til den tekniske redaksjonen om hvordan kommunikasjonen skal skje, slik at tjenesten enklest og sikrest mulig blir tilgjengelig til sluttbruker gjennom vertsorganisasjonens systemløsning.

Det knytter seg to helt klare forbehold til denne modellen.

For det første kan det diskuteres om hvorvidt den skjærer over forbindelse mellom sluttbruker og teknisk redaksjon på en slik måte at erfaringstilbakeføringen blir skadelidende. Det er all mulig grunn til å fremheve at teknisk redaksjon vil være avhengig av en direkte kontakt med sluttbrukere for å kunne tilpasse og videreutvikle tjenestekvaliteten.

Om dette sier Lovdata i brev til utredningen av 18.2.1988:

> "I denne modellen har den tekniske redaksjonen hele ansvaret for basene og søkesystemet, men er helt avskåret fra kontakt med brukerne. Verten inngår abonnementsavtaler og har ansvaret for opplæring og kontakt med brukerne. *Etter vår mening er dette den dårligst mulig løsning.* Den vil sette en effektiv bom for all direkte tilbakemelding fra brukerne til redaksjonen. Av erfaring vet vi at slik tilbakemelding er det viktigste grunnlaget for feilrettig og videreutvikling av systemet."

Det samme synspunktet er fremmet i et notat fra prosjektgruppen for DOP til utredningen av 20.2.1988 (pkt 2.2):

> "Prosjektgruppen er av den oppfatning at en utviklingsaktivitet som DOP er, og vil måtte være i overskuelig framtid, best kan drives gjennom nær kontakt med de faktiske og potensielle brukere av systemet ... Et viktig moment i denne vurderingen er også problemstillinger i tilknytning til identifikasjon av interessant materiale, særlig i departmentene i denne sammenheng. Prosjektgruppen finner det nærliggende å anta at et aktivt og godt samarbeid med brukere vil hjelpe til med en slik identifikasjon. Samarbeidet med brukere generelt sett er noe prosjektgruppen ønsker å legge vekt på da man på ingen måte i dag anser DOP for å være et 'ferdig' produkt. Man vil søke å realisere en videre utvikling ut fra to sentrale hensyn; hensynet til de som står som leverandører og produsenter av informasjon som legges inn i DOP, og hensynet til de som utgjør DOP's brukergrupper og deres faktiske informasjonsbehov."

Disse kommentarene fra Lovdata og prosjektgruppen til en tidligere versjon av utredningen, bygger på den forutsetning at vertsorganisasjonens organisering av brukeravtaler og kommunikasjon også avskjærer teknisk redaksjon fra direkte kontakt med sluttbrukere. Dette vil helt klart være uheldig, og er ingen nødvendig følge av driftsmodell II. Det krever imidlertid at det åpnes direkte forbindelse mellom teknisk redaksjon og sluttbrukere, og dette må fremheves som en forutsetning for valg av denne driftsmodellen.

Det andre forbeholdet knytter seg til kommunikasjonsløsning mellom vertsorganisasjon og driftsorganisasjon. Under arbeidet med utredningen er det fremhevet av flere at det knytter seg praktiske vanskligheter til etablering av en tilfredstillende kommunikasjon. Selv om *dette i prinsippet* er fullt mulig, viser det seg *i praksis* å møte problemer. I denne forbindelse kan det vises til den utredningen som er foretatt med hensyn til kommersialisering av de såkalte Brønnøysund-registrene, hvor det er vurder om dette alternativet teknisk sett er gjennomforbart, og hvor konklusjonen[107]

---

107. Jfr Peter Hidas og Thor Chr Ronning *Elektronisk distribusjon av data fra Brønnøysundregistrene*, Avenir, februar 1988:9, jfr også vedlegg 1.

"... er et betinget ja. De nødvendige programmer foreligger, men de er ennå ikke satt i praktisk drift. Vi kan derfor ikke si hvordan de vil oppføre seg under tung belastning. Det er temmelig sikkert at de vil kunne klare en lettere belastning."

Det må derfor tas tilbørlig hensyn til dette praktiske aspektet hvis man vil velge driftsmodell II.

Denne organisasjonsmodellen gjør at enkelte av de krav (kriterier) man stilte til vertsorganisasjonen smitter over på den tekniske redaksjonen. Dette gjelder særlig kravet om at man må tilby en stabil driftsorganisasjon for det system selve informasjonssystemet kjøres på, med tilstrekkelig teknisk og programmessig kompetanse.

I denne forbindelse er det naturlig kort å nevne en tredje modell, som plasserer den tekniske redaksjonen enda mer sentralt i forhold til "driften":

Driftsmodell III

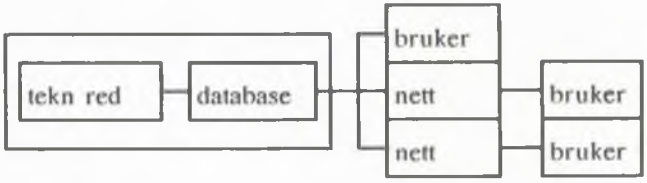

Etter denne driftsmodellen vil vertsorganisasjonen nærmest forsvinne. Man ser imidlertid sammenhengen med driftsmodell II, ettersom de "nett" som er antydet, kan oppfattes som *alternative* verter. I tillegg har da den tekniske redaksjonen også mulighet for direkte tilknytning for sluttbrukere.

6.6 Valg mellom driftsmodell II og III

I praksis synes valget å stå mellom driftsmodell II og III. I denne forbindelse bør man understreke at forskjellen mellom disse modellene kanskje ikke er så stor som det kan synes av fremstillingen ovenfor. I begge modellene forutsettes det en *åpenhetspolitikk*. Det vil si at ethvert verdiforokende nett som ønsker tilgang til DOP, skal kunne få dette, dersom det lar seg løse teknisk og med ivaretagelse av kravene til datasikkerhet og datakvalitet.

Sett fra én synsvinkel kan det hevdes at vertsorganisasjonen bare representerer et kompliserende mellomledd.[108] Man forutser også en utvikling som går i retning av at det vil være forholdsvis enklere for informasjonsleverandører å levere sine tjenester gjennom verdiforokende nett som er organisert ut fra brukerrelaterte hensyn (bransjememessige, profesjonsorienterte mv).

Det er hevdet av og til at innføring av en vertsorganisasjon gjør det lettere for brukerne å orientere seg. I denne sammenheng synes dette å være et argument av tvilsom verdi. Brukere vil først og fremst knytte seg til et verdiforokende nett som passer deres interesse. Det synes å være en tendens mot at disse nettene - som nevnt ovenfor - organiseres med utgangspunkt i bransjers eller profesjoners interesse. Slike nett vil da ved avtale knytte til seg de informasjonstilbud som finnes på markedet, og som man antar det er tilstrekkelig ettersporsel etter blant nettets brukere. På grunnlag av den "åpenhetspolitikk" som er nevnt ovenfor, vil da disse nettene få tilgang til DOP enten fra en vertsorganisasjon eller fra teknisk redaksjon. Sett fra brukernes side er det nokså likegyldig hvordan dette er organisert "bak kulissene", det sentrale for dem vil være at de ved oppkobling mot ett nett for tilgang til et bredest mulig

---

108. I brev fra Lovdata av 18.2.1988 er det hevdet at driftsmodell II mangler fleksibilitet. "I den grad verten vil forlange at all kommunikasjon foregår gjennom hans nett, og det er det all grunn til å tro han vil, kan også løsningen medføre unødig kostbar, usikker og dårlig kommunikasjon til skade for brukerne." Som fremhevet foran, antas det at den "åpenhetspolitikk" som ligger til grunn for DOP vil hindre at vertsorganisasjonen kan kreve at all trafikk skal skje gjennom det nett vertsorganisasjonen måtte ha etablert.

spektrum av de tjenester brukeren er interessert i. Både driftsmodell II og III ivaretar dette hensynet.

Forskjellen er først og fremst av organisatorisk art. Etter driftsmodell II er teknisk redaksjon unntatt for så mye "driftsansvar" som mulig, slik at den kan konsentrere seg om sine hovedoppgaver, og konsolidere og videreutvikle sin faglige kompetanse. Administrasjon av abonnementsavtaler og kontakt til andre nett blir da formidlet gjennom vertsorganisasjonen.

Om dette heter det bl a i Lovdatas brev av 18.2.1988 til utredningen:[109]

> "Vi kan ikke tenke oss noen 'teknisk redaksjon' som ønsker å bli fritatt for dette ansvaret, idet en slik 'fritakelse' nettopp vil umuliggjøre kontakt med brukerne og dermed fjerne den viktigste forutsetning for videreutvikling av systemet og av egen kompetanse.
>
> Av årsaker som redgjort for ovenfor er vi av den oppfatning at driftsmodell 3 er den eneste modellen som vil fungere i praksis, og anbefaler at denne modellen blir benyttet uansett hvem som blir valgt som redaksjon.
>
> Lovdata ønsker å fungere som både redaksjon og vert for DOP. Som nevnt anser vi det for uheldig å dele disse oppgavene. Lovdata er videre interessert i å distribuere sine datyabaser (inkludert DOP) gjennom andre verter og nett. Lovdata gjør dette allerede i dag, idet vi har inngått avtaler med Kommunedata og Dnc Telebank, og forhandler om avtale med SDS. Vi regner også med å inngå avtale med A/S EDB i nær fremtid. Lovdata tar også sikte på å bli tilknyttet stamnettet i Regjeringskvartalet når dette blir gjort operativt, hvilket vil gi hele sentralforvaltningen direkte tilgang til Lovdata."

Jeg finner det riktig å fremheve disse synspunktene fra en organisasjon som har etablert en direktekoblet informasjonstjeneste til sluttbrukere i Norge. Likevel er mitt syn at vurderingen av hvilken organisasjon som skal være teknisk redaksjon bør skje separat fra vurderingen av hvilken

---

109. Et tilsvarende syn er fremmet i notat fra prosjektgruppen for DOP av 20.2.1988 pkt 2.2.

organisasjon som skal være vert. Det bør understrekes og fastholdes at det stilles ulik krav til kompetanse for teknisk redaksjon og vertsorganisasjon. Valget av teknisk redaksjon er på en annen måte uavhengig av utvikling av systemløsninger, telekommunikasjon og brukerrelaterte strukturer i de kommende år. Hvordan man skal de oppgaver som i denne utredningen er lagt til vertsorganisasjonen, vil i større grad være et hensiktsmessighetssporsmål, hvor oknonomiske og tekniske argumenter bør være fremherskende. Det er mulig - kanskje enndog sannsynlig - at man her vil endre syn på hvilken løsning som er mest hensiktsmessig over tid, og velge nye løsninger som passer endrede rammebetingelser.

Imidlertid bør det jo også sterkt fremheves at det ikke fremmes som noe prinsipp at teknisk redaksjon og vertsorganisasjon skal være to forskjellige organisasjoner. Den prinsipielle argumentasjon rekker ikke lenger enn til å anbefale at dette vurderes hver for seg. Som antydet flere steder, kan det være gode grunner for at nettopp den organisasjon som får ansvaret for teknisk redaksjon også blir valgt til vertsorganisasjon, dersom forutsetningene for dette er til stede. Argumenter i likhet med de som fremmes av Lovdata, og som er nevnt i forbindelse med de mulige tekniske problemer ved valg av separat vertsogranisasjon, vil måtte telle med i denne vurderingen.

Konklusjonen blir derfor at man går inn for driftsmodell II for organisering av DOP.[110]

Hvis dette velges, betyr det at man må gi den tekniske redaksjonen ansvar for å inngå avtaler med vertsorganisasjonen. Velges samme organisasjon som teknisk redaksjon og vertsorganisasjon, må utgiver gjennom avtale sikre seg mulighet for senere å revudre lokaliseringen av vertsorganisasjon. Avtalene må sikre at de funksjoner som er nevnt ovenfor, blir ivaretatt.

Den tekniske redaksjonen vil også (i henhold til de prinsipper den utgiver har vedtatt) forhandle avtaler om nedlasting, publisering på foresporsel og annen sekundær utnyttelse av materialet. Vertsorganisasjonen må også sikres direkte kontakt med sluttbrukere, selv om man må forutsette samarbeid vertsorganisasjonen i forbindelse med løsning av mer kommunikasjonsrelaærte problemer, og mulighet for at opplæring skjer i regi av flere enn teknisk redaksjon - både vertsorganisasjon og samarbeidende nett som frittstående

---

110. Dette er også en av de modeller som skisseres av KommuneData i brevet sitert innledningsvis i dette avsnittet.

"opplæringstiltak" f eks i forbindelse med utdanningsinstitusjoner, personalopplæring i forvaltningen mv.

Vertsorganisasjonen vil inngå avtale med brukere, samarbeidende nett og - etter nærmere avtale med den tekniske redaksjonen - sekundær utnyttelse av materialet, f eks for nedlasting.

6.7 Oppsummering

Etter diskusjonen i dette hovedavsnitt kan man oppsummere forslaget om fremtidig organisering av DOP.

Organiseringen baserer seg på driftsmodell II, hvor den tekniske redaksjonen har kontroll og ansvar for kvalitet på databaser og drift av selve informasjonssystemer, som forutsettes kjørt på utstyr i den tekniske redaksjonens regi. Etter de kriterier som er utviklet foran bør den tekniske redaksjonen

- Legges til en organisasjon som allerede arbeider med identifikasjon og tilretteleggelse av dokumenter fra den offentlige sektor, særlig sentralforvaltningen
- Legges til en organisasjon som har språklig og bibliografisk kompetanse
- Legges til en organisasjon som har kompetanse for utvikling og vedlikehold av programmer for kvalitetskontroll av tekster og tekststrukturer
- Legges til en organisasjon som har kompetanse for produksjon av trykksaker, og den nødvendige maskin- og programutrustning for slik produksjon
- Legges til en organisasjon som kan sikre stabil drift av det datamaskinsystem som informasjonssystemet kjøres på

Etter retningslinjene for driftsmodell II, skal den tekniske redaksjonen inngå et samarbeid med en vertsorganisasjon. Denne vertsorganisasjonen bør, etter de kritierier som er utviklet ovenfor,

- kunne tilby et sikkert driftsmiljø og ha kompetanse særlig i kommunikasjon
- helst tilby tjenester som er beslektet med DOPS
- kunne tilby tilknytning til andre nett som ønsker å gjøre DOP tilgjengelig

- ha ressurser for løpende brukerstøtte

I tillegg er det nevnt to kriterier som er viktige, men som ikke helt klart stiller krav til den tekniske redaksjon eller vert, men til den samlede løsning:

- DOP bør inngå i et informasjonstilbud hvor andre informasjonstjenester innenfor beslektede dokumentasjonsområder også tilbys.
- Det må finnes tilfredsstillende opplæringstilbud for brukere utover og i tillegg til den løpende brukerstøtte man forutsetter at vertsorganisasjonen tilbyr.

I et notat av 20.2.1988 har prosjektgruppen for DOP - på bakgrunn av utkast til utredningen - gått gjennom de kriterier som er utviklet foran, og stort sett sluttet seg til dem, selv om de på flere punkter også er supplert eller spesifisert. Det vil føre for langt å refere denne viktige diskusjonen i detalj i utredningen, men det har avgjort interesse å trekke frem den konkluderende avveining som prosjektgruppen fremmer,[111] og hvor man identifiserer tre kriterier som prosjektgruppen vil legge "særlig vekt" på:

"- Kompetanse for effektiv innlegging i databaser som innebærer (1) tilgang til nødvendig maskin- og programvare for dette formål, og (2) kompetanse til utnyttelse av programmene.

- Kompetanse til å bygge opp et informasjonssystem i en hensiktsmessig struktur sett i forhold til (1) helhetlig, logisk sammenheng og (2) den faktiske oppbygging av fysiske databaser.

- Kompetanse til å ivareta kildefunksjonen i systemet sett i forhold til (1) tilgang til programsystemer som muliggjør dette slik det skisseres i utredningen, og (2) kompetanse til å utnytte programsystemene."

---

111. Notatets pkt 3.3.

Selv om denne oppsummeringen er fremmet av prosjektorganisasjonen i DOP, faller det ikke vanskelig å slutte seg til at dette er sentrale kriterier for valg av organisasjon for lokalisering av teknisk redaksjon, og som er underbygget av den foregående diskusjon.

Man har vurdert hvorvidt man skal fremme et konkret forslag til organisering av DOP basert på disse kriteriene og kjennskap til aktuelle organisasjoner, men er kommet til at man ikke ønsker dette. En vurdering bør kanskje bygge på en mer systematisk innsamling om organisasjonenes forutsetninger enn utredningen har foranlediget, og kanskje også forhandlinger med aktuelle kandidater for å klarlegge økonomiske og andre vilkår. Imidlertid må det være klart at det er valget av organiseringen av den tekniske redaksjon som er kritisk, når denne er valgt, får man organisere virksomheten rundt denne. Tjenesten står og faller på det arbeid som gjøres i den tekniske redaksjon.

Ett unntak i forhold til den nevnte tilbakeholdenhet med å identifisere organisasjoner vil man likevel gjøre. I løpet av utredningen har man følt at de oppgaver et fremtidig Nasjonalbibliotek vil få, på mange måter vil kunne omfatte de oppgaver som løses av DOP. I dag er det *ikke* tilrådelig etter min mening å legge DOP til noen del av bibliotekvesenet, det er for mange uavklarte forhold - særlig i forbindelse med utskilling av Nasjonalbiblioteket fra Universitetsbiblioteket i Oslo, og enkelte forhold til bibliotekenes generelle edb-politikk. Men det synes naturlig at man pålegger den tekniske redaksjonen plikt til samarbeid med et fremtidig Nasjonalbibliotek. Dette vil sikkert den tekniske redaksjonen av egen interesse ønske, dels for å dra fordel av koordineringsarbeid, dels fordi bibliotekets faglige kompetanse kan være nyttig i den tekniske redaksjonens arbeid. Det synes nærliggende at f eks en publikasjon svarende til den eksisterende *Bibliografi over norske, offentlige publikasjoner* kunne bli produsert i samarbeid med DOP.

7. Ansvar og styring

Et system som det skisserte for DOP, vil ha viktige politiske aspekter. Ovenfor er det ikke tatt stilling til hvorvidt redaksjonen skal ligge i eller utenfor forvaltningen.

Enkelte har hevdet at det vil være en fordel om man plasserer redaksjonen ved et forvaltningsorgan.[112]

For så vidt gjelder den *tekniske* redaksjon, er det vanskelig å se klare fordeler ved at denne innordnes i forvaltningens organisasjon. Den virksomhet som DOPs tekniske redaksjon skal drive er ikke av en slik art at det er unaturlig om en organisasjon utenfor forvaltningen hadde ansvaret, man kan i denne sammenheng minne om det tradisjonelle samarbeid mellom forvaltningen og forlag, trykkerier mv i forbindelse med utgivelse av offentlige publikasjoner. Det kan også hevdes at en uavhengig redaksjon har selvstendig verdi som en garanti for en objektiv dokumentasjon av offentlige publikasjoner.[113]

---

112. Jfr f eks Statens DataSentrals brev av 11.1.1988 til prosjektet, hvor det bl a heter at redaktoransvaret (i faglig forstand) bør "være et forvaltningsansvar og arbeidet bør også utføres av et organ i forvaltningen."

113. Prosjektgruppen for DOP har i notat av 20.2.1988 pkt 3.1 kommentert dette punktet, og det heter bl a: "Selv om dette ikke er et argument som prinsipielt sett vil være avgjørende alene, trekker det i retning av en organisering utenfor forvaltningen selv. Selv om det ikke er mulig med en direkte sammenligning, kan det være naturlig å sammenholde dette med den vekt vurderingen av rettssikkerhetsidealet fikk ved opprettelsen av Lovdata. (Se: Justisdepartementet, Plan- og administrasjonsavdelingen: AU-publikasjon nr. 1-1987, s.8)."

For så vidt gjelder DOPs utgiver, må det sikres at denne får den nødvendige formelle myndighet og faktiske autoritet. Imidlertid skapes særengne problemer av det forhold at DOP skal dokumentere offentlige publikasjoner fra både Storting og regjering.[114] I et innlegg til *Dagens næringsliv* er dette spørsmålet tatt opp av professor Knut S Selmer:

> "Det er to hovedleverandører til DOP, Stortinget og den offentlige forvaltningen. Dette reiser et spesielt problem i forbindelse med organiseringen av systemet. Man kan vanskelig tenke seg at Stortinget går inn i et fast samarbeid med forvaltningen på en slik måte at forvaltningen kan gi direktiver om hvordan Stortinget skal organisere sitt arbeid. Løsningen må antagelig bli at DOP organiseres som en frittstående enhet, og at de to 'utgiverne' Stortinget og forvaltninge, hver for seg inngår avtaler med systemet."

Selv om dette synes å være et utgangspunkt, må man likevel finne frem til hvordan man skal forankre utgiveren av DOP til Stortinget og offentlig forvaltning. Dette må dessuten gjøres på en slik måte at også andre informasjonsleverandører kan trekkes inn.

Foran har man basert seg på at det etableres en separat utgiver for DOP med et visst overordnet ansvar. Det synes naturlig at denne etableres som et i prinsippet frittstående utvalg, hvor den tekniske redaksjon vil forberede sakene og fungere som sekretariat. For at DOPs utgiver skal få den nødvendige formelle myndighet, synes det naturlig som om denne etableres ved en kongelig resolusjon, som også klargjør hvordan budsjettforslag mv som forutsetter overføring av offentlige midler, skal behandles. Det synes som om det vil være naturlig at man velger Forbruker- og administrasjonsdepartementet som kanal mot forvaltningen, og at forvaltningen er representert i utvalget med bl a dette departement.

Imidlertid vil den kongelige resolusjon ikke kunne bestemme noe om Stortingets medvirkning. Man må derfor forutsette at man før den kongelige resolusjon fremmes, under hånden sikrer seg Stortingets medvirkning, og redegjør for dette i foredraget til den kongelige resolusjon. Utvalget må da etableres på en slik måte at Stortinget tilbys plasser i det. Stortingets medvirkning vil imidlertid måtte bero på

---

114. I tidligere utkast til denne utredningen var dette forholdet utilstrekkelig problematisert.

Stortingets egne vedtak, og man kan i prinsippet ikke sikre seg mot at Stortinget senere revurderer slik medvirkning og velger avvikende løsninger for det materialet som Stortingets egne publikasjoner representerer. Storinget må også selv ta stilling til hvordan kommunikasjon mellom DOPs utgiver og Stortingets organer skal organiseres.

Den kongelige resolusjon vil for forvaltningen kunne legge rammene for samarbeidet med sikte på utgivelse av DOP, mens Stortingets medvirkning vil basere seg på avtale.

På denne bakgrunn, synes det som om man kan skissere en organisering av virksomheten omkring DOP.

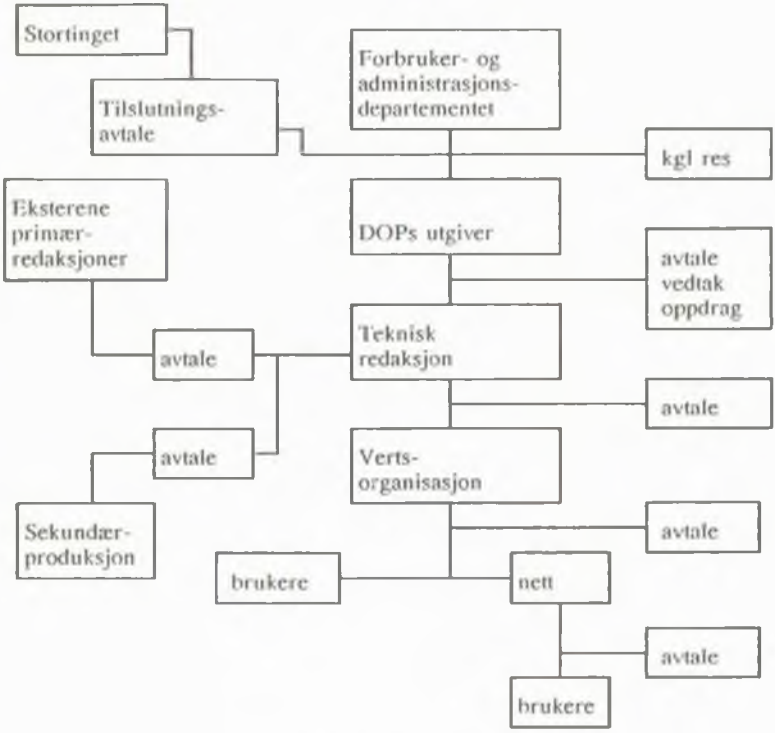

Denne styringsmodellen er basert på driftsmodell II, slik som diskutert ovenfor. I denne modellen representerer strekene "kommandolinjer", og det impliseres f eks ikke at brukerne mangler direkte kontakt med teknisk redaksjon, jfr foran.

Utgiver inngår avtale med *den tekniske redaksjon*. Denne avtalen har i prinsippet form av et oppdrag, som inneholder rammer for den virksomhet den tekniske redaksjon skal utføre. Bl a vil oppdraget inneholde en kvalifikasjon av hvilke publikasjonsserier som skal dokumenteres i DOP, og etter hvilke prinsipper og i hvilket omfang

materiale som *ikke* er utgitt skal dokumenteres. Man antar også at utgiver gjennom vedtak kan styre virksomheten til den tekniske redaksjon. Det vil være nødvendig at utgiver har et reelt ansvar for virksomheten.

Avtalen mellom utgiver og tekniske redaksjon vil være av forretningsmessig karakter. Det vil være naturlig at den inngås for et bestemt antall år av gangen, slik at utgiver i prinsippet har mulighet til å velge en annen organisasjon som teknisk redaksjon ved utløpet av avtalen. Derfor bør også avtalen inneholde bestemmelser som sikrer rett til datagrunnlaget som opparbeides, slik at endringer gjøres praktisk mulig.

I hovedsak vil den tekniske redaksjon stå for alle praktiske sider av driften. Når utgiver peker ut en publikasjon for dokumentasjon i DOP, vil den tekniske redaksjon inngå avtale med utgiveren av denne. Denne avtalen vil styre slike ting som hvordan materialet skal overføres, oppdatering og eventuelt vederlag. På samme måte vil den tekniske redaksjon forhandle og inngå avtale med en vertsorganisasjon, som inneholder en regulering av de forhold som er skissert i forrige hovedavsnitt. Slike avtaler vil måtte godkjennes av utgiver i den utstrekning denne ikke velger å gi den tekniske redaksjon fullmakt. Avtalene vil bl a ha økonomiske konsekvenser, og det økonomiske ansvaret for driften må ligge hos utgiver.

Den tekniske redaksjon vil også inngå avtaler om sekundær utnyttel se av materialet. Dette vil omfatte f eks publisering på forespørsel, tilretteleggelse av trykningsgrunnlag for institusjoner som er interessert i å utgi deler av materialet, og avtaler om nedlasting til eksterne databaser. Mange av disse avtalene vil ha rutinemessig preg, og den tekniske redaksjon vil slutte disse direkte i henhold til fullmakt og retningslinjer vedtatt av utgiver.

Man bør her ha in mente at enkelte av de "primære publikasjonsordningene" kan velge å benytte den tekniske redaksjon til produksjon også av denne publikasjonen, som som da vil fremstå som en særlig form for sekundær utnyttelse av materialet i DOP. I prinsippet betyr dette at det inngås et samarbeid mellom den aktuelle primære redaksjon og den tekniske redaksjon. Slike samarbeidsavtaler må godkjennes av utgiver, men *det formelle redaktøransvar* vil i slike tilfeller ligge hos redaksjonen for primærpublikasjonen. Primærredaksjonen utnytter bare det system som etableres i forbindelse med DOP for effektivisering av egne rutiner og samordning med andre og beslektede systemer. Man kan forutse at hvis DOP etableres som et vellykket system, vil det i praksis tiltrekke seg slike oppdrag og dermed også i praksis få

en samordnende og standardiserende funksjon - noe som må antas å være ønskelig utfra det opprinnelige målsetninger for prosjektet.

Vertsorganisasjonen vil i henhold til avtale med teknisk redaksjon eller utgiver (hvis samme organisasjon som får ansvaret for teknisk redaksjon også blir vertsorganisasjon) igjen inngå avtale med brukere og eventuelt andre nett. Disse andre nettene vil i sin tur igjen inngå avtale med sine brukere. Avtalesystemet med utgiver på toppen vil hele tiden styre og bestemme rammer for virksomheten nedover i systemet.

En slik organisasjon virker nokså oversiktlig, og hvis man legger vekt på utformingen av avtalene - særlig forholdet mellom utgiver og teknisk redaksjon, og mellom teknisk redaksjon og vertsorganisasjon - vil også ansvarsforholdene kunne avklares og spesifiseres. Organisasjonen synes å gi både den nødvendige kontroll og den nødvendige fleksibilitet.

Som nevnt vil utgivers forhold til den tekniske redaksjon ha preg av et oppdrag. Foran er det diskutert i hvilken utstrekning det kan være realistisk å anta at DOPs virksomhet kan finansieres ved brukergenererte midler. Hvis man ser på DOPs inntektskilder, kan disse - igjen skissemessig - fremstilles som nedenfor:

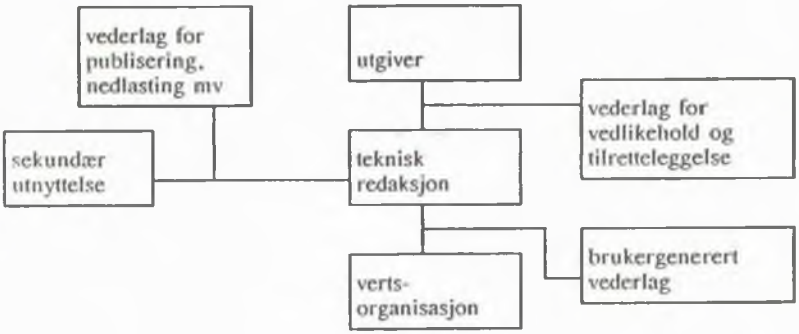

Skissen antyder tre hovedkilder til finansiering av DOPs virksomhet.

For det forste vil bruken av informasjonssystemet generere inntekter. Disse intektene vil kanaliseres gjennom vertsorganisasjonen fra brukere og eventuelt tilsluttede nett. Man bør her peke på at de brukergenererte vederlagene jo også skal dekke utgifter i vertsorganisasjonen, og at det i *prinsippet* vil være et forhandlingsspørsmål om hvorvidt vertsorganisasjonen skal få sitt

vederlag som en andel av innvunnet brukergenerert vederlag, et fast vederlag for drift av systemet eller en kombinasjon - forhold som vil være avgjørende for fordeling av økonomisk risiko mellom vertsorganisasjon og DOP.

For det andre vil sekundær bruk av DOPs baser kunne generere inntekter - publisering på forespørsel, tilretteleggelse av trykningsgrunnlag, avtaler om nedlasting mv. I den nåværende situasjon er det ikke grunn til å anta at disse inntektene vil være store i forhold til de brukergenererte inntektene, men ettersom potensialet for sekundær bruk kan være betydelig, vil også dette kunne forandre seg.

For det tredje har man avtalen mellom utgiver og teknisk redaksjon. Denne avtalen må inneholde bestemmelser om vederlag for de oppdrag teknisk redaksjon utfører. Dette vederlagets størrelse er et forhandlingstema, hvor nettopp forventet inntekt fra de to første kilder trekkes inn, og hvor spørsmålet om hvem som skal ha risiko for at denne forventete inntekt blir større eller mindre enn antatt, må reguleres.

Foran er det argumentert for at man ikke må ha overdrevne forventninger til at den vesentligste del av utgiftene for drift av systemet, kan dekkes ved brukergenererte inntekter. Dette impliserer at man må anta at en ikke uvesentlig del av DOPs utgifter må dekkes gjennom vederlag som ytes gjennom teknisk redaksjon for gjennomføring av oppdrag. Det vil også være teknisk redaksjon som har ansvaret for å finne midler til å dekke dette vederlaget, og åpenbart vil disponible midler til vederlag også styre hvilket ambisjonsnivå det er realistisk å planlegge for DOPs virksomhet.

I en initiell fase kan det være ønskelig først og fremst å *konsolidere* systemet, bl a ved å sørge for at dekningsgrad innen det allerede definerte dokumentasjonsområdet blir tilfredsstillende, og finne sikre rutiner for løsning av kildefunksjonen innen dette området. Ved dette vil man også kunne få sikrere indikasjoner på forventede brukergenererte inntekter gjennom samarbeidet med den valgte vertsorganisasjon, og deretter gradvis utvide dokumentasjonsområdet med overblikk over økonomisk risiko.

8. Administrative og økonomiske konsekvenser

Det er ytterst vanskelig å uttale seg noe sikkert om hvilke administrative og økonomiske konsekvenser som etablering av et system for DOP vil få. Dette er bl a helt avhengig av systemets inntjeningsevne, og hvordan man tar sikte på å utvikle databasen ved supplering av nye typer dokumenter, registering i autentisk tekst mv.

I dag drives DOP hos Lovdata på forsøksbasis etter avtale med Forbruker- og administrasjonsdepartementet og Stortinget. Innen Lovdata betales ca ett årsverk for redaksjon i tillegg til et tilskudd på ca 200 000 kr for 1988, som dekker vedlikehold av databaser, drift og *fri* søking til samtlige tilknyttede 50 prøvebrukere. Selv med dagens omfang, kan dette ikke anses som representativt for de ressurser som faktisk går med hos Lovdata, og i tillegg foregår det arbeid ved andre institusjoner - f eks hos Statskonsult og hos Dokumentasjonssenteret og andre informasjonsleverandører - som man vanskelig kan estimere og fordele på arbeidet med egne publikasjoner og DOP.

Et forsøk på estimat av ressursbruk må også bygge på visse forutsetninger. Hvis man ønsker å etablere teknisk redaksjon i en organisasjon som ikke allerede har den faglige kompetanse som indikert foran, må man regne med en forholdsvis lang periode for oppbygning og etablering av denne. Personlig vil jeg anta at to år er en realistisk periode. Og jeg synes det kan være grunn til å gjenta det som er nevnt foran at den type kompetanse som identifisering av dokumenter, tilrettelegning av dokumenter, vedlikehold av datakvalitet i et tekstsøkesystem, tilretteleggelse av vedlikeholdsrutiner som ikke er helt uakseptabelt ressurskrevende i personalomkostninger osv *ikke* er en form for faglig kompetanse som man uten videre kan kjøpe: Det er en form for kompetanse som må opparbeides.

Igjen kan det være grunn til å understreke at det *ikke* er driftsmiljø for datamaskiner som må styre valg av organisasjon. Dette er faglig

kompetanse som *kan* kjøpes på markedet, og i det tidsperspektiv DOP planlegges, må man anta at vektleggingen av denne komponenten av tjenesten stadig reduseres. Det avgjørende element er å finne en organisasjonsform for den tekniske redaksjon som er hensiktsmessig.

Heller ikke er DOP et ferdig utviklet tilbud. Man må anta at i flere år fremover vil tjenesten måtte videreutvikles, ikke bare konsolideres og vedlikeholdes. I notat av 20.2.1988 fra prosjektgruppen for DOP heter det bl a om etablering av et permanent organisert DOP:[115]

> "Med 'etablere' menes i denne sammenheng blant annet utvikling av administrative rutiner, løpende vurdering av dokumentasjonsområdet, samt oppbygging av systemstrukturelle sammenhenger mellom fysiske ogh logiske dokumenter og databaser."

Hvis man forutsetter at teknisk redaksjon legges til en organisasjon hvor disse forutsetningene er til stede, må man da estimere hvor store kostnader driften av DOP vil medføre. Personlig anser jeg at det ikke foreligger nok opplysninger til å gjennomføre en egentlig beregning av slike kostnader. Det vil også være vanskelig å gjennomføre uten å gjøre seg opp en mening om inntjeningspotensialet ved sluttbrukeres søking, ved sekundær utnyttelse av materialet og hvorvidt, og eventuelt hvor mye, man skal regne med at man sparer i indirekte kostnader gjennom bedre koordinering og bedre tilgang på materialet.

Jeg synes derfor det må være tilstrekkelig å fremme et løst anslag om hva man må være forberedt på å bruke av ressurser for etablering av DOP. Basert på opplysningene fra prøvedriften, vil jeg anta at man må være forberedt på kostnader i størrelsesordenen 1 million kroner årlig. Hvor stor andel av dette som kan tjenes inn, er vanskelig å si - men jeg antar at man her må ha svært beskjedne forventninger, og anta at dette vil være en sannsynlig kostnad de første åtte - ti år.

Man må derfor anta at etablering av DOP krever en investering av 8-10 millioner kroner over like mange år, og at man bor være uhyre forsiktig med å etablere en permanent drift om man ikke er beredt på en inverstering i denne størrelsesorden.

---

115. Notatets pkt 3.

Tidligere utgitt i skriftserien CompLex

Alle heftene i skriftserien CompLex kan kjøpes hos, eventuelt bestilles fra Akedemika (se kupongen bakerst). De kan også kjøpes fra Norsk forening for jus og edb, Postboks 7557 Skillebekk, 0205 OSLO 2. Her kan man også tegne abonnement eller abonnere på «vaskesedler» som gir en kort omtale av hver rapport etterhvert som de kommer ut, og som inneholder bestillingsseddel. Abonnement på «vaskesedler» er gratis.

CompLex 1/81
Johs Hansen
Et edb-system for analyse av rettslige avgjørelser — *64 kr*

CompLex 2/81
Johs Hansen (red)
Notater om deontiske systemer — *47 kr*

CompLex 3/81
Vidar Sørensen
Informasjonssystem mm for Norges Geotekniske Institutt — *83 kr*

CompLex 4/81
Kjetil Johnsen
Systemtekniske konsekvenser av persondatalovgivningen — *111 kr*

CompLex 5/81
Marit Thorvaldsen
Teledata og rettsinformasjon — *65 kr*

CompLex 6/81
Anne Kirsti Brække
Postmonopolet — *27 kr*

CompLex 7/81
Knut S Selmer (ed)
The LAWDATA Papers — *28 kr*

CompLex 1/82
Norsk forening for jus og edb & Svenska föreningen för adb och juridik
Nordiske personregisterlover,
Council of Europe Convention og OECD Guidelines *31,50 kr*

CompLex 2/82
Harald Brænd og Vidar Sørensen
Oljevern: Brukerbehov og kildemateriale *55 kr*

CompLex 3/82
Jon Bing og Dag Frøystad
Rettskildebruk *90 kr*

CompLex 4/82
Thomas Prebensen Steen
Post- og televerkets regulerte ansvar *77 kr*

CompLex 5/82
Datatilsynet
Årsmelding 1981 *44 kr*

CompLex 6/82
Birger Eckhoff
in cooperation with Jon Bing, Dag Frøystad and Anja Oskamp
CATTS: Computerized program for teaching text retrieval systems *61 kr*

CompLex 7/82
Jon Bing
Informasjonssystemer for Trygderettens kjennelser *126 kr*

CompLex 8/82
de Mulder, Oskamp, van der Heyden and Gubby
Sentencing by Computer: An Experiment *123 kr*

CompLex 9/82
Colin Tapper
An Experiment in the Use of Citation Vectors in the Area of Legal Data *56 kr*

CompLex 1/83
Arve Føyen
Utredning om endringer i pensjonregisterloven *70kr*

CompLex 2/83
Stein Schjølberg
Computers and Penal Legislation *140 kr*

CompLex 3/83
John S Gulbrandsen og Terje Hoffmann
Rettigheter i idrettsarrangementer *64 kr*

CompLex 4/83
Sally Moon and Anja Oskamp
The Law of Legal Information Systems: Two Essays *95 kr*

CompLex 5/83
Datatilsynet
Årsmelding 1982 *utsolgt*

CompLex 6/83
Olav Torvund
Betalingsformidling *146 kr*

CompLex 7/83
Else Ryen
Lov og lovmottaker *103 kr*

CompLex 8/83
Daniel Stripinis
Probability Theory and Circumsantial Evidence *23 kr*

CompLex 9/83
Frede Cappelen
Edb-basert informasjonssystem for forvaltningens praksis *36 kr*

CompLex 10/83
NORDIPRO
Legal Acceptance of international Trade Data *utsolgt*

CompLex 11/83
Jørgen Hafstad og Thomas Prebensen Steen
Teleksrett og merverdiavgift på programvare *42 kr*

CompLex 12/83
Kristin Kjelland-Mørdre
Om forenkling av regler *utsolgt*

CompLex 13/83
Jon Bing
Edb: Mulighet og problem ved forenkling av regelverk *92 kr*

CompLex 14/83
Tarjei Stensaasen
Utvalgte emner i jus og edb (3. utgave) *190 kr*

CompLex 15/83
Anette Klafstad og Ulf Alex Samer
Plan for et forsikringsrettslig informasjonssystem *60 kr*

CompLex 1/84
Jon Erling Skjørshammer
Kabelnett: Bygnings- og ekspropriasjonslov *utsolgt*

CompLex 2/84
Tore Andreas Hauglie og Dag Wiese Schartum
Forslag til et helserettslig informasjonssystem *120 kr*

CompLex 3/84
Justisdepartementet
Den elektroniske grunnbok *utsolgt*

CompLex 4/84
Datatilsynet
Årsmelding 1983 *utsolgt*

CompLex 5/84
Tove Fjeldvig
Tekstsøking: Teori, metoder og systemer *90 kr*

CompLex 6/84
Jon Bing
Offentlighetsloven og edb *94 kr*

CompLex 7/84
Gunnar Bach, Beate Jacobsen and Vidar Stensland
The National Social Insurance System of Norway *51 kr*

CompLex 8/84
Dag Frøystad
Data Protection in Practice I: Identifying and Matching Elements *80 kr*

CompLex 9/84
Tove Fjeldvig og Anne Golden
Automatisk rotlemmatisering - et lingvistisk hjelpemiddel for tekstsøking *90 kr*

CompLex 10/84
Elling Øyehaug Ose
Retstidene som informasjonssystem *120 kr*

CompLex 1/85
Jon Bing
Data Protection in Practise II: International Service Bueraux and Transnational Data Flow *47 kr*

CompLex 2/85
Jon Bing
Opphavsrett og edb *176 kr*

CompLex 3/85
Dag Wiese Schartum
Codex, Calculation and Computers *utsolgt*

CompLex 4/85
Olav Torvund
To informasjonsrettslige arbeider *52 kr*

CompLex 5/85
Datatilsynet
Årsmelding 1984 *utsolgt*

CompLex 6/85
Hans Chr Aakre (red)
Utvalgte artikler i rettsinformatikk *utsolgt*

CompLex 7/85
Johannes Hansen
SARA: Brukerveiledning og programdokumentasjon *150 kr*

CompLex 8/85
Johannes Hansen
Modelling Knowledge, Action, Logic and Norms *90 kr*

CompLex 9/85
Thomas Prebensen Steen (red)
Kompendium i informasjonsrett *utsolgt*

CompLex 10/85
Tarjei Stensaasen
Opphavsrettslovens § 43 («katalogregelen») *97 kr*

CompLex 11/85
Jon Bing
Straffelovens definisjon av «trykt skrift» anvendt på datamaskinbaserte informasjonssystemer *65 kr*

CompLex 12/85
Magnus Stray Vyrje
Vanhjemmel, opphavsrett og datamaskinprogrammer *161 kr*

CompLex 1/86
Anne Kirsti Brække
Formidlingsplikt for kabeleier *80 kr*

CompLex 2/86
Dag Wiese Schartum
Stans av edb-tjenester i krigs- og krisesituasjoner *80 kr*

CompLex 3/86
Ingvild Mestad
«Elektroniske spor» - nye perspektiv på personvernet *100 kr*

CompLex 4/86
Jon Skjørshammer
Opphavsrett, databaser og datamaskinprogrammer: Kontraktrettslige aspekter *205 kr*

CompLex 5/86
Datatilsynet
Årsmelding 1985 *73 kr*

CompLex 6/86
Johannes Hansen
Simulation and automation of legal decisions *132 kr*

CompLex 7/86
Stein Schjølberg
Datakriminalitet og forsikring *54 kr*

CompLex 8/86
Thomas Prebensen Steen (red)
Kompendium i informasjonsrett (2.utg) *70 kr*

CompLex 9/86
Peter Blume
Edb-retlige foredrag *77 kr*

CompLex 1/87
Joseph A Cannataci
Privacy and data protection law:
International Development and Maltese Perspectives *170 kr*

CompLex 2/87
Jon Bing og Jon Bonnevie Høyer
Publisering av rettsavgjørelser *170 kr*

CompLex 3/87
Hagen Kuehn
The Social Security System in the
Federal Republic of Germany *77 kr*

CompLex 4/87
Hanne Plathe Maartmann
Personvern i sykepengerutinen *70 kr*

CompLex 6/87
Jon Bing
Electronic Publishing:
Data Bases and Computer Programs *55 kr*

CompLex 7/87
Ánde Somby
Selektiv gjenfinning av bestemmelser i
bygningslovgivningen *119 kr*

CompLex 8/87
Jon Bing
FOKUS:
Knowledge based systems for public administration *125 kr*

CompLex 9/87
Dag Wiese Schartum
The introduction of computers in the
Norwegian local insurance offices *230 kr*

CompLex 10/87
Knut Kaspersen
Kredittopplysning *75 kr*

CompLex 11/87
Ernst Buchberger, Bo Göranzon and Kristen Nygaard (ed)
Artificial Intelligence:
Perspectives and Implications *120 kr*

CompLex 12/87
Jon Bing, Kristine M Madsen og Kjell Myrland
Strafferettslig vern av materielle goder *118 kr*

CompLex 13/87
Tove Fjeldvig
Effektivisering av tekstsøkesystemer:
Utvikling av språkbaserte metoder *175 kr*

CompLex 14/87
Jon Bing
Journalister, aviser og databaser *66 kr*

CompLex 15/87
Andreas Galtung
Skatterettslig ekspertsystem: Et eksempel basert på skattelovens § 77 *82 kr*

CompLex 1/88
Robin Tharp-Meyer
Utvalgte emner i rettsinformatikk (4. utgave) *228 kr*

CompLex 2/88
Ernst Buchberger, Bo Göranzon and Kristen Nygaard (ed)
Artificial Intelligence: Perspectives of AI as a social technology *178 kr*

CompLex 3/88
Jon Bing og Anne Kirsti Brække
Satellittfjernsyn *128 kr*

CompLex 4/88
Jon Bing
Journalists, Databases and Newspapers *68 kr*

CompLex 5/88
Joseph Cannataci
Liability and responsibility for expert systems

CompLex 6/88
Datatilsynet
Årsmelding 1987 *58 kr*

CompLex 7/88
Henrik Sinding-Larsen (ed)
Artificial Intelligence and Language
Old questions in a new key ca. 290 kr

Fremtidige utgivelser i skriftserien CompLex

Nedenfor følger omtale av CompLex-utgivelser som vil foreligge i nærmeste fremtid. De kjøpes/bestilles på samme måte som for tidligere utgitte nummer i serien – se foran og kupongen bakerst.

CompLex 9/88

Jon Bing

CONCEPTUAL RETRIEVAL

By «conceptual» retrieval is indicated the use of knowledge based methods to retrieve documents in natural language. The area is seen as part of the emerging field «Artificial intelligence and law».

In this report, several attempts of marrying text retrieval systems and knowledge based technology are discussed, for instance Carole Hafner's LIR, the attempt by the Swedish KVAL and Stanford Research Institute known as POLYTEXT, the rather successful US RUBRIC system, and a system based on novel connectivist, AIR.

In addition, the report discusses the design proposed by the Norwegian Research Center for Computers and Law under their F*KUS program, a rule-structured interface to a text retrieval system often discussed as a «norm-based thesaurus». This part also enclose a structured presentation of the basic old age pension provisions of the social welfare act («Folketrygdloven»).

CompLex 10/88

Henning Herrestad

ALDERSTRYGDEN I ET NØTTESKALL - SKAL, SKAL IKKE

Denne rapporten er utviklet i forbindelse med Institutt for rettsinformatikks prosjekter knyttet til forvaltningsorienterte, kunnskapsbaserte systemer (font=4>F*KUS). På markedet finnes det i dag flere såkalte «skall» som tillater konstruksjon av ekspertsystemer, dvs systemer hvor brukeren beskriver sitt problem gjennom en dialog med systemet, og hvor systemet til slutt gir råd om hvilken avgjørelse som bør eller kan treffes.

Rapporten beskriver et forsøk på å beskrive reglene i folketrygdlovens §§ 7-1 og 7-2 og grunnpensjon ved hjelp av et slikt program, Crystal. Dette sammenlignes med Thorne McCartys arbeid innenfor rammen av det kjente TAXMAN-prosjektet. Sammenligningen gir grunnlag for en kritikk av hvor egnet slike skall er til å lage ekspertsystemer eller kunnskapsbaserte systemer generelt innenfor det juridiske domenet. Man tar opp spørsmål omkring utforming og vedlikehold av slike programmer, brukergrensesnitt og hjelpefunksjoner, og om hvilket formål slike systemer kan tjene i juridisk arbeid.

COMPLEX

Bestillingskupong

Ja takk, vi bestiller herved følgende eks.
av **COMPLEX:**

.....eks. av nr..... à kr .....

.....eks. av nr..... à kr .....

.....eks. av nr..... à kr .....

.....eks. av nr..... à kr .....

Av fremtidige **COMPLEX** utgivelser (se omtale foregående sider)
bestilles herved:

.....eks. av nr..... à kr .....

.....eks. av nr..... à kr .....

Navn:.....

Firma:.....

Adresse:.....

Postnr./sted:.....

Kupongen sendes til:

Akademika
INTERNASJONAL FAGBOKHANDEL

Karl Johansgt. 47
0162 Oslo 1

I samarbeid mellom Stortinget og Forbruker- og administrasjonsdepartementet er det etablert et system for dokumentasjon av offentlige publikasjoner. Systemet inneholder dels bibliografiske opplysninger om publikasjoner fra Storting og Regjering, dels andre dokumenter – bl.a. utredninger som ikke tidligere har vært trykt i autentisk tekst. Systemet – som kalles DOP for «database for offentlige publikasjoner» – har i en tid vært i prøvedrift under Lovdatas paraply.

Denne utredningen er utført på oppdrag av Statskonsult i samråd med styringsgruppen for DOP, og diskuterer prinsipper for fremtidig organisering. Bl.a. gjennomgås systemet for distribusjon av offentlige publikasjoner i Norge, hvilke bibliografier og andre hjelpemidler som finnes, hvilken rolle Statens informasjonstjeneste, biblioteker m.v. bør spille, og hvilke driftsmodeller som er aktuelle for en slik tjeneste.

Foruten å diskutere den aktuelle problemstillingen knyttet til DOP, gir altså rapporten bred informasjon om spredning av offentlige publikasjoner i Norge, og synspunkter på hvordan det offentlige bør eller kan ivareta sin informasjonsplikt overfor almenheten.

ISBN 82-518-2549-0

9 788251 825498